

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Wojewódzki Urząd Pracy
w Szczecinie

EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zagraniczne migracje zarobkowe

RAPORT KOŃCOWY Z BADAŃ

przygotowany przez **Pentor Research International Poznań Sp. z o.o.**

na zlecenie

Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa w ramach Poddziałania 6.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

październik 2009

Biuro Projektu: "Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji"
Wojewódzki Urząd Pracy, ul. A. Mickiewicza 41, 70-383 Szczecin, tel./fax (0 91) 42 56 179
Filia WUP, ul. Słowiańska 15A, 75-846 Koszalin, tel. (0 94) 344 50 19, fax (0 94) 344 50 28

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa w ramach Poddziałania 6.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	4
2. Analiza danych wtórnych.....	6
2.1. Założenia wstępne.....	6
2.2. Wielkość migracji.....	6
2.3. Portret migranta.....	10
2.4. Główne kierunki migracji.....	14
2.5. Wpływ sytuacji na rynku pracy na liczbę osób migrujących.....	21
2.6. Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na rynek pracy.....	23
3. Analiza porównawcza badań poświęconych zjawisku zagranicznej migracji zarobkowej z terenu województwa zachodniopomorskiego realizowanych w ramach projektu „Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji” przez Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie w latach 2006- 2009.	27
3.1. Populacja objęta badaniem	27
3.2. Zakres tematyczny badań.....	28
3.3. Charakterystyka badanej populacji.....	29
3.4. Migracje historyczne w świetle badań z lat 2006-2009.....	32
3.4.1. Czas historycznych zarobkowych wyjazdów emigracyjnych	32
3.4.2. Kierunki historycznych migracji zarobkowych.....	32
3.4.3. Dochody miesięczne z pracy za granicą, pieniądze zaoszczędzone oraz zaoszczędzone pieniądze wydane lub inwestowane w Polsce.....	32
3.4.4. Praca w wyuczonym zawodzie oraz ocena warunków pracy.....	33
3.5. Migracje planowane w świetle badań z lat 2006-2009.....	35
3.5.1. Okres planowanego wyjazdu za granicę oraz najczęściej wybierane kraje migracji	
3.5.2. Czynniki wyboru kraju emigracji.....	36
3.5.3. Przyczyny planowanego wyjazdu za granicę, obawy oraz oczekiwane korzyści z nim związane.....	36
3.5.4. Czynniki, które mogłyby wpłynąć na zmianę decyzji o wyjeździe za granicę.....	37
3.5.5. Przygotowania do wyjazdu – poniesione koszty, formy doradztwa i pomocy.....	38
3.5.6. Praca podejmowana za granicą.....	38

3.5.7. Osoby i instytucje pośredniczące w znalezieniu pracy.....	40
3.5.8. Planowane wydatki i inwestycje za granicą i w Polsce.....	40
3.5.9. Planowane zarobki za granicą w porównaniu z optymalną kwotą zarobków w kraju.....	41
3.5.10. Znajomość i rola języka wśród osób podejmujących migrację zarobkową.....	42
4. Wyniki badania kwestionariuszowego.....	43
4.1. Hipotezy badawcze.....	43
4.2. Charakterystyka badanej populacji.....	46
4.3. Najchętniej wybierane kierunki (kraje) emigracji zarobkowej.. ..	55
4.4. Motywy emigracji, czynniki zniechęcające do wyjazdu lub zachęcające do powrotu do kraju.	59
4.5. Obawy i oczekiwania – emigracja i reemigracja	64
4.6. Oczekiwania osób migrujących wobec zagranicznych rynków pracy.....	66
4.6.1. Oczekiwania dotyczące wykonywanego zawodu.	66
4.6.2. Oczekiwania dotyczące wielkości zarobków.....	67
4.6.3. Tygodniowy czas pracy oraz zasiłki.....	71
4.6.4. Warunki prac.....	72
4.7. Inwestowanie w Polsce środków zarobionych w pracy za granicą.....	75
4.8. Transfer środków z zagranicy na utrzymanie pozostałych członków rodziny w kraju.....	78
4.9. Wpływ innych osób na decyzje migracyjne	79
4.10. Przygotowania do zagranicznych migracji zarobkowych.....	82
4.11. Znajomość języków obcych.	86
4.12. Wnioski.....	88
4.13. Opis metodologii badania oraz źródła danych	91

1. Wprowadzenie

Zjawisko zagranicznych migracji zarobkowych w skali masowej nie jest nowe, nie pojawiło się w Polsce wraz z akcesją do Unii Europejskiej. W ujęciu historycznym jest to kolejna fala emigracji i nie jest jeszcze przesądzone, że najbardziej trwała czy liczna. Poprzednie fale, jak choćby ta z początku XX wieku czy też ta z lat 80-tych poprzedniego stulecia, miały również ogromny wpływ na kondycję społeczeństwa polskiego i jego lokalnych społeczności. Z tego powodu były one przedmiotem intensywnego namysłu badaczy, choć należy dodać, że – z różnych przyczyn – dominowały analizy zachowań emigrujących Polaków będących już w kraju emigracji, zwłaszcza to jak odbudowują oni namiastki struktury społecznej w nowym środowisku.

Wpływ najnowszej emigracji poakcesyjnej na kondycję polskiego społeczeństwa i jego lokalnych społeczności jest trudny do oszacowania. W dużej mierze jest to wynikiem jej niezwykle dynamicznego charakteru i wrażliwości na kontekst, w którym się dzieje – kontekst zmian politycznych, a zwłaszcza gospodarczych w Europie i na świecie. Problemy zaczynają się już na etapie oszacowania skali emigracji i rozciągają się na ustalenie jej przyczyn, konsekwencji dla poziomu integracji społecznej (częściej raczej postępującej anomii), wpływu na procesy starzenia się społeczeństwa polskiego oraz – last but not least – wpływu na rynek pracy. Nie ulega jednak wątpliwości, że tak jak wiele innych procesów kształtujących dzisiejszy obraz życia codziennego Polaków, tak i emigracje zarobkowe powinny być przedmiotem zarządzania – przemyślanych i systemowych działań z zakresu polityki społecznej. Aby tak mogło się stać, potrzebne są badania zjawisk emigracyjnych.

Niniejszy raport z badań i analiz zagranicznych migracji zarobkowych mieszkańców województwa zachodniopomorskiego wychodzi naprzeciw tej potrzebie. Stanowi on kontynuację zabiegów badawczych realizowanych w poprzednich latach na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie w ramach projektu „Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji”. Głównym przedmiotem dotychczasowych badań było dokładne ustalenie przyczyn emigracji zarobkowych oraz opis rozwoju swoistej infrastruktury emigracyjnej czy to formalnej (aktywność urzędów pracy, biur pośrednictwa pracy) czy też nieformalnej (rosnące kontakty rodzinne i znajomości za granicą). W niemniejszym badaniu i analizach cele poznawcze zostały znacznie rozbudowane. Choć analizowane są także przyczyny emigracji, za drugi główny cel badawczy przyjęto określenie wpływu zagranicznych migracji zarobkowych na lokalny rynek pracy. Każda fala masowej emigracji jest bowiem zawsze w przeważającej mierze masową emigracją aktualnych pracowników i potencjalnych pracowników. Ważnym jest przeto poznanie kim są emigrujący dla lokalnego rynku pracy, czy planują wrócić, jakie są ich kwalifikacje, jakie jest ich doświadczenie zawodowe, jakie procesy może pogłębiać ich odpływ z lokalnego rynku pracy a jakie może zahamować. Szczególnym zainteresowaniem w tym kontekście cieszą się dwie grupy emigrantów: bezrobotni oraz osoby młode z dobrym wykształceniem. Emigracja pierwszych, oprócz tego, że przyczynia się do rozładownia napięć społecznych, ma podstawowy wpływ na charakter relacji pracownicy – pracodawcy w kraju ich pochodzenia. Emigracja drugich może posłużyć za wskaźnik z jednej strony drożności kanałów awansu zawodowego i społecznego w kraju, z którego emigrują, z drugiej zaś strony jest ciekawym narzędziem oceny systemu

kształcenia, który ich „wyprodukował”, w szczególności stopnia jego dopasowania do potrzeb lokalnej gospodarki.

Raport podzielony jest na trzy części. W pierwszej dokonana zostanie analiza danych wtórnych obejmująca najważniejsze dane dotyczące migracji zarobkowej dla Polski i województwa zachodniopomorskiego. W szczególności analiza ta skoncentruje się na oszacowaniu wielkości migracji, odtworzeniu socjo-demograficznego portretu emigranta, nakreśleniu głównych kierunków emigracji zarobkowej na przestrzeni ostatnich lat, opisanu sytuacji na ogólnopolskim i lokalnym rynku pracy i jej wpływie na zagraniczne migracje zarobkowe. W końcu analiza ta podejmuje wielowątkowy temat wpływu zagranicznych migracji zarobkowych na rynek pracy ilustrując go istniejącymi danymi.

W drugiej części dokonano analizy porównawczej badań poświęconych zjawisku zagranicznej migracji zarobkowej z terenu województwa zachodniopomorskiego realizowanych w ramach projektu „Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji” przez Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie w latach 2005-2009. W ramach tej analizy skoncentrowano się na porównaniu wyników trzech następujących badań:

I. „Zagraniczna migracja zarobkowa. Struktura społeczno - zawodowa oraz wpływ migracji na spadek bezrobocia, przyczyny i motywy zagranicznych migracji zarobkowych ludności” (grudzień 2006)

II. „Zagraniczna migracja zarobkowa. Struktura społeczno zawodowa oraz wpływ migracji na spadek bezrobocia, przyczyny i motywy zagranicznych migracji zarobkowych ludności” (czerwiec 2007)

III. „Zagraniczna migracja zarobkowa” (kwiecień 2009)

W trzeciej części dokonano opisu wyników badań przeprowadzonych na przełomie września i października 2009 roku wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. W tej części opisana została metodologia badania, użyte narzędzia, główne wyniki i wnioski z nich płynące oraz sformułowano rekomendacje dotyczące kierunków działania najbardziej optymalnych na gruncie rezultatów badania. Jakkolwiek, w warunkach bardzo niestabilnej i nieprzewidywalnej sytuacji gospodarki globalnej a stąd i polskiej, należy jasno zaznaczyć, że formułowane rekomendacje mają zastosowanie jedynie w aktualnych warunkach, o których trwaniu tak jak i zmianie raport nie może przesądzać.

2. Analiza danych wtórnych

2. 1. Założenia wstępne

W myśl oficjalnych statystyk prowadzonych przez GUS, za emigranta uznaje się osobę, która wyjeżdża za granicę w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy¹ i spełnia obowiązek meldunkowy, wymeldowując się z miejsca pobytu stałego w Polsce. Kluczowy jest w związku z tym fakt rejestracji takiego zdarzenia. W konsekwencji przyjęcia takiej definicji polska statystyka migracyjna, w tym dane opracowywane corocznie przez GUS, nie są wyczerpujące i trudno porównywalne z dostępnymi szacunkami zjawiska migracji. Dane z GUS określające rozmiar zjawiska migracji za pomocą wymeldowań i zameldowań, choć dalece niedoskonałe, odwzorowują jednak główne trendy związane z kierunkiem i zainteresowaniem migracjami wśród Polaków w ujęciu ogólnym i w ujęciu regionalnym.

W niniejszym opracowaniu przedstawiono zestawienia oficjalnych statystyk z lat: 2008, 2007, 2006 oraz 2003. Zaprezentowano również dane szacunkowe pochodzące z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, szacunków GUS na temat migracji czasowej, danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, a także informacji zebranych przez urzędy krajów będących celem migracji Polaków.

Przedstawienie dwóch typów dostępnych danych na temat migracji, a mianowicie szacunkowych analiz oraz oficjalnych statystyk nie jest czynione do celów porównawczych. Mają one pomóc nakreślić główne tendencje i kierunki współczesnych migracji z Polski.

2.2. Wielkość migracji

Choć przyjęta metodologia oficjalnych statystyk jest daleka od precyzyjnej (mimo istnienia formalnego obowiązku zgłaszania wyjazdu za granicę na stałe lub pobyt czasowy niewielka część wyjeżdżających dopełnia tych formalności), wskazuje ona jednak na pewne główne trendy, a mianowicie wzrost skali migracji w latach 2004-2006 oraz zahamowanie tendencji czyli spadek wymeldowań w latach 2007-2008. Według oficjalnych statystyk migracyjnych w latach 2004 – 2006 z Polski na pobyt stały wymeldowało się 88 085 osób. Co więcej, w roku 2006 zanotowano skokowy wzrost oficjalnych wymeldowań (46 936 osób w stosunku do nieco ponad 22 tysięcy w roku poprzednim i 18 877 w roku 2004). Lata 2007 oraz 2008 to obserwowalny spadek oficjalnie rejestrowanych migracji. W 2007 wymeldowało się na pobyt stały 35 480 osób, natomiast w 2008 tylko 30 140.²

Powyższe zestawienie oficjalnych statystyk nie uwzględnia migracji nigdzie nie rejestrowanej. W związku z tym, bardziej użyteczne okazują się być szacunki, które GUS opracowuje od kilku lat, a dotyczące liczby osób przebywających czasowo za granicą. W znacznie lepszym stopniu oddają one skalę i charakter zjawiska migracji, zwłaszcza że opierają się na kilku źródłach. Przede wszystkim na danych pochodzących z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), badaniach GUS ludności nieobecnej w związku

¹ Pojęcia stosowane w statystyce publicznej według stanu bazy Słownika Pojęć w dniu 1 października 2009 r.

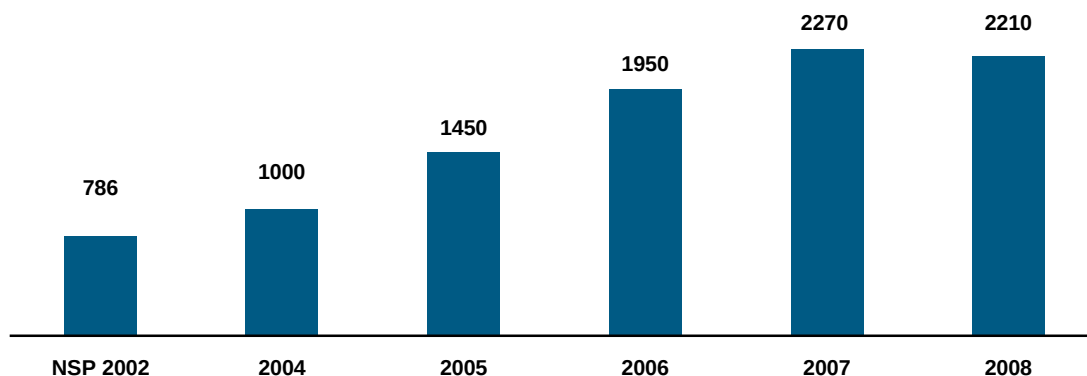
² Dane z Banku Danych Regionalnych GUS

z wyjazdem na pobyt czasowy za granicę, Europejskiego Badania Warunków Życia Ludności (EU-SILC) oraz danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej o liczbie zezwoleń wydanych Polakom na pracę w poszczególnych krajach.

Pierwszy szacunek uwzględniający lata 2004-2006 został opublikowany w październiku 2007 roku, kolejne – w lipcu/sierpniu 2008 i 2009 roku. Szacunki emigracji opracowane przez GUS przedstawiają liczbę emigrantów z Polski przebywających czasowo za granicą w latach 2004-2008. Szacunek ten nie uwzględnia migracji sezonowych, gdyż wyjazdy takie nie są nigdzie rejestrowane. Dane za lata 2007-2008 dotyczą osób przebywających czasowo za granicą powyżej 3 miesięcy, natomiast dane do 2006 r. obejmują osoby przebywające czasowo powyżej 2 miesięcy.³

Według danych GUS w końcu 2008 roku poza granicami Polski przebywało czasowo ok. 2 210 tys. mieszkańców Polski. Jest to o 60 tys. mniej niż w 2007 r., kiedy to szacowano wielkość emigracji na ok. 2 270 tys. Wśród emigrantów w 2008 roku zdecydowana większość – ponad 1 887 tys. osób – przebywała w Europie (dla porównania w 2007 roku ok. 1 925 tys.). Szacuje się, że w krajach samej UE przebywało ok. 1 820 tys. emigrantów z Polski, co oznacza, że liczba ta zmniejszyła się o 40 tys. w stosunku do 2007 roku. Biorąc pod uwagę kraje członkowskie UE, najwięcej osób przebywało w Wielkiej Brytanii (650 tys.), Niemczech (490 tys.), Irlandii (180 tys.) i Holandii (108 tys.). Wykres poniżej przedstawia jak zmieniała się wielkość emigracji z Polski na przestrzeni ostatnich lat.⁴

Wykres 1. Emigracja z Polski na pobyt czasowy w latach 2002-2008 w tys. osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując powyższe dane należy zauważyć, że od 2002 do 2007 roku utrzymywał się wzrost emigracji z Polski. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej w roku 2004 można zauważyć wręcz skokowy przyrost wyjazdów z kraju na skutek zmian prawnych. W 2008 roku zmniejszyła się liczba wyjazdów mieszkańców Polski za granicę w porównaniu do roku poprzedniego. Jest to załamanie dotychczasowego trendu. Co więcej, jak podaje GUS,

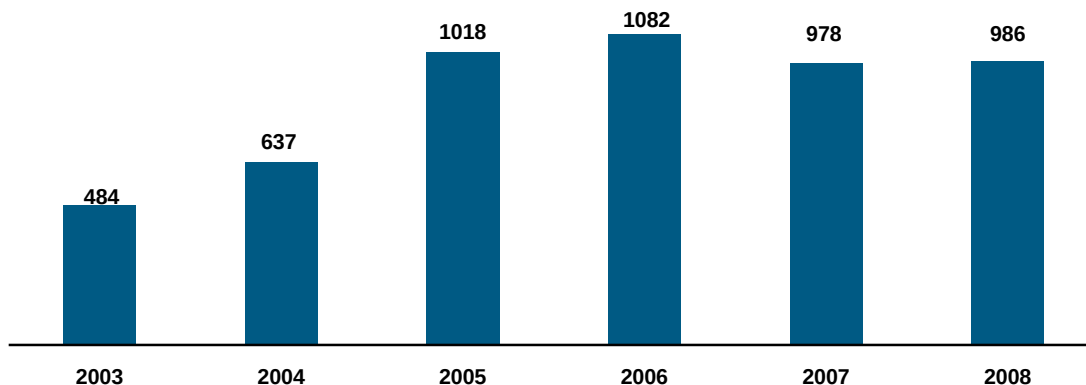
³ Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2008

⁴ Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2008

rośnie liczba powrotów Polaków z emigracji, szczególnie z Wielkiej Brytanii, Irlandii i USA. Nie jest to jednak zjawisko masowe. Zahamowanie wzrostu emigracji z Polski jest związane z kryzysem gospodarczym, na skutek którego prawdopodobnie potencjalni emigranci rzadziej podejmowali decyzję o wyjeździe w obawie o znalezienie zatrudnienia za granicą. Jak podaje GUS spadek liczby wyjazdów za granicę dotyczył znowu głównie: Wielkiej Brytanii, Irlandii oraz USA. Zmianie nie uległa liczba emigrantów do Niemiec, wzrosła natomiast emigracja do Holandii. Pomimo obserwowalnej tendencji spadkowej liczba polskich emigrantów i tak jest dwukrotnie wyższa niż ta sprzed akcesji Polski do struktur unijnych. Ponadto, według szacunków GUS 70% emigrantów z Polski przebywa za granicą dłużej niż 12 miesięcy. Zdecydowana większość migracji to migracje do krajów europejskich, w szczególności przynależących do UE.

Jedyne dane omawiające wielkość migracji w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku pochodzą z oficjalnych statystyk GUS. Pod względem liczby wymeldowań z województwa zachodniopomorskiego wielkość migracji w roku 2008 kształtowała się podobnie do roku poprzedniego. W roku 2007 województwo opuściło wymeldowując się na stałe za granicę 978 osób, podczas gdy w 2008 roku uczyniło to zaledwie kilkoro mieszkańców więcej, a mianowicie 986. Liczba wymeldowań z terenu województwa zachodniopomorskiego jest nadal niższa niż w latach 2005 i 2006.⁵

Wykres 2. Wymeldowania z województwa zachodniopomorskiego w latach 2003-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

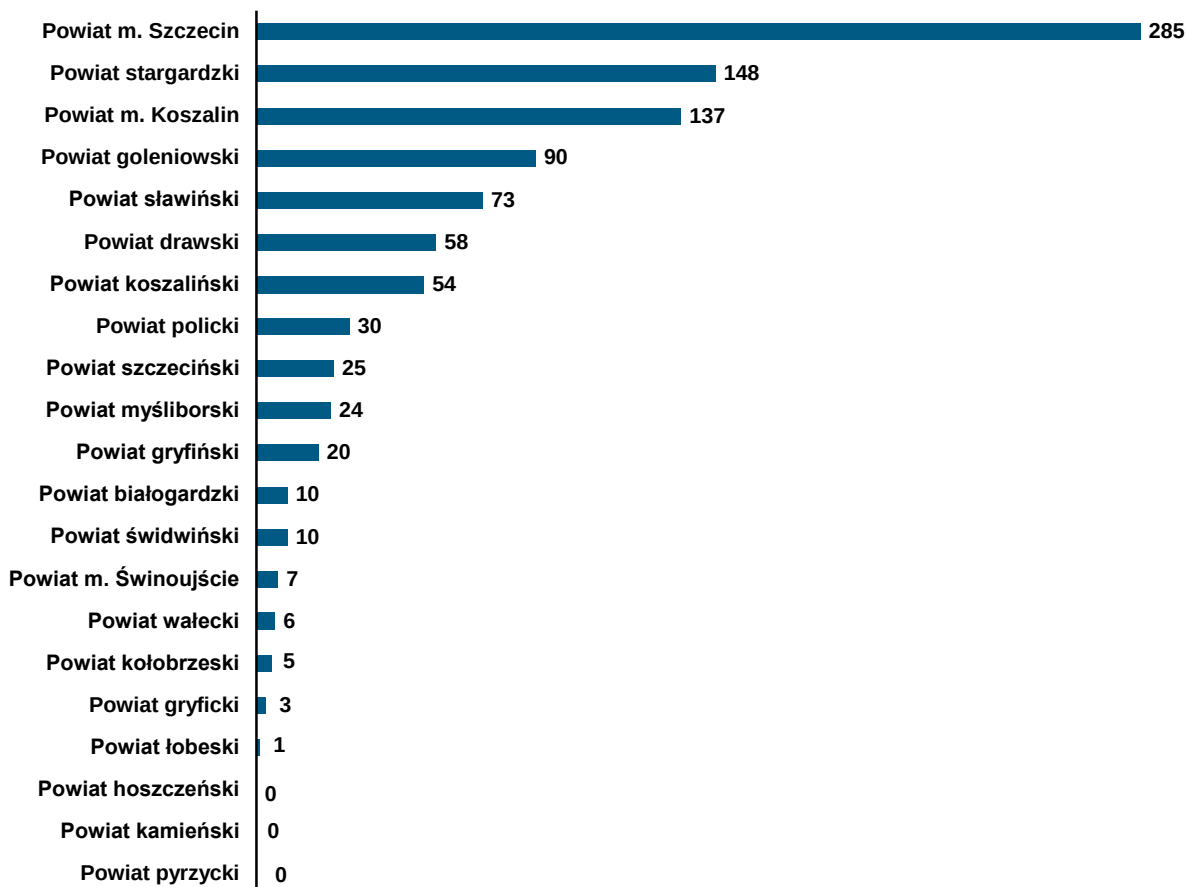
W 2008 roku z województwa zachodniopomorskiego wyjechało z terenu podregionu szczecińskiego 608 osób, natomiast z podregionu koszalińskiego 378 osób. Biorąc pod uwagę różnice w wielkości populacji obu subregionów województwa, dane te świadczą o tym, że mieszkańców obu podregionów charakteryzuje podobna skłonność do migracji zagranicznych, pomimo tego, że subregion szczeciński jest w dużej części obszarem przygranicznym i jednocześnie jest obszarem silniej zurbanizowanym. Tezę tę zdaje się

⁵ Dane z Banku Danych Regionalnych GUS

potwierdzać utrzymujący od kilku lat trend. W 2007 roku z terenu podregionu szczecińskiego wyemigrowało 530 osób, natomiast z podregionu koszalińskiego 448 osób.⁶

Przyglądając się szczegółowym danym z poszczególnych powiatów województwa zachodniopomorskiego zauważono, że podobnie jak w 2007 roku najwięcej osób migruje z powiatu grodzkiego Szczecin (285 osoby), powiatu grodzkiego Koszalin (137 osoby) oraz powiatu stargardzkiego (148 osoby). W trzech powiatach odnotowano brak wymeldowań na pobyt stały za granicę. Są to: powiat choszczeński, pyrzycki oraz kamieński. W porównaniu z rokiem ubiegłym wzrosła liczba migrantów z powiatu grodzkiego Szczecin (ze 207 do 285 osób) oraz z powiatu stargardzkiego (ze 108 do 148 osób), natomiast zmalała w powiecie grodzkim Koszalin (ze 183 do 137 osób). Poniższy wykres przedstawia szczegółowe zestawienie liczby migrantów w poszczególnych powiatach w roku 2008.⁷

Wykres 3. Liczba wymeldowań w związku z migracją zagraniczną wg powiatów województwa zachodniopomorskiego w roku 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

⁶ Dane Urzędu Statystycznego w Szczecinie

⁷ Dane Urzędu Statystycznego w Szczecinie

Porównując lata 2003, 2006, 2007 oraz 2008 należy zauważyć dość dynamiczne zmiany wśród poszczególnych powiatów w liczbie wymeldowań na stałe za granicę. Znaczne rozbieżności wielkości migracji oficjalnie rejestrowanej na terenie poszczególnych powiatów występują przede wszystkim w powiatach o największej liczbie ludności, a co się z tym wiąże największą liczbą migrantów. Są to powiaty grodzkie Koszalin, Szczecin, Świnoujście oraz powiat stargardzki i powiat szczecinecki. Poniższa tabela przedstawia szczegółowe dane z podziałem na lata.

Tabela 1. Liczba wymeldowań w latach 2003, 2006 oraz 2007 w powiatach województwa zachodniopomorskiego

Nazwa powiatu	2003	2006	2007	2008
Powiat m. Szczecin	94	232	207	285
Powiat stargardzki	47	122	108	148
Powiat m. Koszalin	76	248	183	137
Powiat goleniowski	15	76	83	90
Powiat sławieński	1	18	68	73
Powiat drawski	7	0	45	58
Powiat koszaliński	17	43	57	54
Powiat policki	9	59	36	30
Powiat szczecinecki	58	0	64	25
Powiat myśliborski	31	69	13	24
Powiat gryfiński	5	12	34	20
Powiat białogardzki	13	13	19	10
Powiat świdwiński	12	0	6	10
Powiat m. Świnoujście	16	158	35	7
Powiat wałecki	18	2	6	6
Powiat kołobrzeski	0	0	0	5
Powiat gryficki	19	3	2	3
Powiat tobeski	15	20	5	1
Powiat choszczeński	13	2	0	0
Powiat kamieński	9	2	3	0
Powiat pyrzycki	4	3	4	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

2.3. Portret migranta

Dominującą formą migracji w Polsce są migracje zarobkowe związane z podejmowaniem zatrudnienia za granicą. Większość migrantów wyjeżdża za granicę pracować – 80-90% migrujących od maja 2004 roku podejmowało pracę w krajach migracji lub starało się ją znaleźć. Poza wyjeżdżającymi w celach zarobkowych wraz z upływem

czasu zwiększa się również liczba osób niepracujących – członków rodzin polskich migrantów.⁸

Dane BAEL oraz Ośrodka Badań nad Migracjami potwierdzają, że głównym powodem wyjazdów Polaków za granicę jest chęć zarobienia pieniędzy lub znalezienia pracy, której nie udało się zdobyć w Polsce⁹. Motywy pozaekonomiczne mają wagę jedynie dla dobrze wykształconych migrujących. Wymieniają oni obok wyższych zarobków chęć podniesienia kwalifikacji, dobrego opanowania języka obcego, a także możliwość realizacji badań naukowych, bardziej stymulujące do rozwoju otoczenie w pracy oraz pozytywny klimat dla innowacji, rozwoju, kariery zawodowej¹⁰.

Wśród wyjeżdżających więcej jest mężczyzn i ta przewaga mężczyzn nad kobietami jest jedną z cech charakteryzujących polską emigrację. Należy však dodać, że wśród migrantów do 40 roku życia większy jest odsetek kobiet. Udział kobiet w całej zbiorowości emigrujących zmniejsza się na przestrzeni ostatnich lat. W roku 2003 kobiety stanowiły ok. 46% badanej populacji, a już w roku 2006 odsetek ten zmniejszył się do 34%¹¹. Dane z Diagnozy Społecznej 2007 potwierdzają, że mężczyźni częściej niż kobiety wyjeżdżają za granicę. Potwierdzają to również oficjalne statystyki GUS. Wśród wymeldowań na pobyt stały za granicę 58% dokonali mężczyźni¹².

Przeciętna osoba wyjeżdżająca współcześnie z Polski jest raczej młoda, przy czym obecny trend jeszcze w większym stopniu odmładza migrującą populację. Według Spisu Powszechnego 63% wyjeżdżających (rok 2002) miało mniej niż 35 lat. Również dane z Diagnozy Społecznej z roku 2007 wskazują na przewagę młodych osób jako wyjeżdżających za granicę – 59% osób, które było w ciągu dwóch ostatnich lat do momentu badania za granicą miało od 15 do 34 lat¹³. Proces odmładzania populacji migrantów postępuje, na co wskazują szacunki GUS oparte między innymi na danych pochodzących z krajów przyjmujących polskich emigrantów. Na przykład według danych brytyjskiego rejestru migrujących z nowych krajów członkowskich (*Work Registration Scheme*) prowadzonego przez brytyjskie ministerstwo spraw wewnętrznych, 80% zarejestrowanych w systemie lokowało się w wyżej wymienionym przedziale wiekowym. Inaczej struktura wieku wygląda w przypadku Niemiec, gdzie przeważają osoby mające ponad 30 lat (65%).¹⁴

Długość pobytu za granicą pozostaje rzeczą trudną do ustalenia. Według szacunków GUS obecnie około 70% emigrujących Polaków przebywa za granicą co najmniej 12 miesięcy¹⁵. Z danych BAEL wynika, że jest to trend stosunkowo nowy, w tym sensie, że w

⁸ Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2008

⁹ Piotr Ciacek., *Druga fala Wielkiej Emigracji. Raport z badań ilościowych* [w:] L. Kolarska-Bobińska, *Emigrować i wracać. Migracja zarobkowa Polaków a polityka państwa*, 2007

¹⁰ Paweł Kaczmarczyk i Joanna Tyrowicz (red.) *Migracje osób z wysokimi kwalifikacjami*, 2008, s.8

¹¹ Paweł Kaczmarczyk i Joanna Tyrowicz (red.) *Współczesne procesy migracyjne w Polsce a aktywność organizacji pozarządowych w obszarach powiązanych z rynkiem pracy*, 2008

¹² Dane z Banku Danych Regionalnych GUS

¹³ Janusz Czapiński, Tomasz Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2007*, 2008, s.142

¹⁴ Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2008

¹⁵ Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2008

latach 2000-2005 stale rósł udział migracji krótkookresowych – liczba wyjazdów za granicę zwiększała się, ale przede wszystkim ze względu na osoby wyjeżdżające na okres do 1 roku. Odsetek osób wyjeżdżających z Polski w tych latach na okres czasu poniżej 12 miesięcy wynosił 60-70%¹⁶. Jak piszą P.Kaczmarczyk i A.Fihel¹⁷ w roku 2006 nastąpiła zmiana trendu – pokaźna grupa osób wyjeżdżających na krótki okres czasu postanowiła przedłużyć swój wyjazd.

O ile na początku lat dziewięćdziesiątych z Polski wyjeżdżały do pracy osoby gorzej wykształcone, to pod koniec XX wieku migracje stały się domeną ludzi częściej posiadających wysokie kwalifikacje. Przykładowo aż 25% wyjeżdżających do Wielkiej Brytanii po roku 1997 miało wyższe wykształcenie, udział osób z wyższym wykształceniem wśród migrujących do RFN wynosił zaś jedynie 11%. W latach 1998-2001 odsetek bardzo dobrze wykształconych osób (z wykształceniem wyższym) wśród wyjeżdżających na przynajmniej rok wyniósł 15%, a więc nawet pomimo boomu edukacyjnego był on znacznie wyższy niż średnia dla całej populacji. Według danych Spisu Powszechnego z roku 2002 udział osób z tytułem magistra lub wyższym wśród migrantów długookresowych wyniósł 14% – [...] w tym samym okresie odsetek osób z wyższym wykształceniem w całej populacji wynosił 10,4%, co wskazuje na pozytywną selekcję wyjeżdżających¹⁸. W III kwartale roku 2006 według danych BAEL udział migrantów z wyższym wykształceniem wyniósł 18,3% i był on relatywnie wyższy wśród osób przebywających za granicą ponad rok (19,6%) oraz wśród kobiet (24%).

Dzięki wykształceniu część osób emigrujących ma szansę pracować w zawodach wymagających wyższych kwalifikacji, jednak znacząca większość wyjeżdżających, nawet pomimo wyższego wykształcenia, musi zadowolić się prostymi pracami w drugorzędnych sektorach gospodarek państw przyjmujących, np. w budownictwo, rolnictwo czy hotelarstwo [Kaczmarczyk, Tyrowicz 2008: 43, 102-103]. Jak wynika z danych *Work Registration System* znaczna większość pracujących legalnie za granicą (80-90% pracujących) wykonuje prace nie wymagające żadnych kwalifikacji. Biorąc pod uwagę strukturę wykształcenia wyjeżdżających, pośród których dużą grupę stanowią studenci¹⁹ oraz osoby, które ukończyły studia wyższe – możemy mówić tu o zjawisku „waste brain” czyli *marnowania potencjału i kwalifikacji osób migrujących*, które pomimo swojego potencjału i kwalifikacji podejmują prace często bardzo proste²⁰.

Dane omawiające strukturę demograficzną migracji w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku pochodzą z oficjalnych statystyk GUS. Nie podają one dokładnych informacji, ale obrazują najważniejsze cechy społeczno-demograficzne migrantów z województwa zachodniopomorskiego.

¹⁶ P. Kaczmarczyk i J. Tyrowicz (red.) *Współczesne procesy...*, s. 41

¹⁷ Ibidem, s. 30

¹⁸ P. Kaczmarczyk i J. Tyrowicz (red.) *Migracje osób z wysokimi*, s. 6

¹⁹ Ibidem, s. 8-10

²⁰ Ibidem, s.123-124

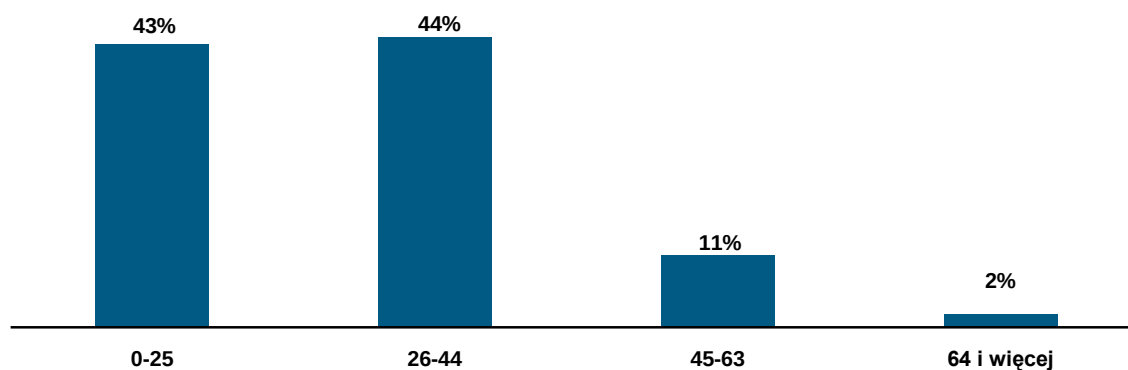
W 2008 roku z terenu województwa zachodniopomorskiego wymeldowało się 986 osób. Mężczyźni stanowili 56% migrantów, natomiast kobiety 44%.

Porównując dane dotyczące województwa zachodniopomorskiego z krajowymi (według GUS odsetek mężczyzn wśród migrantów na poziomie 54%) należy zauważyć, że podobnie jak w ubiegłym roku odsetek mężczyzn wśród migrantów z tego obszaru był nieznacznie wyższy. Tendencja ta jest odzwierciedlona na poziomie podregionów województwa zachodniopomorskiego, gdzie na terenie podregionu szczecińskiego odsetek mężczyzn wśród migrujących za granicę mieszkańców wynosi 56%, natomiast na terenie podregionu koszalińskiego wynosi 55%.²¹

Według oficjalnych statystyk GUS większość emigrantów z województwa zachodniopomorskiego na pobyt stały pochodzi z terenów miejskich. Na 986 osób, które w roku 2008 wymeldowało się na pobyt stały za granicę 285 pochodzi z powiatu grodzkiego Szczecin, 148 z powiatu stargardzkiego oraz 137 z powiatu grodzkiego miasta Koszalin. Dane te mogą świadczyć o zwiększonej mobilności ludności pochodzącej z terenów miejskich.²²

Z województwa zachodniopomorskiego wyjeżdżają przede wszystkim osoby młode. Aż 43% emigracji na pobyt stały to osoby, które nie ukończyły 26 roku życia. Osoby w wieku do 44 lat stanowią 43% wszystkich wymeldowujących się na pobyt stały z terenu województwa. Najmniejszą grupę wśród emigrantów stanowią najstarsi czyli osoby po 64 roku życia. Dane te świadczą o większej mobilności ludzi młodych, co jest tendencją obserwowaną w skali całego kraju. Szczegółowe zestawienie pokazuje poniższy wykres.

Wykres 4. Wiek migrantów z województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Szczecinie.

²¹ Dane Urzędu Statystycznego w Szczecinie

²² Dane Urzędu Statystycznego w Szczecinie

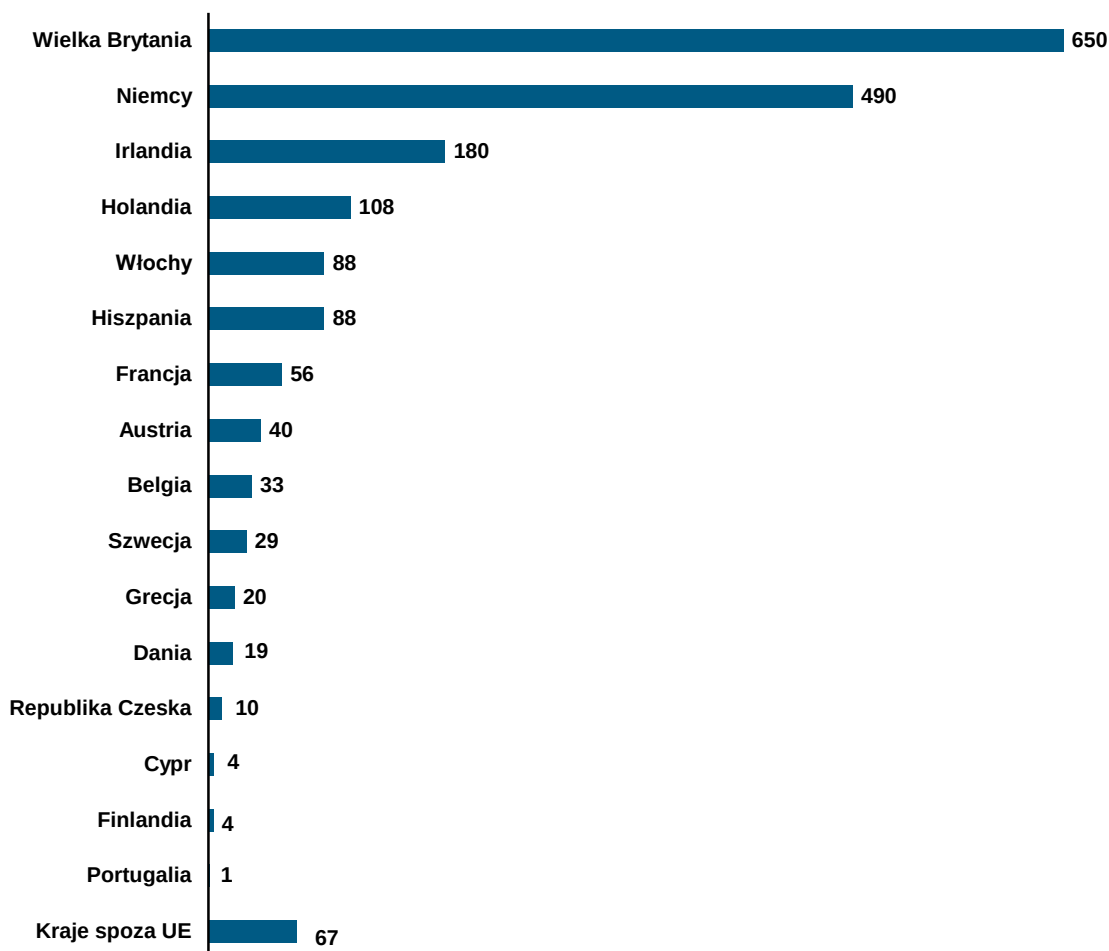
2.4. Główne kierunki migracji

Wyniki spisu powszechnego z 2002 roku wskazują, że do tego momentu głównymi kierunkami migracji były: Niemcy (294 tys.), USA (158 tys.), Włochy (39 tys.), Kanada (29 tys.), Wielka Brytania (24 tys.) oraz Francja (21 tys.). [Źródło: NSP GUS]. Począwszy od 2004 roku, wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej migracja Polaków zmieniła kierunki. Było to następstwem otwierania przez kolejne państwa członkowskie swoich rynków pracy dla Polaków. Na początku zrobiły to: Wielka Brytania, Irlandia oraz Szwecja. Następnie, od 1-go maja 2006 roku swoje rynki pracy otworzyły: Hiszpania, Portugalia, Finlandia oraz Grecja, od 31 lipca 2006 r. – Włochy oraz od 1-go maja 2007 r. – Holandia. Rząd Luksemburga udostępnił rynek pracy dla emigrantów z Polski z dniem 1 listopada 2007 roku. W tym samym czasie niemieckie władze zniosły wszelkie ograniczenia w dostępie do pracy na tamtejszym rynku dla polskich inżynierów oraz dla zagranicznych absolwentów niemieckich uczelni. W lipcu 2008 r. ograniczenia w dostępie do rynku pracy dla Polaków zniosła Francja, a od 1 maja 2009 r. Polacy mogą – bez potrzeby uzyskiwania pozwolenia – pracować w Belgii i Danii. Obecnie jedynie Austria i Niemcy wymagają od Polaków pozwoleń na pracę.²³

Wśród państw Unii Europejskiej, największy wzrost odnotowała Irlandia oraz Wielka Brytania. Jak podaje GUS, w Irlandii liczba polskich emigrantów zwiększyła się od wartości 2 tysięcy osób w roku 2002, do 200 tysięcy w roku 2007 oraz 180 tysięcy w 2008 roku. Natomiast w Wielkiej Brytanii, w roku 2008 szacowana liczba migrantów z Polski wynosiła 650 tysięcy osób. Jak w poprzednich latach na drugim miejscu wśród najczęściej wybieranych przez polskich emigrantów krajów znajdują się Niemcy, gdzie nie zaobserwowano spadku liczby migrantów pracujących sezonowo i wynosi ona jak w roku ubiegłym 490 tysięcy. Szczegółowe dane dotyczące osób przebywających sezonowo w wybranych krajach UE prezentuje poniższy wykres.

²³ Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2008

Wykres 5. Emigracja z Polski na teren całej Europy oraz państw UE z ogółu migrantów w latach 2002-2008, w tysiącach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wyspy Brytyjskie, podobnie jak Irlandię, jako cel emigracji wybierali głównie ludzie młodzi. Tradycyjne migracje zarobkowe do Niemiec ciągle stanowią bardzo ważny szlak emigracyjny, przede wszystkim jednak dla osób starszych w stosunku do innych emigrantów – 65% wyjeżdżających do RFN stanowią osoby w wieku od 30-49 lat²⁴.

Poniżej, w oparciu o raport „Informacja w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w państwach europejskiego obszaru gospodarczego i Szwajcarii oraz obywateli państw EOG w Polsce” stworzony przez Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w październiku 2008 roku, przedstawiono ogólne informacje dotyczące zagranicznych migracji

²⁴ P. Kaczmarczyk i J. Tyrowicz (red.) Współczesne procesy..., s. 104

zarobkowych Polaków do krajów będących jednocześnie najczęstszymi kierunkami migracji mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Do charakterystyki poszczególnych krajów migracji dołączono dane dotyczące wymeldowań na pobyt stały za granicę z terenu województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku.

Wielka Brytania

W roku 2008 ogółem zarejestrowanych jest ponad 538 tys. tysięcy pracowników z Polski (66% ogółu zarejestrowanych). Jednakże, w 2008 roku można mówić o spadku migracji z Polski, gdyż w I kwartale roku 2008 zarejestrowało się o 6 tys. mniej pracowników z Polski.

Informacje na temat imigrantów podejmujących zatrudnienie w Wielkiej Brytanii pochodzą z Systemu Rejestracji Pracowników (Worker Registration Scheme – WRS), który jest obowiązkowy dla obywateli nowych państw członkowskich rozpoczynających pracę w tym kraju. WRS został wprowadzony w związku z rozszerzeniem UE w maju 2004 r. w celu monitorowania skali napływu pracowników z państw UE. Specyfika systemu nie pozwala jednak na dokładne określenie ich liczby w Wielkiej Brytanii, gdyż z WRS nie są wyrejestrowywane osoby, które zakończyły pracę na terenie Zjednoczonego Królestwa.

Podobnie jak w roku poprzednim do Anglii z Polski wyjeżdżają przede wszystkim osoby młode - w przedziale wiekowym 18-24 lata (43%) oraz 25-34 lata (39%). Główne sektory w których pracują polscy obywatele to: administracja i biznes (40%), gastronomia i hotelarstwo (18%), rolnictwo (9%), przemysł przetwórczy (7%) oraz służba zdrowia (5%).²⁵

Niemcy

Na dzień 30 czerwca 2008 roku, w niemieckim Centralnym Rejestrze Cudzoziemców zarejestrowanych było 392 547 obywateli polskich, jest to o 4 % więcej w porównaniu do stanu z 2007 roku, kiedy to dane mówiły o 376 661 polskich imigrantach.

Dane o skali migracji z Polski do Niemiec za okres styczeń – czerwiec 2008 r. mówią o:

- 145 340 pracowników sezonowych (dla porównania dane z 2007 roku: 228 807)
- 3 264 studentów w okresie wakacji (dla porównania dane z 2007 roku: 5 406)
- 1 121 pomocy domowych (dla porównania dane z 2007 roku: 2 249)
- 105 tzw. pracowników-gości (dla porównania dane z 2007 roku: 316)

Dane te uwzględniają wydane zezwolenia na pracę oraz zwolnienia od obowiązku uzyskania zezwolenia na pracę w przypadku studentów.

W przypadku najliczniejszej na niemieckim rynku grupy obywateli polskich, jaką stanowią pracownicy sezonowi zauważa się stabilizację wyjazdów i przełamanie tendencji spadkowej zatrudnienia, z jaką mieliśmy do czynienia w ostatnich trzech latach.

²⁵ Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Monitoring przepływu pracowników między Polską a państwami Europejskiego Obszaru Gospodarczego, 2009

Podobnie jak w latach poprzednich obniża się liczba usług budowlanych wykonywanych przez polskie przedsiębiorstwa w ramach polsko-niemieckiej umowy z 1990r. Dane zebrane na ten temat świadczą o tym, że średnie zatrudnienie w każdym miesiącu okresu obejmującego okres od października 2007 roku do września 2008 roku, wynosiło 5869 osób i było niższe o 46 % od poziomu z okresu 2004/2005 - po akcesji Polski do UE²⁶.

Irlandia

Władze Irlandii szacują liczbę cudzoziemców przebywających na terenie państwa na podstawie numerów PPS, które są odpowiednikiem polskich numerów NIP i PESEL. Na tej podstawie zauważono tendencję malejącą w liczbie Polaków przyjeżdżających do Irlandii. Łącznie od 1 maja 2004 r. do sierpnia 2008 r. wydano 296 464 numery PPS. Natomiast w pierwszym półroczu 2008 r. wydano 33 039 numerów PPS. W roku poprzednim w tym samym okresie wydano 79 816 numerów PPS.

Powyższe dane zebrane na podstawie wydanych numerów PPS nie pozwalają na precyzyjną ocenę liczby Polaków przebywających w Irlandii, gdyż wielu polskich obywateli wyjechało w ostatnim czasie z Irlandii. Ponadto, spora grupa obywateli polskich nie występuje o wydanie numeru PPS (głównie są to osoby pozostające na utrzymaniu rodziny oraz pracujące nielegalnie).

Jak podaje Ministerstwo MIPS Polacy są najliczniejszą grupą migracji zarobkowej w Irlandii i dlatego też zajmują pierwsze miejsce pod względem liczby wydanych numerów PPS. Największa grupa Polskich imigrantów mieszka w Dublinie, Cork, Limerick, Galway, Newbridge oraz New Ross.

Polska emigracja w Irlandii to przede wszystkim młodzi ludzie, często zaraz po studiach lub będący studentami. Spora grupa ma ukończone szkoły średnie. Dla sporej części tych młodych ludzi praca, którą znajdują w Irlandii jest pierwszą w życiu.

Obywatele polscy w Irlandii pracują przede wszystkim w budownictwie, w sektorze informatyczno-komputerowym, transportowym, hotelarskim, w restauracjach, kawiarniach i pubach, na farmach, w rzeźniach oraz zakładach przetwórstwa mięsnego, kamieniołomach, piekarniach, sklepach, w domach starców. Coraz więcej Polaków pracuje w sektorze finansowym, a także coraz częściej są zatrudniani są jako architekci, inżynierowie i projektanci budowlani. Ponadto coraz częściej Polacy zatrudniani są w agencjach pośrednictwa pracy oraz na stanowiskach administracyjnych, co jest związane z rozmiarami migracji z Polski i potrzebą obsługi Polaków w takich miejscach.

Kolejną cechą charakterystyczną migracji do Irlandii jest tworzenie przez wyjeżdżających tzw. sieci migracyjnych, kiedy to mamy do czynienia z migracją całych rodzin.

Mającą miejsce w 2008 roku recesja, widoczna zwłaszcza na rynku budowlanym, w znacznym stopniu dotknęła pracujących w Irlandii Polaków. Do sierpnia 2008 r. zwolnionych

²⁶ Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Monitoring przepływu...

zostało w Irlandii w 10 sektorach ujętych w statystyce 23 545 osób, z czego 6 513 w budownictwie – liczba ta stanowi 25% wszystkich zwolnień.²⁷

Holandia

Jak podają oficjalne holenderskie statystyki dnia 1 stycznia 2008 r. liczba ludności z pochodzeniem polskim przebywająca w Niderlandach wynosiła 58 853 osoby. Natomiast dynamika polskiej migracji kształtowała się w następujący sposób: w okresie 2000 – 2008 wynosiła średnio 8% rocznie, a w okresie 2004 – 2008 wynosiła średnio 12% rocznie. W I kwartale 2008 r. liczba zarejestrowanych imigrantów z Polski wyniosła 6 923 osoby.

Tymczasowo pracuje w Holandii około 60 tys. osób z Polski rocznie. Tym samym stanowią oni największą grupę polskich imigrantów zarobkowych w Niderlandach. Jednakże, są to szacunki bardzo nieprecyzyjne, ponieważ nie mają oni obowiązku rejestracji swojego pobytu.

Inne szacunki dotyczące liczby Polaków pracujących tymczasowo i na dłuższy okres czasu w Holandii wskazują liczbę 200 000 osób rocznie i wydają się być nieco zawyżone.

Dwie wyraźnie zarysowane tendencje związane z aktywnością Polaków na holenderskim rynku pracy to z jednej strony duża aktywność polskich przedsiębiorców oraz popularne wśród Polaków prowadzenie samodzielnej działalności w formie tzw. jednoosobowej.

Zasady prowadzenia działalności gospodarczej dla obcokrajowców są takie same jak dla obywateli Holandii, a związane z jej założeniem udogodnienia (nie jest wymagane uzyskanie pozwoleń na prowadzenia działalności gospodarczej z wyjątkiem branż, w których produkcja lub usługi niosą za sobą ryzyko dla zdrowia i bezpieczeństwa pracowników i konsumentów) powodują, że wiele osób decyduje się na takie rozwiązanie.²⁸

Włochy

Dane na temat obywateli polskich we Włoszech mają jedynie szacunkowy charakter, ponieważ jako członkowie UE mają obowiązek zgłaszać jedynie pobyt dłuższy niż 3 miesiące. Nie odzwierciedlające obecnej sytuacji najświeższe dostępne dane pochodzą z 30.04.2007 roku i mówią o liczbie 47 tys. pracujących na terenie Włoch Polaków.

Natomiast z informacji uzyskanych w Caritas wynika, że w dniu 01.01.2008 roku na obszarze Włoch zameldowanych było 90 218 Polaków, w tym 26 847 kobiet i 63 371 mężczyzn. Duży wzrost w porównaniu z dniem 01.01.2007 r. (o 17 761 osób) należy tłumaczyć głównie wyjściem części Polaków z tzw. „szarej strefy”. Jednakże, jak szacuje Ministerstwo PiPS skala polskiej imigracji jest dużo większa, gdyż Polacy zameldowani na terenie Włoch przez okres co najmniej 5 lat mogą ubiegać się o obywatelstwo włoskie, w przypadku polsko-włoskich małżeństw jest to okres znacznie krótszy. Co się z tym wiąże,

²⁷ Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Monitoring przepływu...

²⁸ Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Monitoring przepływu...

osoby takie nie są ujmowane w statystykach Caritas. Włoski Caritas na obecnym etapie nie obserwuje również masowych powrotów Polaków do ojczyzny.

Polska emigracja we Włoszech to głównie osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych trudniące się przede wszystkim pracą najemną. Poza tym Polacy decydują się na prowadzenie własnej działalności gospodarczej na terenie Włoch.²⁹

Hiszpania

Na skutek wcielania w życie unijnych przepisów dotyczących zniesienia obowiązku posiadania karty pobytu dla osób przebywających dłużej niż 3 miesiące w Hiszpanii oraz wdrożenie uproszczonej procedury uzyskania numeru identyfikacji cudzoziemca znacząco wzrosła liczba rezydentów z Polski i innych państw UE w Hiszpanii.

Jak podaje hiszpańskie Ministerstwo Pracy i Imigracji na dzień 30 czerwca 2008 r. kartę pobytu lub zaświadczenie o rejestracji posiadało 80 120 obywateli polskich przebywających na terytorium Hiszpanii. Dla porównania w 2007 roku zaświadczenie o rejestracji pobytu posiadało 70 850 obywateli polskich, natomiast w 2006 roku – 48 031 osób. Natomiast według szacunków Wydziału Konsularnego Ambasady RP, ok. 160 000 obywateli polskich przebywa na terenie Hiszpanii dłużej niż 3 miesiące. Ponadto, należy wziąć pod uwagę fakt, że co najmniej kilkanaście tysięcy Polaków wykonuje pracę sezonową.

Pracownicy z Polski znajdują zatrudnienie głównie w budownictwie, rolnictwie, branży hotelowo-gastronomicznej oraz jako pomoce domowe.³⁰

Francja

Dane pochodzące z francuskich szacunków wskazują na systematyczny wzrost liczby pracowników z Polski. Obywatele z Polski są najczęściej zatrudniani w sektorach budowlanym i hotelarskim, rzadziej w przemyśle.

Najbardziej dokładne dane na temat liczby polskich imigrantów posiada francuska Krajowa Agencja ds. Cudzoziemców i Migracji – ANAEM i według informacji z niej pochodzących wynika, iż w okresie od stycznia do sierpnia 2008 r. wydano dla obywateli polskich następujące zezwolenia na pracę:

- 1 214 zezwoleń na stałe wykonywanie pracy (dla porównania w 2007r. – 1 998)
- 291 zezwoleń czasowych (dla porównania w 2007r. - 686)
- 3 811 zezwoleń na pracę sezonową (dla porównania w 2007r. – 11 971).

W związku ze zniesieniem pozwoleń na pracę dla obywateli polskich z dniem 1 lipca 2008 roku francuska administracja nie posiada obecnie żadnych informacji na temat liczby

²⁹ Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Monitoring przepływu...

³⁰ Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Monitoring przepływu...

obywateli polskich, którzy podjęli pracę najemną na terytorium Francji, gdyż uzyskali oni swobodny dostęp do francuskiego rynku pracy i nie obowiązują ich już przepisy o pozwoleniach na pracę. Jednakże, nie zauważono na francuskim rynku pracy zwiększonego napływu obywateli polskich do pracy we Francji.³¹

Główne kierunki migracji mieszkańców województwa zachodniopomorskiego

Dane, dzięki którym możemy wskazać na pewne trendy dotyczące kierunków migracji z województwa zachodniopomorskiego pochodzą z oficjalnych statystyk GUS. Nie uwzględniają one migracji nie rejestrowanych oraz sezonowych, ale pokazują, które kraje są częściej wybierane przez migrantów z terenu województwa zachodniopomorskiego jako cel wyjazdu na pobyt stały.³²

Zdecydowana większość wyjazdów na pobyt stały z województwa zachodniopomorskiego dotyczy Unii Europejskiej. Oddaje to tendencję ogólnopolską. Ze względu na bliskość przestrzenną, najpopularniejszym kierunkiem migracji wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego są Niemcy. W roku 2008 na terenie województwa zachodniopomorskiego dokonano 338 wymeldowań na pobyt stały do Niemiec. Dla porównania dane z 2007 roku mówią o 289 osobach, natomiast w roku 2006 liczba ta kształtowała się na poziomie 268 osób. Należy zaznaczyć, że Niemcy były w 2008 głównym krajem migracji z województwa zachodniopomorskiego. Jednakże, należy podkreślić, że dane te nie uwzględniają migracji krótkookresowych, które ze względu na transgraniczny charakter województwa zachodniopomorskiego są dość powszechne na tym obszarze.

Drugim najbardziej popularnym kierunkiem emigracji jest Wielka Brytania. W roku 2008 na terenie województwa zachodniopomorskiego dokonano 266 wymeldowań na pobyt stały do Wielkiej Brytanii. Dla porównania dane z 2007 roku mówią o 317 osobach, natomiast w roku 2006 liczba ta kształtowała się na poziomie 469 osób. Na podstawie tych danych widać wyraźny spadek zainteresowania wyjazdami do Wielkiej Brytanii z województwa zachodniopomorskiego.

Kolejnym pod względem popularności kierunkiem migracji jest wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego Norwegia. Cieszy się ona tak dużą popularnością ze względu na bliskość geograficzną oraz relatywnie wysokie w stosunku do polskich zarobki. W roku 2008 na terenie województwa zachodniopomorskiego dokonano 64 wymeldowań na pobyt stały do Norwegii.

W roku 2008 na terenie województwa zachodniopomorskiego dokonano 57 wymeldowań na pobyt stały do Szwecji. Dla porównania dane z 2007 roku mówią o 38 osobach, natomiast w roku 2006 liczba ta kształtowała się na poziomie 45 osób. To może oznaczać, że popularność Szwecji jako kraju emigracji wzrasta.

³¹ Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Monitoring przepływu...

³² Dane Urzędu Statystycznego w Szczecinie

W 2008 roku Irlandia stała się celem emigracji na pobyt stały dla 48 osób z terenu województwa zachodniopomorskiego stając się tym samym piątym co do popularności kierunkiem emigracji na pobyt stały. Jest to spadek w stosunku do lat ubiegłych, kiedy to w 2007 roku do Irlandii wyjechało 71 osób, natomiast w 2006 73 osoby.

W roku 2008 na terenie województwa zachodniopomorskiego dokonano 40 wymeldowań na pobyt stały do Holandii. Dla porównania dane z 2007 roku mówią o 41 osobach, natomiast w roku 2006 liczba ta kształtowała się na poziomie 31 osób.

Wśród kolejnych najczęściej wybieranych przez emigrantów z zachodniopomorskiego krajów wyjazdu na pobyt stały należy wymienić w kolejności: Danię, Hiszpanię, Włochy oraz Francję.

2.5. Wpływ sytuacji na rynku pracy na liczbę osób migrujących

Sytuacja na rynku pracy ma podstawowe znaczenie dla podejmowanych decyzji o migracji. Nie determinuje wszystkich podejmowanych decyzji o wyjeździe, ale stanowi istotny czynnik wpływający na główne trendy migracyjne. Neoklasycystyczne podejście tłumaczy migracje zarobkowe w kontekście odpowiedzi na zróżnicowanie stawek i płac. Podejście to może być pomocne w zrozumieniu mechanizmu migracji z Polski. Przyjmujemy wtedy, że migracje zarobkowe z Polski są wynikiem istnienia luki stawek płac i dochodów między Polską a krajami docelowymi migracji. Pomimo, że luka ta stopniowo się zmniejsza, jej rozmiary wciąż uzasadniają masowe migracje o charakterze zarobkowym. W ujęciu teorii czynników wypychających i przyciągających, migracje należy tłumaczyć z jednej strony popytem na pracę cudzoziemców za granicą, co jest czynnikiem przyciągającym, z drugiej zaś strony bezrobocie w kraju pochodzenia migranta jest czynnikiem stymulującym odpływ ludności z tego kraju. Oba te czynniki mają duży wpływ na kształtowanie się potencjału migracyjnego czyli zarówno skali jak i kierunków mobilności migrantów. W polu analitycznym kreślonym przez oba te podejścia teoretyczne, przyjrzenie się stopie bezrobocia w Polsce oraz na terenie województwa zachodniopomorskiego jest konieczne do zrozumienia przyczyn migracji z województwa zachodniopomorskiego.

Bezrobocie w Polsce

Stopa bezrobocia w Polsce podawana przez Główny Urząd Statystyczny czyli udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo wynosiła na koniec września 2009 roku 10,9% i była o 0,1% wyższa od tej odnotowanej miesiąc wcześniej oraz o 2% większa niż we wrześniu 2008 roku.³³ Przekłada się to na 1 715,9 tysięcy bezrobotnych we wrześniu 2009 roku w porównaniu do 1 376,6 tysięcy we wrześniu 2008 roku. Wyniki powyższe wskazują, że ostatni rok był okresem odwrócenia kilkuletniego trendu spadkowego bezrobocia w Polsce, które w okresie od 2003 do 2008 roku zmalało o ponad połowę: z 19,4% na koniec września 2003 roku do 8,9% na koniec września 2008 roku. We

³³ GUS, Miesięczna informacja o bezrobociu w Polsce we wrześniu 2009 roku

wrześniu 2009 roku najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (18,4%), lubuskim (14,7%) oraz kujawsko-pomorskim, podkarpackim i zachodniopomorskim (po 14,5%).

Z ogólnej liczby bezrobotnych 43,5% mieszkało na wsi. Większość bezrobotnych stanowią kobiety (52,9%). Pod względem wieku, najliczniejszy udział w ogóle bezrobotnych mają osoby młode w wieku 25-34 lat (29,1%) oraz w wieku do 24 lat (23,1%). Dane GUS pokazują, że odwrócenie w ostatnim roku tendencji spadkowej stopy bezrobocia odbyło się głównie ze szkodą dla tych grup wiekowych, ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w ostatnim roku wzrósł o 0,7punktu procentowego w przypadku grupy wiekowej 25-34 lata oraz o 2 punkty procentowe w przypadku grupy najmłodszej (do 24 lat). Pod względem wykształcenia, wśród bezrobotnych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (28,1%) oraz zawodowym (28,5%), najmniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem wyższym (9,5%). W odniesieniu do wykształcenia ostatni rok relatywnie najmniej łaskawie obszedł się z osobami z dyplomem wyższej uczelni oraz ze świadectwem ukończenia liceum ogólnokształcącego – ich udział w ogóle bezrobotnych wzrósł odpowiednio o 1,2 punktu procentowego oraz 0,7punktu procentowego.

Jeśli chodzi o długość okresu pozostawania bez pracy, 26,2% zarejestrowanych bezrobotnych oczekuje na podjęcie zatrudnienia przez okres powyżej jednego roku i w porównaniu do września 2008 roku udział tej grupy w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych spadł o 13,1 punktów procentowych (głównie dzięki stażom i szkoleniom). Osoby pozostające bez pracy stosunkowo krótko, tj. do 1 miesiąca stanowiły 15,6%, od 1 do 3 miesięcy – 18,8%, od 3 do 6 miesięcy – 16,9%, zaś od 6 do 12 miesięcy – 22,5% ogółu bezrobotnych. Dwie ostatnie grupy odnotowały też największy w ostatnich 12 miesiącach wzrost udziału w ogóle bezrobotnych (odpowiednio o 4,1 oraz 5,7 punktów procentowych).

Bezrobocie w województwie zachodniopomorskim

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim była na koniec września 2009 roku o 3,6 punktu procentowego wyższa niż średnia krajowa i wynosiła 14,5%, jednocześnie była wyższa o 0,3 punktu procentowego niż miesiąc wcześniej oraz o 2,2 punktu procentowego niż we wrześniu 2008 roku. W województwie zachodniopomorskim obserwujemy w ostatnich 12 miesiącach takie same zmiany trendu jakie dotyczą obszaru całej Polski czyli załamanie trendu spadkowego, który rozpoczął się na początku 2004 roku (stopa bezrobocia 29%) i – z sezonowymi wahaniami charakterystycznymi dla tego rejonu – trwał do października 2008 roku, kiedy stopa bezrobocia wyniosła 12,2%. We wrześniu 2009 roku wśród województw zachodniopomorskie miało czwartą najwyższą stopę bezrobocia - 14,5% oraz trzecią najwyższą stopą napływu³⁴ bezrobotnych do urzędów pracy (2,9%). Jeśli chodzi o powiaty województwa na tle pozostałych powiatów w kraju, to na koniec II kwartału 2009 roku (dostępne dane) w pierwszych 30 powiatach w Polsce z najwyższą stopą bezrobocia rejestrowanego znalazło się aż 6 powiatów z województwa zachodniopomorskiego: białogardzki, łobeski (odpowiednio 26,8% i 24,7% - powiaty te pod względem stopy bezrobocia należały na koniec czerwca 2009 roku do pierwszej 10 w kraju), choszczeński

³⁴ Stopa napływu - stosunek liczby bezrobotnych nowo zarejestrowanych do liczby ludności aktywnej zawodowo.

(24,2%), drawski (24%), szczecinecki (23,9%) i pyrzycki (23,8%). Na koniec III kwartału najwyższe bezrobocie rejestrowane odnotowano w powiecie łobeskim – 27%, następnie w białogardzkim – 25,4%, choszczeńskim – 25,1%, najniższe zaś w powiecie miasta Szczecin – 7%, powiecie miasta Świnoujście – 7,3% oraz w powiecie kołobrzeskim – 8,7%.

Na koniec III kwartału 2009 roku nieznacznie więcej jest bezrobotnych kobiet (53%). Największą grupę bezrobotnych (29%) stanowią osoby młode w przedziale wiekowym 25-34 lata oraz 45-54 lata (22%). Bezrobotni w wieku do 24 lat stanowią 21%, w wieku od 35 do 44 lat – 18%, zaś w wieku powyżej 55 lat 10% ogółu bezrobotnych.

Najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne i poniżej – 35% oraz zasadnicze zawodowe – 28%. Wykształcenie policealne i średnie zawodowe posiadało 19% bezrobotnych, zaś średnie ogólnokształcące 11% z nich. Najmniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem wyższym – 8%.

Biorąc pod uwagę staż zawodowy, w strukturze bezrobotnych największą grupę stanowią osoby ze stażem od 1 roku do 5 lat (22%), jednak nie wiele mniej nie ma stażu żadnego (21%) albo bardzo krótki - nie dłuższy niż 12 miesięcy (16%). Ponadto, należy zauważyć, że wśród bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim bardzo dużą grupę stanowią bezrobotni długookresowi – 41% ogółu³⁵.

2.6. Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na rynek pracy

Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na rynek pracy w kraju pochodzenia migrantów jest wieloraki. W pierwszej kolejności należy wskazać na wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na skalę bezrobocia w kraju pochodzenia emigrantów – zarówno wpływ bezpośredni jak i pośredni. Bezpośredni wpływ to emigracja osób pozostających bez pracy w kraju pochodzenia ("eksport bezrobotnych"). Według badań NBP z maja 2009 roku, 12,7% bezrobotnych planowała wyjazd w poszukiwaniu pracy za granicą, o 5% mniej niż w maju 2007 roku³⁶. Za bezpośredni wpływ należy też uznać emigrację osób pracujących w kraju a w następstwie emigracji zwalnających miejsca pracy, które mogą zająć dotychczasowi bezrobotni. Ponadto, na lokalny rynek pracy wpływ może mieć tworzenie nowych miejsc pracy ze środków zaoszczędzonych przez migrantów za granicą.

Pośredni wpływ emigracji zarobkowej na rynek pracy w kraju pochodzenia emigrantów odbywa się jako efekt przekazów pieniężnych dokonywanych przez emigrantów na rzecz ich rodzin pozostawionych w kraju. Mają one zwiększać popyt gospodarstw migranckich a przez to wpływać na tworzenie nowych miejsc pracy (w tym dla bezrobotnych) w ramach działalności gospodarczej związanej z rosnącym popytem dóbr, które są lokalnie produkowane. Według szacunków Narodowego Banku Polskiego suma transferów pieniężnych z zagranicy w 2007 roku wyniosła 4,1 miliarda euro przewyższając kwotę z 2004 roku (rok wstąpienia do UE) o 1,8 miliarda czyli 78%.³⁷ Tendencja wzrostowa została

³⁵ Dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie

³⁶ Wiesław Gumuła (we współpracy z Adrianem Gucwą, Witoldem Nalepą, Zbigniewem Opiotą), *Rynek pracy w Polsce (Wynagrodzenia, produktywność pracy i migracje w świetle badań ankietowych w maju 2009 roku)*, NBP, 2009,

³⁷ Za: Paweł Kaczmarczyk i Marek Okólski (red.) *Polityka migracyjna jako instrument promocji zatrudnienia i ograniczania bezrobocia*, 2008

jednak zahamowana w kolejnym roku, co obrazują wyniki porównawcze za ostatni kwartał 2007 i 2008 roku. W IV kw. 2007 r. transfery sięgnęły 798 mln euro, w IV kw. 2008 r. było ich mniej i wyniosły w sumie 680 mln euro. Należy však zauważyć, że ze względu na rozmiary polskiej gospodarki (transfery stanowią około 2-3% wartości PKB) i relatywnie niski udział emigrantów zarobkowych w całkowitej populacji, efekty gospodarcze transferów z zagranicy należy uznać za ograniczone, zwłaszcza iż migranci podejmują prace z reguły niskopłatne, a migrantów wysoko wykwalifikowanych cechuje względnie niższa skłonność do transferowania części zarobków. Przepływy pieniężne pomiędzy emigrantami a ich rodzinami w kraju mogą też mieć negatywny, konserwujący wpływ na lokalne bezrobocie. W literaturze przedmiotu podnosi się wątek hamowania wejścia na rynek pracy osób bezrobotnych utrzymywanych przez emigrantów. Skala tego zjawiska jest však trudna do oszacowania.

Emigracja osób nie pracujących jak i pracujących w kraju, oprócz bezpośredniego wpływu na skalę lokalnego bezrobocia, prowadzi też do innych następstw na lokalnym rynku pracy. Prowadzi więc do wzrostu presji płacowej i wynagrodzeń, co z jednej strony może zachęcać do wyjścia z bezrobocia i podjęcia aktywności zarobkowej. Z drugiej však strony, jako że tak generowanemu wzrostowi wynagrodzeń nie towarzyszy wzrost wydajności pracy, może on prowadzić do obniżenia konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw i ich kłopotów z utrzymaniem zatrudnienia na dotychczasowym poziomie. Według badań przeprowadzonych na zlecenie KPMG Sp. z o.o. we wrześniu 2006 roku³⁸, w 59% przebadanych firm miały miejsce odejścia z pracy spowodowane wyjazdami za granicę. Jak pokazują jednak badania Narodowego Banku Polskiego odsetek ten w kolejnych latach systematycznie spadał, aby w badaniu z maja 2009 roku osiągnąć poziom 11,4%. Najczęściej wskazywali na to pracodawcy z branży budowlanej.³⁹ Co więcej, badania NBP pokazują, że wpływ emigracji dotychczasowych pracowników na wielkość oferowanych zarobków systematycznie spada i w maju 2009 roku osiągnął najniższy wskaźnik od maja 2007 roku. Spośród pracodawców planujących podwyżki aż 68% stwierdziło, że decyzje o nich w żadnym stopniu nie będą spowodowane migracjami zarobkowymi pracowników (w maju 2007 roku tylko 22,1%). Tylko 0,5% pracodawców planujących podwyżki w swoich przedsiębiorstwach potwierdziło, że są one w dużym stopniu spowodowane migracjami (w maju 2007 roku – 28,1%)

Innym efektem emigracji zarobkowej jest utrata rzadkich zasobów pracy na skutek emigracji osób wykształconych („drenaż mózgów”) oraz osób z kwalifikacjami deficytowymi na rynku pracy (emigracja zawodów deficytowych) prowadzące do pogłębienia problemu niedopasowania podaży i popytu pracy. W Polsce pracodawcom najczęściej brakuje specjalistów z wykształceniem wyższym (58% firm zadeklarowało takie braki) jak i średnim kierunkowym (50%). Obok niedopasowania systemu edukacji do potrzeb pracodawców, za ważną przyczynę tego stanu rzeczy uznaje się właśnie wyjazdy za granicę absolwentów uczelni wyższych i szkół zawodowych. Szacuje się, że około 60% ogółu migrujących

³⁸ Raport KPMG, Migracje pracowników – szanse czy zagrożenia? 2007,

³⁹ Wiesław Gumuła (we współpracy z Adrianem Gucwą, Witoldem Nalepą, Zbigniewem Opiotą), Rynek pracy w Polsce...

Polaków ma wykształcenie przynajmniej średnie.⁴⁰ Co ciekawe, najrzadziej (jedynie 2% badanych przedsiębiorstw) zgłaszano brak osób z wykształceniem średnim ogólnym.⁴¹

W Polsce do zawodów deficytowych należą przede wszystkim: lekarze, kierowcy, pracownicy i specjaliści z branży budowlanej, informatycy [Analizy MIPS]. W województwie zachodniopomorskim w 2008 roku odnotowano 95 zawodów deficytowych, w szczególności dotyczyło to takich grup zawodów jak nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy, pracownicy obsługi biurowej, pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów, pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach, robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni, kierownicy dużych i średnich organizacji oraz specjaliści szkolnictwa.⁴²

Kolejnym efektem emigracji zarobkowych na rynek pracy jest dewaluacja kompetencji osób emigrujących do pracy poniżej kwalifikacji („brain waste”), którzy przecież w większości nie planują pozostać za granicą na stałe i w końcu wrócą na swój lokalny rynek pracy. Dostępne z niektórych krajów emigracji dane pokazują, że większość migrujących uzyskuje zatrudnienie w zawodach, które wymagają niewielkich bądź żadnych kwalifikacji. Dane z Worker Registration Scheme, prowadzonego przez brytyjskie ministerstwo spraw wewnętrznych rejestru imigrantów, pokazują, że w 2008 roku zdecydowana większość (80%) imigrantów do Wielkiej Brytanii z krajów A8⁴³, której 65% stanowili imigranci z Polski, weszła na rynek pracy poprzez sektor zajęć (zawodów) dla osób bez kwalifikacji lub o niskich kompetencjach (pakowacze, pomoc w gospodarstwach rolnych, pracownicy fizyczni w fabrykach, pomoc kuchenna, sprzątacze, sprzątaczkę, czy w końcu obsługa pubów i hoteli itp.)⁴⁴. Według badań przeprowadzonych przez holenderski instytut badania opinii publicznej TNS NIPO na polskich imigrantach w Holandii wynika, że aż 58 proc. z nich ma średnie, a 23 proc. wyższe wykształcenie. Jednocześnie 58% naszych rodaków pracuje na stanowisku robotnika niewykwalifikowanego, a co trzeci ocenia, że posiada za wysokie kwalifikacje w stosunku do pracy, którą wykonuje.⁴⁵ Z badań przeprowadzonych w latach 2006 – 2009 wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego wynika, że z osób, które znalazły pracę jeszcze przed wyjazdem, w 2006 w przypadku 43% z nich była to praca w zawodzie, w 2009 roku udział ten spadł do 25%. Z kolei ci, którzy jeszcze nie znaleźli pracy, szanse znalezienia pracy w zawodzie określali średnio na „5” na 10-punktowej skali w 2006 i na „6” w 2009 roku.

W końcu, biorąc pod uwagę strukturę wieku zarobkowych emigrantów zdominowaną przez ludzi młodych, należy wskazać na obniżenie średniej mobilności lokalnych zasobów pracy. Zdecydowana większość emigrantów nie ukończyła 44 roku życia, co oznacza, że w myśl statystyki publicznej należą oni do grupy określanej jako „w wieku produkcyjnym

⁴⁰ Za: Katarzyna M. Staszyńska Społeczny kontekst migracji zarobkowych Polaków, w: 5 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej w perspektywie społecznej, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 2009

⁴¹ Raport KPMG, Migracje pracowników – szanse czy zagrożenia? 2007,

⁴² Źródło: Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie Zachodniopomorskim w 2008 roku

⁴³ grupa krajów przyjętych do UE w 2004 (bez Malty i Cypru),

⁴⁴ Accession Monitoring Report may 2004 – march 2009 A8 Countries, Home Office UK Border Agency

⁴⁵ TNS NIPO, *Nowo przybyli polscy emigranci w Holandii*

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Wojewódzki Urząd Pracy
w Szczecinie

EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

mobilnym”. Odpływ ludzi mobilnych z lokalnego rynku pracy przyczynia się do pogłębienia problemów z dopasowaniem zasobów pracy do potrzeb lokalnych przedsiębiorstw.

3. Analiza porównawcza badań poświęconych zjawisku zagranicznej migracji zarobkowej z terenu województwa zachodniopomorskiego realizowanych w ramach projektu „Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji” przez Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie w latach 2006- 2009.

W ramach projektu „Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji” Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie zrealizował w okresie od 2005 do 2009 roku trzy kompleksowe badania zjawiska zagranicznej migracji zarobkowej:

- 1) Zagraniczna migracja zarobkowa. Struktura społeczno - zawodowa oraz wpływ migracji na spadek bezrobocia, przyczyny i motywy zagranicznych migracji zarobkowych ludności (grudzień 2006)
- 2) Zagraniczna migracja zarobkowa. Struktura społeczno - zawodowa oraz wpływ migracji na spadek bezrobocia, przyczyny i motywy zagranicznych migracji zarobkowych ludności (czerwiec 2007)
- 3) Zagraniczna migracja zarobkowa (kwiecień 2009)

3.1. Populacja objęta badaniem

Choć zrealizowane badania obejmowały za każdym razem populację osób planujących wyjazd za granicę w celach zarobkowych, zamieszkujących teren województwa zachodniopomorskiego, to jednak za każdym razem badane populacje nieznacznie się od siebie różniły. Oto bowiem w 2006 roku badaniem objęto osoby, które planują wyjazd w okresie nie dłuższym niż najbliższe 3 miesiące od dnia przeprowadzenia badania, które jednocześnie mogą mieć w swoim doświadczeniu podobne wyjazdy. W kolejnych badaniach [2007 oraz 2009] do badanej populacji zaliczono osoby, które zagraniczną migrację zarobkową planowały już w okresie nie dłuższym niż następne 6 miesięcy od dnia przeprowadzenia badania, z tą różnicą, że w 2007 roku były to – podobnie jak w 2006 – osoby mogące mieć w swoim doświadczeniu podobne wyjazdy, a już w 2009 jedynie osoby bez doświadczeń podobnych wyjazdów.

Dodatkowo, w badaniu zrealizowanym w 2009 roku do badanej populacji zaliczono również osoby, które albo przebywały za granicą w celach zarobkowych w trakcie realizacji badania albo miały w swoim doświadczeniu zagraniczny pobyt zarobkowy jednak w okresie badania na stałe przebywały w Polsce i nie planowały kolejnego wyjazdu.

Tabela 2. Populacje objęte badaniem w latach 2006 - 2009

Rok realizacji badania	Definicja badanej populacji
2006	osoby planujące w ciągu najbliższych 3 miesięcy wyjazd za granicę w celu podjęcia pracy zarobkowej
2007	osoby planujące w ciągu najbliższych 6 miesięcy wyjazd za granicę w celu podjęcia pracy zarobkowej
2009	a) osoby, które nigdy nie pracowały za granicą, planujące w ciągu najbliższych 6 miesięcy wyjazd za granicę w celu podjęcia pracy b) osoby obecnie pracujące za granicą i tymczasowo przebywające w kraju c) osoby, które pracowały już wcześniej za granicą, ale obecnie przebywają na stałe w kraju

Pomimo różnic w definiowaniu populacji objętej badaniem, należy przyznać, że nie stanowią one znaczącej przeszkody w porównawczym ujęciu rezultatów badań z kolejnych lat.

3.2. Zakres tematyczny badań

Wszystkie zrealizowane badania obejmowały swoim zakresem migracje historyczne czyli takie, które miały miejsce w okresie poprzedzającym badanie oraz migracje planowane w niedalekiej przyszłości. Pozwala to na wnioskowanie o zmianach tak zdefiniowanych zjawisk migracyjnych w kolejnych latach.

Migracje historyczne badane były między innymi pod kątem:

- czas historycznych zarobkowych wyjazdów emigracyjnych,
- kierunków (czyli docelowych krajów emigracji),
- dochodów miesięcznych z pracy za granicą, pieniędzy zaoszczędzonych oraz zaoszczędzonych z pracy za granicą, pieniędzy wydanych lub inwestowanych w Polsce,
- pracy w wyuczonym zawodzie oraz oceny warunków pracy.

Migracje planowane badane były między innymi pod kątem:

- okresu planowanego wyjazdu za granicę oraz najczęściej wybieranych krajów migracji,
- czynników wyboru kraju emigracji,
- przyczyn planowanego wyjazdu za granicę, obaw oraz oczekiwanych korzyści z nim związanych,
- czynników, które mogłyby wpłynąć na zmianę decyzji o wyjeździe za granicę,
- przygotowań do wyjazdu – poniesionych kosztów, form doradztwa i pomocy,

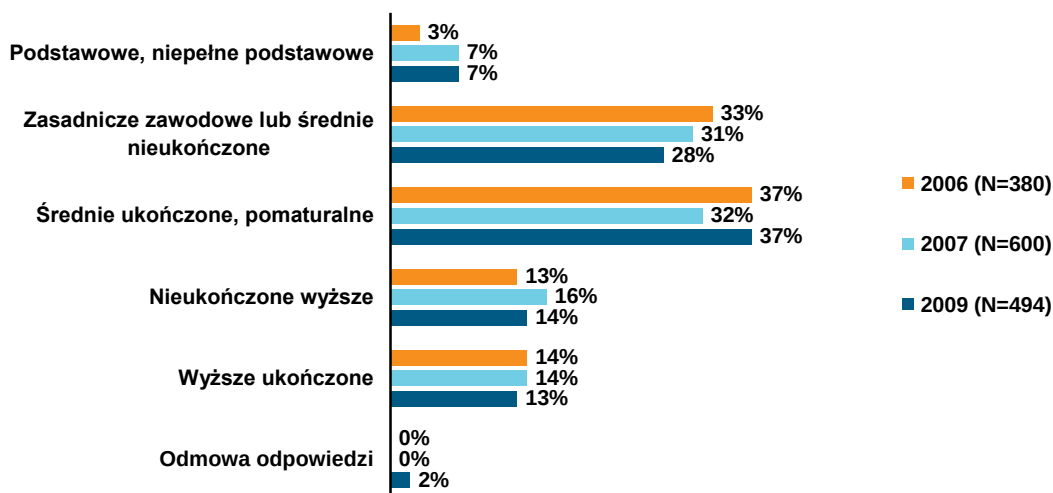
- f) pracy podejmowanej za granicą,
- g) osób i instytucji pośredniczących w znalezieniu pracy,
- h) planowanych wydatków i inwestycji za granicą i w Polsce,
- i) planowanych zarobków za granicą w porównaniu z optymalną kwotą zarobków w kraju,
- j) znajomości i roli języka wśród osób podejmujących migrację zarobkową.

3.3. Charakterystyka badanej populacji

Analizując płeć badanych można zauważyć, że na przestrzeni lat objętych badaniem systematycznie rosła liczba kobiet wśród respondentów planujących wyjazd za granicę w celach zarobkowych. W badaniu w 2009 roku udział kobiet planujących migrację zarobkową w ogólnej liczbie badanych wzrósł do 56% (w porównaniu do 42% w 2007 roku oraz 39% w 2006 roku).

Wykształcenie osób planujących migrację zarobkową za granicę, nie różniło się znacząco w kolejnych edycjach badania. Największą grupę osób stanowili respondenci z wykształceniem średnim ukończonym lub pomaturalnym (ponad 1/3 badanych w trzech kolejnych badaniach) oraz osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub średnim nieukończonym (około 30% przebadanych osób w badaniach w latach 2006 - 2009). Odsetek osób z wykształceniem wyższym ukończonym lub nieukończonym również nie podlegał większym wahaniom. Udział osób zarówno z wykształceniem wyższym ukończonym jak i wyższym nieukończonym w ogólnej liczbie osób planujących wyjazd za granicę w celach zarobkowych, wynosił we wszystkich pomiarach około 14%. Najmniejszą grupę wśród badanych stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym lub podstawowym niepełnym. Ich udział w ogólnej liczbie przebadanych w badaniach w latach 2006 – 2009 nie przekroczył każdorazowo 7%.

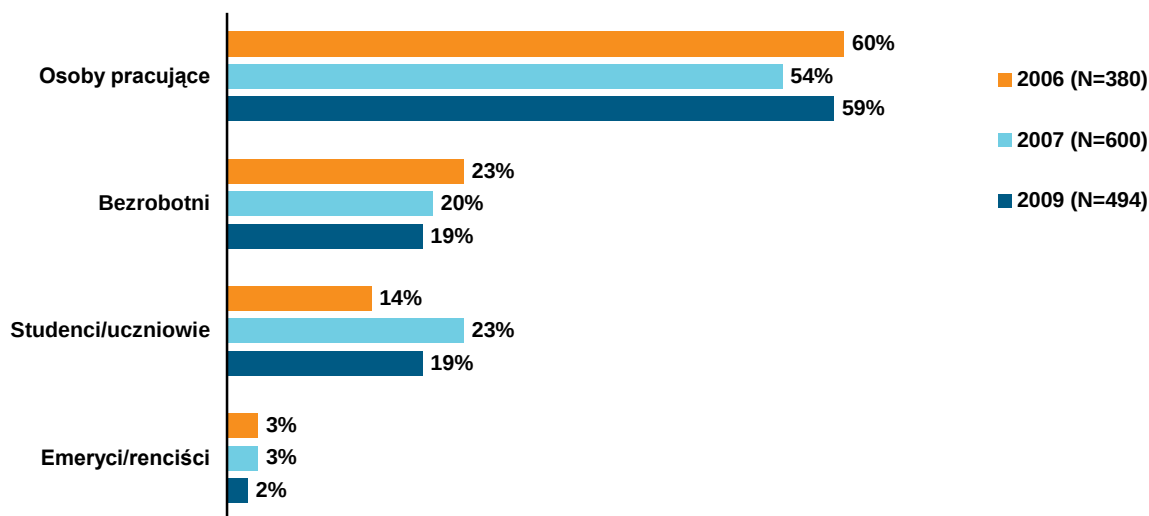
Wykres 6. Wykształcenie osób planujących emigrację zarobkową

Z analizy wieku respondentów wynika, że wśród osób planujących wyjazd za granicę w celach zarobkowych (lub już za granicą pracujących dla badanych w 2009 roku) przeważają osoby młode i bardzo młode. W badaniach przeprowadzonych w latach 2006 – 2009 ponad 1/3 badanych ma od 26 do 35 lat (33% w 2006 roku; 36% w 2007 i 2009 roku), nieznacznie mniejszą grupę stanowią osoby bardzo młode, w wieku od 20 do 25 lat (27% w 2006 roku, 31% w 2007 i 23% w 2009 roku). Znaczną grupę osób wyjeżdżających w celach zarobkowych za granicę stanowią osoby dojrzałe, w wieku od 36 do 45 lat. Ich udział w badaniach na przestrzeni lat podlegał wahaniom - w 2006 roku wyniósł 18%, w 2007 roku spadł do 13%, w 2009 roku odnotowano ponowny wzrost do 21%.

Wśród osób planujących emigrację zarobkową większość stanowiły osoby pracujące. Odsetek osób pracujących wśród ogółu badanych wyniósł w każdym pomiarze ponad 50% (60% w 2006 roku, 54% w 2007 roku oraz 59% w 2009 roku). Jeżeli chodzi o udział w badaniu osób bez pracy, ich udział w kolejnych badaniach nieznacznie malał (od 23% w 2006 roku do 19% w 2009 roku). Dużą grupą planującą wyjazd za granicę w celach zarobkowych są studenci i uczniowie. Ich udział w ogólnej liczbie badanych podlega nieznacznym wahaniom – odsetek tej grupy w badaniu w 2009 roku spadł o 4 punkty procentowe w porównaniu do roku 2007 (z 23% w 2007 roku do 19% w 2009 roku).

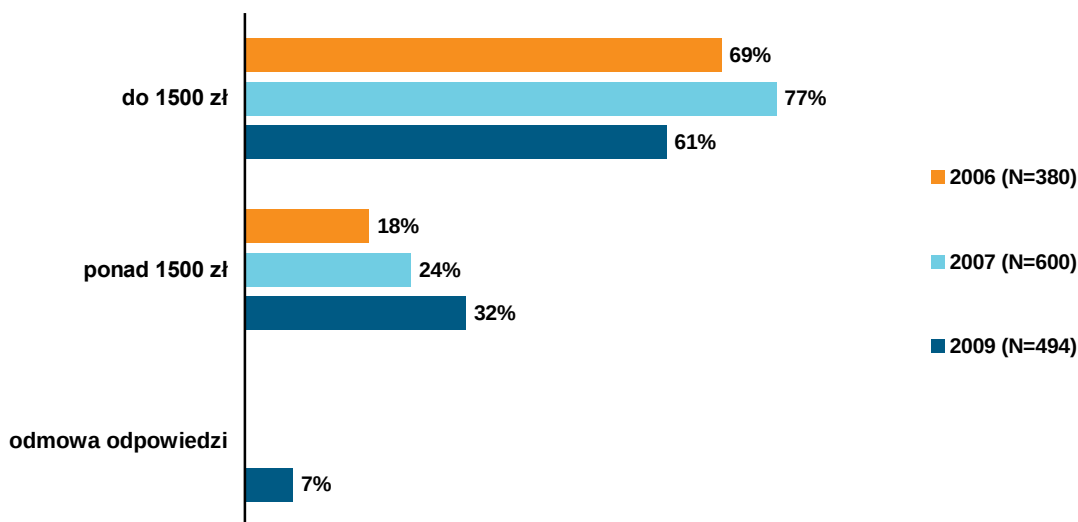
Wykres 7. Zawód wykonywany przez osoby planujące emigrację zarobkową

Z analizy stanu cywilnego respondentów wynika, że połowa osób wyjeżdżających lub planujących wyjazd za granicę w celu podjęcia pracy, to osoby stanu wolnego. Tendencja ta widoczna jest we wszystkich pomiarach w latach 2006 – 2009 (56% w 2006 roku, 58% w 2007 roku, 49% w 2009 roku). Dużą grupę stanowią osoby żonate i zamężne (40% w 2009 roku, 35% w 2007 i 33% w 2006 roku). Osoby rozwiedzione lub owdowiałe stanowiły około 10 % badanych w kolejnych pomiarach.

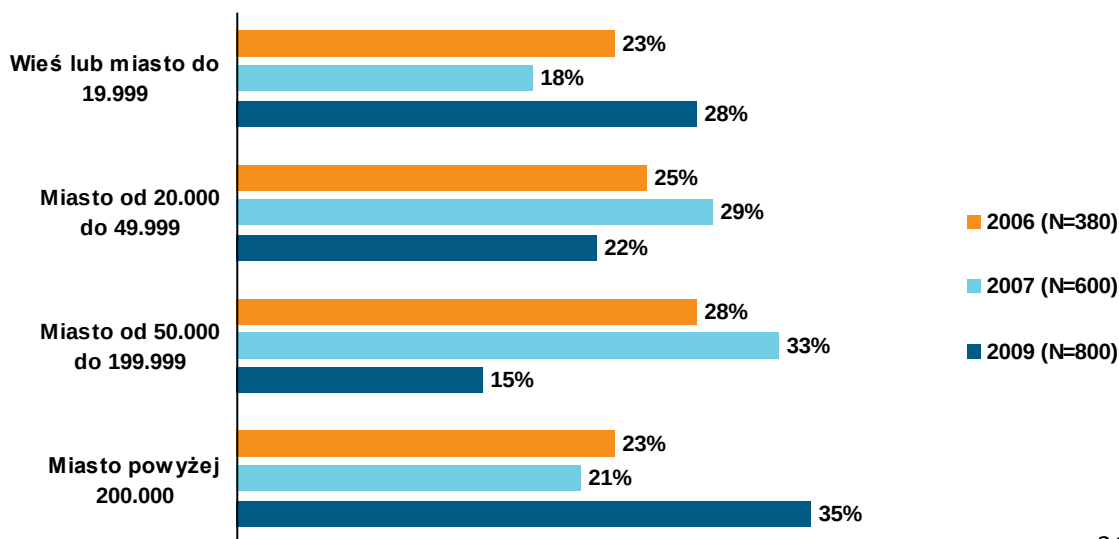
Wśród przebadanych w latach 2006-2009 osób planujących emigrację zarobkową, niezmiennie przeważają osoby posiadające dochód poniżej 1500 zł (69% w 2006, 77% w 2007, 61% w 2009 roku). Na przestrzeni lat objętych badaniem, zwiększał się w ogólnej liczbie badanych, odsetek osób lepiej zarabiających, o deklarowanych dochodach powyżej 1500 zł (odnotowano wzrost z 18% w 2006 do 32% w 2009 roku).

Wykres 8. Dochód respondentów planujących emigrację zarobkową

Z analizy danych wynika, że osoby planujące lub wyjeżdżające za granicę w celach zarobkowych pochodzą zarówno ze wsi i mniejszych miast jak i dużych miast powyżej 200.000 mieszkańców. Można stąd wnioskować, że wielkość zamieszkiwanej miejscowości nie ma związku z liczbą osób planujących lub wyjeżdżających za granicę w celach zarobkowych. Na przestrzeni lat zwiększyła się liczba osób pochodzących z miast powyżej 200 tys. mieszkańców (z 23% w 2006 roku do 35% w 2009 roku) oraz wyjeżdżających mieszkańców wsi i małych miast (z 23% w 2006 roku do 28% w 2009 roku).

Wykres 9. Wielkość miejscowości zamieszkania respondentów

3.4. Migracje historyczne w świetle badań z lat 2006-2009

3.4.1. Czas historycznych zarobkowych wyjazdów emigracyjnych

W odniesieniu do czasu historycznych zagranicznych migracji zarobkowych, wszystkie trzy przeprowadzone badania potwierdzają, że doświadczenia mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w tym zakresie są młode i w ogromnej większości przypadków dotyczą okresu po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w maju 2004 roku. Wyniki przeprowadzonych w kolejnych latach badań wykazały prawidłowość, wedle której osoby z najświeższymi doświadczeniami emigracyjnymi (nabytymi nie później niż półtora roku przed badaniem) były jednocześnie najczęściej reprezentowane wśród osób przyznających się do takich doświadczeń.

W odniesieniu do najbardziej sprzyjającej wyjazdom pory roku, badania w 2006 i 2007 roku pokazują, że najlichniesza grupa z badanych przyznająca się do zarobkowych doświadczeń emigracyjnych, ostatnim razem wyjechała w okresie sezonu letniego (okres od czerwca do września – 54% w badaniu z 2006 roku oraz 46% w badaniu z 2007 roku).⁴⁶

3.4.2. Kierunki historycznych migracji zarobkowych

Najbardziej popularnym krajem dotychczasowych migracji zarobkowych dla mieszkańców województwa zachodniopomorskiego są w świetle badań przeprowadzonych w latach 2006 – 2009 Niemcy. Doświadczenie wyjazdu w przeszłości do pracy do Niemiec miała w każdym z badań ponad połowa z przebadanych posiadających doświadczenie zarobkowania za granicą. Na drugim miejscu w tym rankingu znajduje się Anglia, która uzyskała 19% wskazań w 2006, 32% w 2007 oraz 24% w 2009 roku (wynik dla Wielkiej Brytanii). Spośród innych krajów migracji mieszkańców województwa zachodniopomorskiego na przestrzeni lat 2006 – 2009 największy przyrost przypada na Danię, do której doświadczenie wyjazdu zarobkowego deklarowało w 2006 i 2007 roku jedynie odpowiednio 4% i 3% zaś w badaniu z 2009 roku odsetek ten wzrósł do 14%. Wzrost ten należy łączyć ze znaczącym złagodzeniem przez rząd duński warunków zatrudniania osób z nowych krajów UE, które nastąpiło z dniem 1 maja 2008 roku.

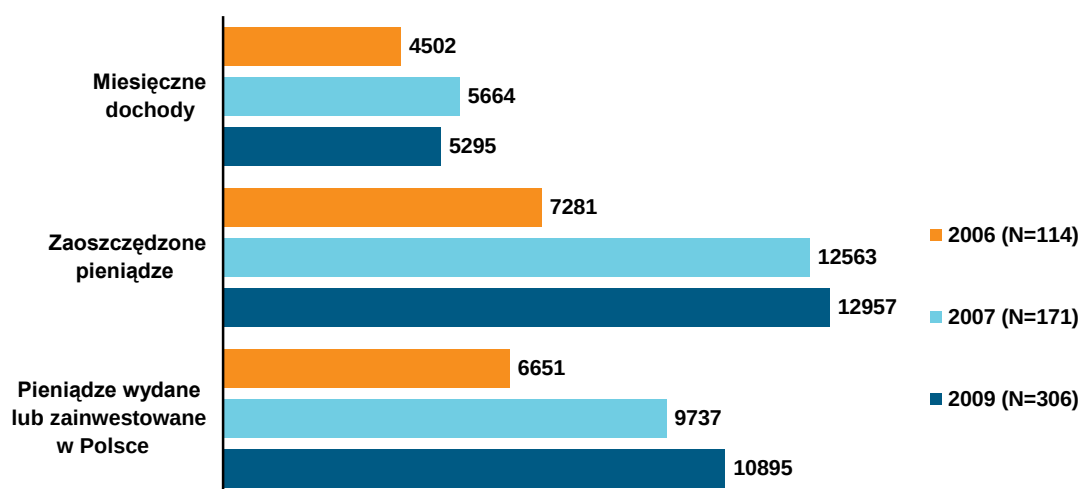
3.4.3. Dochody miesięczne z pracy za granicą, pieniądze zaoszczędzone oraz zaoszczędzone pieniądze wydane lub inwestowane w Polsce

Badania przeprowadzone w kolejnych latach pokazują, że w odniesieniu do wielkości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia nie nastąpiły w okresie objętym badaniami bardzo duże zmiany. Przeciętne deklarowane miesięczne wynagrodzenie z dotychczasowej pracy za granicą wynosiło w 2006 roku 4 500 zł, w 2007 roku ok. 5 660 zł, zaś w 2009 roku ok. 5 300 zł. Inaczej kreśli się sytuacja w odniesieniu do średniej deklarowanej wielkości środków zaoszczędzonych podczas ostatniego pobytu za granicą. O ile bowiem w 2006 roku średnia deklarowana kwota zaoszczędzona podczas ostatniego pobytu zarobkowego za granicą wynosiła ok. 7 300 zł, to już w roku 2007 wzrosła ona do ok. 12 500 zł a w 2009 do

⁴⁶ Porównaniem objęto jedynie dane z roku 2006 oraz 2007 ze względu na nieprawidłowe dane w raporcie z roku 2009 – dane nie sumują się do 100%, co sugeruje zniekształcenia.

ok. 13 000 zł. Nie pozostało to oczywiście bez wpływu na średnią deklarowanej wielkości kwoty inwestowanej lub wydawanej w Polsce, a pochodzącej ze środków zaoszczędzonych z pracy za granicą, która w badaniu z 2006 roku wyniosła 6 651 zł a w badaniu z 2009 roku wzrosła do 10 895 zł. Przeprowadzone badania potwierdziły za każdym razem, że ogromną większość zaoszczędzonych z pracy za granicą pieniędzy mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego wydają lub inwestują w Polsce.

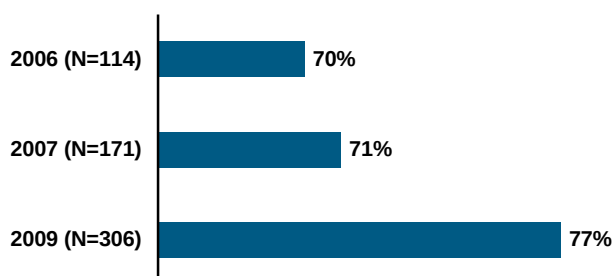
Wykres 10. Średnie dochody miesięczne, zaoszczędzone pieniądze oraz pieniądze wydane lub inwestowane w Polsce w okresie objętym badaniami

3.4.4. Praca w wyuczonym zawodzie oraz ocena warunków pracy

Badania prowadzone w latach 2006 – 2009 pokazują, że większość przebadanych osób, które miały już za sobą doświadczenie pracy za granicą, nie wykonywała za granicą pracy w wyuczonym zawodzie. Odsetek niepracujących w zawodzie w badaniach z 2006 i 2007 roku oscylował wokół 70% (2006 – 70%, 2007 – 71%), a w 2009 osiągnął 77%.

Wykres 11. Udział w badanej grupie osób, które będąc za granicą, nie wykonywały pracy w wyuczonym zawodzie

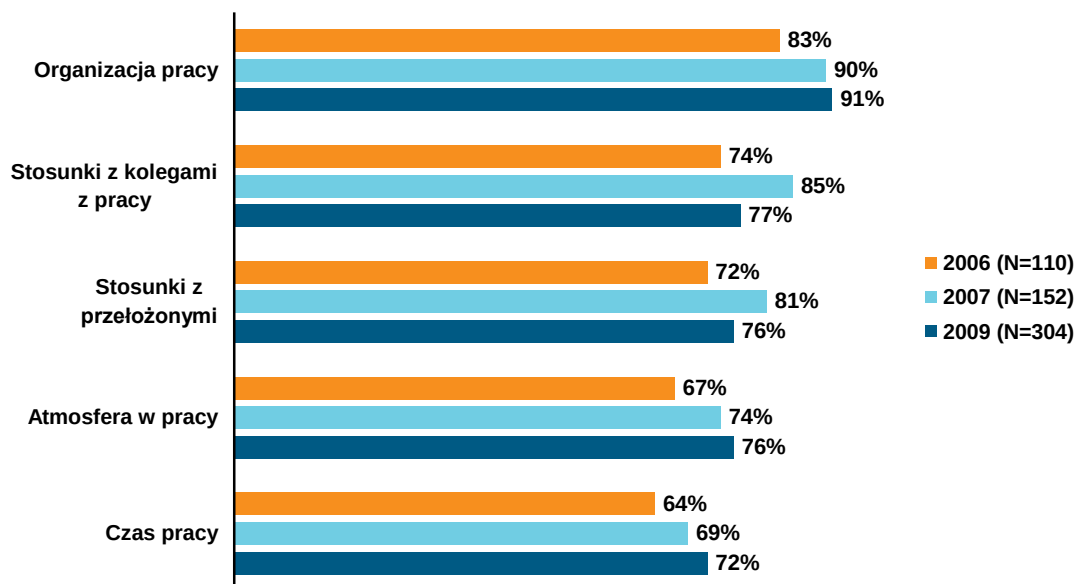
Pracę w wyuczonym zawodzie deklarowali zawsze częściej mężczyźni niż kobiety. Swoją pracę niezmiennie przez okres objęty badaniami najczęściej wykonywali:

- robotnicy obróbki metali,
- mechanicy maszyn i urządzeń,
- górnicy i robotnicy budowlani,
- pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy,
- pracownicy usług osobistych i ochrony.

Spośród objętych badaniem osób posiadających w swoim doświadczeniu pracę za granicą (a także w Polsce), odsetek tych, którzy oceniają warunki pracy za granicą jako lepsze niż te w Polsce był kilkakrotnie większy niż odsetek wyrażających opinię przeciwną (odpowiednio 52% do 10% w 2006, 49% do 10% w 2007 oraz 56% do 8% w 2009 roku). W każdym z kolejnych badań, około 1/3 badanych z doświadczeniem pracy za granicą nie widziała znaczących różnic w warunkach pracy w Polsce i za granicą.

Niezmiennie we wszystkich trzech badaniach najczęściej wskazywanym aspektem pracy za granicą postrzeganym jako korzystniejszy niż w Polsce była jej organizacja. Wskazywało tak 83% w 2006, 90% w 2007 oraz 91% w 2009 roku. Drugim najczęściej wskazywanym aspektem pracy za granicą postrzeganym jako korzystniejszy niż w Polsce były stosunki z kolegami z pracy. Twierdziło tak 74% w 2006, 85% w 2007 oraz 77% w 2009 roku. Trzecim najczęściej wskazywanym aspektem pracy za granicą postrzeganym jako korzystniejszy niż w Polsce były „stosunki z przełożonymi”. Twierdziło tak 72% w 2006, 81% w 2007 oraz 76% w 2009 roku.

Wykres 12. Aspekty pracy za granicą postrzegane jako korzystniejsze niż w Polsce

3.5. Migracje planowane w świetle badań z lat 2006-2009

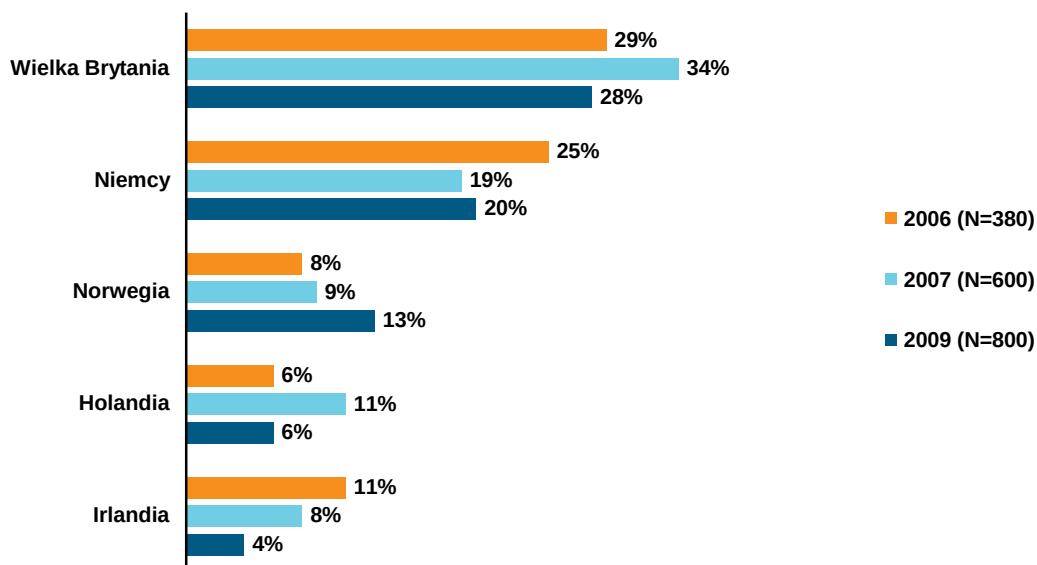
3.5.1. Okres planowanego wyjazdu za granicę oraz najczęściej wybierane kraje migracji

Porównanie wyników badań z kolejnych lat w odniesieniu do okresu planowanego wyjazdu pozwalają na sformułowanie następujących konkluzji:

- systematycznie spada odsetek osób planujących wyjazd do pracy za granicę na stałe – od 14% w 2006 roku, poprzez 9% w 2007 do zaledwie niecałych 5% w 2009 roku,
- odsetek osób wyjeżdżających na z góry określony czas w latach prowadzenia badań nie spada poniżej 50%, osiągając największą wartość w 2007 roku – 66%, w 2009 roku odsetek ten wyniósł 55%,
- systematycznie zmniejsza się średnia długość okresu planowanego wyjazdu – od ok. 34 tygodni w 2006 roku, poprzez 21 tygodni w 2007 do 14,5 tygodnia w 2009 roku (należy však zaznaczyć, że czas realizacji badania w roku 2007 (maj) i roku 2009 (luty/marzec) sprawiał, że badaniami tymi objęto osoby planujące wyjazd w okresie letnim, w którym zwyczajowo następuje wzrost liczby wyjazdów krótkich, sezonowych).

Najczęściej wybieranym krajem planowanej emigracji zarobkowej była w świetle realizowanych badań Anglia/ Wielka Brytania – 29% planujących wyjazd wskazało ten kraj jako cel swojego wyjazdu w 2006, 34% w 2007 oraz 28% w roku 2009. Byli to niezmiennie najczęściej ludzie młodzi (w wieku nie więcej niż 25 lat), lepiej wykształceni. Drugim najbardziej popularnym krajem emigracji zarobkowej są również niezmiennie Niemcy – odpowiednio 25% w 2006, 19% w 2007 oraz 20% w 2009 roku. W kolejnych badaniach potwierdzały się główne rysy profilu tych osób – słabiej wykształcone, w wieku powyżej 36 lat, raczej z rejonów wiejskich i małomiasteczkowych. Wartym odnotowania zainteresowaniem planujących wyjazd cieszyły się ponadto Norwegia – 13% wskazań w 2009 roku (wzrost o 5 i 4 punkty procentowe w stosunku do roku 2006 i 2007), Holandia – 6% wskazań w 2009 roku (6% w 2006 i 11% w 2007 roku) oraz Irlandia, której popularność jednak systematycznie spadała z poziomu 11% w 2006, poprzez 8% w 2007 do 4% w 2009 roku. Z najważniejszych krajów emigracji zarobkowej w kolejnych badaniach żaden nie wyróżniał się istotnie większym wskaźnikiem planowanych wyjazdów na stałe.

Wykres 13. Najczęściej wskazywane przez badanych kraje planowanej emigracji zarobkowej

3.5.2. Czynniki wyboru kraju emigracji

Niezmiennie, wyniki kolejnych badań wykazują, że dominującym czynnikiem wyboru kraju dotychczasowych i planowanych emigracji jest posiadanie znajomych lub rodziny w danym kraju – wskazuje tak około 1/3 badanych (największy odsetek czynnik ten odnotował w 2007 roku – wskazało go wówczas 38% badanych). Drugim najważniejszym czynnikiem jest wysokość zarobków – w 2007 roku wskazało na ten czynnik 28% badanych, w 2009 roku – 19% z nich. Trzecim co do częstości występowania czynnikiem wyboru kraju emigracji zarobkowej jest łatwość znalezienia pracy, choć należy zaznaczyć, że w kolejnych badaniach tracił on na znaczeniu (wskazało go 28% badanych w 2006, 12% w 2007 i 11% w 2009 roku).

3.5.3. Przyczyny planowanego wyjazdu za granicę, obawy oraz oczekiwane korzyści z nim związane

Analiza wyników badań wykonanych w przeszłości wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego pokazuje, że najczęściej wskazywanym motywem decyzji o emigracji zarobkowej była chęć podniesienia statusu materialnego swojego i rodziny (2006 – 80% wskazań, 2007 – 73%) lub niskie zarobki w Polsce – 72% w 2009 roku. Na przestrzeni lat objętych kolejnymi badaniami, osłabieniu uległ motyw związany z brakiem pracy lub brakiem satysfakcjonującej pracy, który w 2006 i 2007 roku uzyskał odpowiednio 44% i 47% wskazań, a w badaniu z roku 2009 31%. Niezmiennie ważnym motywem o podobnej mocy sprawczej co brak pracy lub niezadowolenie z pracy jest chęć podnoszenia kwalifikacji zawodowych i/lub chęć nauki języka – w każdym z badań wskazywało na ten czynnik około 1/3 badanych. Motywem, który najbardziej stracił na znaczeniu w ostatnich latach jest zła ocena sytuacji politycznej w kraju. W 2006 roku potwierdziło ten motyw aż

26% badanych podczas gdy w 2009 roku wskazywało go zaledwie 8% z nich. Dotychczasowe badania (zwłaszcza te z 2009 roku) wykazały zależność pomiędzy poziomem wykształcenia a rodzajem dominujących motywów emigracji zarobkowej – osoby z wykształceniem wyższym istotnie częściej wskazywały na motywy wiążące się z szeroko pojętym rozwojem i kwestiami poznawczymi, natomiast osoby posiadające niższe wykształcenie częściej motywowały swoje decyzje kwestiami pragmatyczno-bytowymi.

Wyniki badań pokazują, że sprzeciw znajomych czy też członków rodziny rzadko towarzyszył emigracji zarobkowej w 2006 roku (14% badanych potwierdziło taką sytuację), można powiedzieć, że w kolejnych latach sprzeciw ten systematycznie wygasał (w 2009 roku tylko 8% respondentów napotkało opór swojego najbliższego środowiska). Na niewiele zmienionym poziomie natomiast utrzymywał się w kolejnych badaniach odsetek badanych, którzy byli namawiani przez osoby ze swojego najbliższego środowiska do zagranicznego wyjazdu zarobkowego (2006 – 51%, 2007 – 44% i 2009 – 42%).

Wyniki przeprowadzonych badań pokazują, że nie zmieniał się odsetek osób, które w województwie zachodniopomorskim do emigracji zarobkowej podchodziły z obawą – było to zwykle około 25%. Najczęściej obawiali się oni problemów z nauką języka używanego w kraju emigracji (około 40% ujawniających obawy w kolejnych badaniach) oraz – jakkolwiek z upływem czasu coraz rzadziej – ogólnie o to, czy dadzą sobie radę w nowym otoczeniu (34% w 2006 oraz około 20% w 2007 i 2009 roku). Z podobną intensywnością formułowano obawy o to, czy uda się znaleźć pracę (31% w 2006 oraz około 20% w 2007 i 2009 roku). Co ciekawe, w okresie objętym kolejnymi badaniami niemal wygasła obawa o to, czy praca za granicą będzie osobie emigrującej odpowiadać. Jeszcze w 2006 i 2007 roku wyrażało ją około 18% emigrujących z obawami, w 2009 roku odsetek ten stopniał do 2%.

W odniesieniu do oczekiwań dotyczących zagranicznej emigracji zarobkowej wyniki przeprowadzonych badań nie pozostawiają złudzeń: niezmiennym dominującym oczekiwaniem mieszkańców zachodniopomorskiego emigrujących za pracą są korzyści finansowe i poprawa warunków życia. Twierdziło tak za każdym razem około 90% badanych. Inne oczekiwania, choć już nie tak powszechne, dotyczyły możliwości zwiedzania i poznania nowej kultury oraz kształcenia i podnoszenia kwalifikacji (w tym nauki języka obcego). Niemniej jednak, grupy badanych mających takie oczekiwania były wyraźnie mniejsze w wynikach badania z 2009 roku niż w tych z roku 2006 i 2007. Może to oznaczać, że mieszkańcy zachodniopomorskiego coraz realniej myślą o możliwościach jakie daje pobyt zagranicą, zwłaszcza pobyt zorientowany na zarabkowanie nie pozostawiające czasu na inną aktywność.

3.5.4. Czynniki, które mogłyby wpłynąć na zmianę decyzji o wyjeździe za granicę

Wyniki badań odpowiadające na pytanie badawcze, co mogłoby wpłynąć na zmianę decyzji o wyjeździe za granicę wskazują jednoznacznie na poprawę warunków finansowych w kraju. Odpowiadało tak około 60% badanych w latach 2006 i 2007 oraz 40% w roku 2009. Poza tym – choć już nie tak często – mogłyby się do tego przyczynić problemy rodzinne albo polepszenie warunków pracy w Polsce. Niezmiennie około 20% badanych stwierdzało w

kolejnych badaniach, że nic nie jest ich w stanie odwieść od podjętej decyzji o wyjeździe za granicę i byli to za każdym razem w większości ludzie bardzo młodzi (16-19 lat).

3.5.5. Przygotowania do wyjazdu – poniesione koszty, formy doradztwa i pomocy

W odniesieniu do środków planowanych do przeznaczenia na sam wyjazd wyniki przeprowadzonych w 2006 i 2007 badań (w badaniu w 2009 roku kwestia ta nie została poruszona) pokazały spadek średniej kwoty planowanej na ten cel (z 1941 do 1553 zł). Jednocześnie, zapewne w konsekwencji, spadł odsetek osób, które zapożyły się na pokrycie kosztów wyjazdu (51% przebadanych w 2006 i 36% w 2007 roku).

Jeśli chodzi o inne formy przygotowania do wyjazdu, to kolejne badania pokazywały, że najczęściej były to rozmowy z osobami, które obecnie przebywają za granicą lub przebywały w przeszłości (potwierdziło to około 60% badanych w 2006 i 2007 roku oraz 48% w roku 2009). Niewiele mniej badanych przyznało, że odkłada pieniądze na wyjazd (w kolejnych badaniach odpowiednio 55%, 57% i 52%). Podobnie, niezmiennie około połowy badanych zaopatrywało się w kraju na wyjazd w ubrania, kosmetyki i inne wyposażenie. W okresie objętym kolejnymi badaniami, jedynym sposobem przygotowania, którego popularność znacząco zmalała była nauka języka obcego – czy to samemu we własnym zakresie, czy też w ramach kursów językowych. O ile bowiem w badaniu z 2006 roku 58% planujących wyjazd deklarowało, że w ramach przygotowań do emigracji uczy się samemu języka obcego (zaś 19% w ramach kursów językowych), o tyle w kolejnych latach odsetek ten spadł do kolejno 36% (11%) w 2007 i 33% (12%) w 2009 roku. Przyczyn spadku popularności tej formy przygotowań należy upatrywać w zmieniającym się profilu społecznym emigrujących (coraz mniejszy udział ludzi wykształconych) oraz w zmniejszającym się znaczeniu kompetencji językowych w powodzeniu emigracji zarobkowej, a to za sprawą coraz większych możliwości korzystania z szeroko rozumianej pomocy obecnych już za granicą Polaków.

Badania przeprowadzone w kolejnych latach wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego planujących wyjazd zarobkowy za granicę pokazały, że choć powoli, to jednak systematycznie spadał odsetek osób, które przy planowaniu takiego wyjazdu korzystałyby z pośrednictwa lub doradztwa czy to osób prywatnych czy też wyspecjalizowanych firm lub instytucji (z 47% badanych w 2006 do 39% w 2009 roku). Do współpracy z komercyjnym biurem pośrednictwa pracy przyznawała się w kolejnych latach zwykle co dziesiąta osoba korzystająca z jakiegokolwiek pośrednictwa czyli zaledwie 4-5% wszystkich planujących wyjazd.

3.5.6. Praca podejmowana za granicą

W kolejnych latach objętych badaniami zmianie w ogólnej populacji planujących emigrację zarobkową ulegał udział osób, które pracę za granicą znalazły przed wyjazdem z Polski. O ile bowiem w 2006 roku odsetek ten wynosił 37%, to już w 2007 roku wzrósł do 49%. Rok 2009 przynosi jego powrotny spadek – do 41%. Spadek ten należy w dużym stopniu przypisywać zmianie sytuacji na zagranicznych rynkach pracy związanej z recesją

gospodarczą – w szczególności na dwóch najbardziej popularnych dla emigracji zarobkowej: niemieckim i brytyjskim.

Wykres 14. Udział w ogólnej liczbie badanych osób, które pracę za granicą znalazły przed wyjazdem z Polski

Spośród tych, którzy znaleźli pracę na miejscu jeszcze przed wyjazdem, znacząco mniej miało pracować w swoim zawodzie w 2009 roku (1/4 z nich) niż to miało miejsce jeszcze w roku 2006 (43%). W okresie objętym badaniami nie nastąpiły istotne zmiany w odniesieniu do zawodów cieszących się popularnością na zagranicznych rynkach pracy. Najczęściej w wyuczonym zawodzie mieli lub planowali pracować:

- w 2006 roku:
 - specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych
 - kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych
 - górnicy i robotnicy budowlani
 - pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy
- w 2007 roku:
 - specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych
 - robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń
 - górnicy i robotnicy budowlani
 - kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych
- w 2009 roku:
 - robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń
 - pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy
 - robotnicy przy pracach prostych w handlu i usługach
 - ekonomiści i pracownicy do spraw finansowych.

Najbardziej w wyuczonym zawodzie mieli lub planowali pracować:

- w 2006 roku:
 - pracownicy obsługi biurowej
 - modelki, sprzedawcy i demonstratorzy

- w 2007 roku:
 - pracownicy obsługi biurowej
 - modelki, sprzedawcy i demonstratorzy
- w 2009 roku:
 - modelki, sprzedawcy i demonstratorzy
 - średni personel techniczny
 - pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów
 - pracownicy obsługi biurowej.

3.5.7. Osoby i instytucje pośredniczące w znalezieniu pracy

W odniesieniu do pośredników w znalezieniu pracy, zrealizowane badania pokazują, że ci, którzy już znaleźli pracę, korzystali w ogromnej większości przede wszystkim z pomocy członków rodziny i znajomych. Tendencja ta umacniała się z roku na rok. O ile bowiem w 2006 roku pomoc taką potwierdzało 71% badanych z pracą, o tyle w 2009 roku odsetek ten wyniósł już aż 84%. Wśród osób, które nie znalazły jeszcze pracy w momencie badania, sytuacja jawiła się podobnie, w kolejnych latach niezmiennie około 80% planowało znaleźć pracę za granicą przy pomocy znajomych i członków rodziny. Z pośrednictwa biur pracy skorzystało w kolejnych latach nie więcej niż 8% badanych, którzy już pracę znaleźli; planowało skorzystać z pomocy tych biur niezmiennie około 10-14% planujących podjąć poszukiwania pracy za granicą. W przypadku tych ostatnich, w okresie objętym badaniem nie zmienia się popularność internetowych ogłoszeń tak polskich jak i zagranicznych biur pośrednictwa pracy. W 2006 roku planowało skorzystać z nich odpowiednio 17% i 14% szukających pracy za granicą, w 2007 odpowiednio 12% i 10%, a w 2009 odpowiednio 15% i 10%. Nieznacznie spadło i tak już niewielkie znaczenie ogłoszeń prasowych, z których w 2009 planowało skorzystać 15% (prasa lokalna) i 8% (prasa ogólnopolska) szukających pracy za granicą (w 2006 z ogłoszeń w prasie lokalnej planowało skorzystać 18% zaś w prasie ogólnopolskiej 11%). Warto dodać, że w okresie objętym badaniem nie zmienił się odsetek tych, którzy planują rozpocząć poszukiwania pracy dopiero po wyjeździe z kraju – stanowili oni zwykle około 25% planujących wyjazd.

3.5.8. Planowane wydatki i inwestycje za granicą i w Polsce

W odniesieniu do planowanego wydania w kraju emigracji zarobionych tam pieniędzy, na przestrzeni lat objętych kolejnymi badaniami dokonała się bardzo wyraźna zmiana. Otóż, do 2007 roku zdecydowana większość badanych planowała pokryć swoimi oszczędnościami wydatki życia codziennego (2006 – 70% badanych, 2007 – 62% badanych), w 2009 roku zaś plany takie ma zaledwie 32% badanych. Podobnie rzecz się ma z planowanymi wydatkami na zwiedzanie zagranicy i inne formy rozrywki (spadek z 25% w 2006 do 7% w roku 2009). W tym samym czasie wzrasta udział osób, które planowały przeznaczać swoje oszczędności na szeroko rozumiane inwestycje (zakup mieszkania, sprzętu elektronicznego, samochodu) – od 11% w 2006 do 41% w roku 2009.

O nieco ponad połowę zmniejszył się wśród badanych udział tych, którzy planują przysyłać część zaoszczędzonych pieniędzy rodzinie lub znajomym w Polsce (46% - 2006

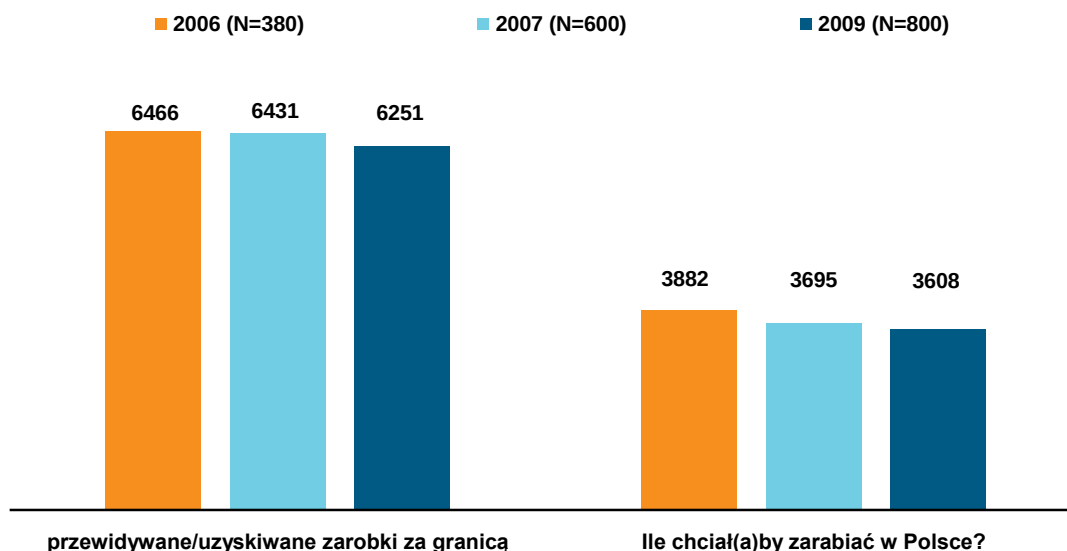
rok, 22% - 2009 rok), choć należy przyznać, że jednocześnie zwiększyła się relatywna średnia kwota transferowanych do kraju oszczędności (w 2006 przesyłano średnio 41% oszczędności, w 2009 – średnio 54% oszczędności).

Jeśli chodzi o wydawanie w Polsce zaoszczędzonych za granicą pieniędzy, to miała takie plany około 1/3 badanych (36% w 2007 i 35% w 2009 roku). Niezmiennie, najpopularniejszym celem był planowany zakup nieruchomości, mieszkania, budowa (około 30% planujących wydatki w Polsce w każdym z badań), następnie zakup środka transportu/samochodu, skutera (około 20% w każdym z badań). Wahał się udział tych, którzy planowali zainwestować w swoją edukację (od 8% w 2006 roku, poprzez 12% w 2007 do 5% w 2009 roku). Nie zmieniał się zaś dość niski udział tych, którzy zaoszczędzone środki planowali zainwestować we własną działalność gospodarczą czyli nowe miejsca pracy (około 10% planujących inwestować w kolejnych latach, czyli około 3-4% wszystkich, którzy planują wyjechać).

3.5.9. Planowane zarobki za granicą w porównaniu z optymalną kwotą zarobków w kraju

W odniesieniu do planowanych lub już uzyskiwanych zarobków za granicą oraz przewidywanych zarobków w Polsce uderza stabilność mierzonych w złotówkach oczekiwań i przewidywań planujących emigrację mieszkańców województwa zachodniopomorskiego – średnie dla obu wskaźników w ostatnich latach niemal nie zmieniły się.

Wykres 15. Zarobki za granicą i w Polsce – średni dochód miesięczny w PLN

3.5.10. Znajomość i rola języka wśród osób podejmujących migrację zarobkową

Badania w 2007 i 2009 roku objęły także temat znajomości i roli języków obcych. Wszystkim badanym bez względu na ich przynależność do podgrupy populacji zadano pytania dotyczące znajomości języków obcych oraz planów związanych z nauką języka za granicą. Rezultaty obu badań pokazały, że większość osób wyjeżdżających za granicę za pracą zna w jakimś stopniu język angielski (każdorazowo około 70%), drugim najczęściej znanym językiem obcym był język niemiecki, do jakiegokolwiek znajomości którego przyznawało się za każdym razem około 43% wyjeżdżających.

4. Wyniki badania kwestionariuszowego

4.1. Hipotezy badawcze

W ramach badania dokonano weryfikacji 26 hipotez badawczych, z których na gruncie zebranego materiału empirycznego 15 udało się obronić, zaś 11 należało odrzucić. Empiryczne przesłanki kierunku weryfikacji hipotez relacjonowane są przy omawianiu szczegółowych wyników badań.

Tabela 3. Hipotezy badawcze w podziale na odrzucone (podświetlone na czerwono) i przyjęte (podświetlone na zielono)

Lp.	Hipoteza
H1	nie istnieją kierunki (kraje) emigracji zarobkowej, które wyróżniałby szczególnie długi okres planowanej/obecnej emigracji w porównaniu z pozostałymi
H2	motywy ekonomiczne dominują wśród motywów decyzji o emigracji zarobkowej
H3	obniżenie wielkości wynagrodzenia za pracę w kraju staje się dopiero wówczas wystarczającym motywem dla decyzji o emigracji jeśli towarzyszy mu jednocześnie obniżenie poziomu stabilności (pewności) zatrudnienia
H4	jedynym ekonomicznym motywem skłaniającym do powrotu do kraju z emigracji jest ewentualna utrata pracy
H5	charakter obiektywności członków rodziny wobec emigracji wykazuje częste występowanie świadomości ryzyka osłabienia (rozbiecia) więzi rodzinnych
H6	charakter obiektywności członków rodziny wobec emigracji nie wykazuje świadomości ryzyka regresu kwalifikacji i wiedzy na skutek pracy na stanowisku poniżej kwalifikacji
H7	namowy członków rodziny do powrotu do kraju ujawniają się dopiero w przypadku osób długo przebywających na emigracji
H8	ewentualność emigracyjnej pracy na stanowisku poniżej kwalifikacji zniechęca do wyjazdu w małym stopniu, bez względu na poziom wykształcenia
H9	długotrwała emigracyjna praca na stanowisku poniżej kwalifikacji (brak awansu) tym bardziej skłania emigranta do powrotu do kraju im wyższe jego wykształcenie
H10	brak możliwości awansu zawodowego w kraju staje się motywem emigracji tym częściej im wyższe wykształcenie emigranta

H11	główne obawy osób planujących wyjazd zarobkowy do innego kraju dotyczą możliwości znalezienia zatrudnienia oraz uczciwości przyszłego pracodawcy
H12	w obliczu planowanego powrotu z emigracji, im dłuższy pobyt emigracyjny tym częściej występują obawy o utratę znajomości, kontaktów potrzebnych do codziennego funkcjonowania w kraju
H13	oczekiwania większości osób planujących emigrację wobec wielkości wynagrodzenia sytuują ich w grupie najgorzej zarabiających w kraju emigracji
H14	większość osób planujących emigrację oczekuje, że będzie pracować tygodniowo o wiele więcej niż 40 godzin
H15	większość osób planujących emigrację nie zamierza ubiegać się o zasiłki socjalne w kraju emigracji
H16	większość osób planujących wyjazd zarobkowy za granicę poszukuje pracy poprzez członków rodziny i znajomych już pracujących za granicą
H17	większość osób planujących wyjazd zarobkowy za granicę nie korzysta z żadnych form pośrednictwa pracy w Polsce
H18	osoby planujące podjąć poszukiwania pracy dopiero po przybyciu do kraju emigracji stanowią marginalną grupę osób planujących wyjazd
H19	większość osób planujących wyjazd do pracy za granicą nie podejmuje żadnych specjalnych przygotowań
H20	znacząca grupa osób planujących wyjazd do pracy za granicą pożycza na ten cel pieniądze od znajomych lub członków rodziny
H21	większość osób planujących wyjazd zarobkowy za granicę nie planuje pozostania za granicą na stałe
H22	w hierarchii czynników wyboru kraju emigracji większości osób planujących pracę na rynkach za granicą najwyższe pozycje zajmują większe zarobki w porównaniu ze średnimi zarobkami w Polsce oraz łatwość uzyskania pracy
H23	większość osób planujących pracę za granicą pracuje w kraju
H24	większość osób, które planują wyjazd za granicę ma zamiar przekazywać część zarobionych za granicą pieniędzy do Polski na utrzymanie najbliższych

H25	większość osób, które planują wyjazd do pracy za granicą nie planuje inwestować zarobionych środków w tworzenie miejsc pracy dla swoich najbliższych lub siebie samego
H26	realizacja planów emigracyjnych ludności regionu nie spowoduje pogłębienia braków w większości zawodów deficytowych regionu

4.2. Charakterystyka badanej populacji

Wśród badanych nieznacznie przeważają mężczyźni (53%). Przewaga ta jest w próbie nieco większa w stosunku do proporcji kobiet i mężczyzn w populacji województwa zachodniopomorskiego czy całej populacji Polski, (nieznacznie więcej kobiet – na koniec 2008 roku odpowiednio 51,5% w zachodniopomorskim i 51,7% w całej Polsce). Sytuacja dotycząca podziału na płeć przyjmuje już mniej jednoznaczną postać, jeśli spojrzymy na przebadaną populację przez pryzmat podgrup, na jakie została podzielona. I tak mężczyźni mają największą przewagę w podgrupie obecnie przebywających na emigracji (65%), nieco mniejsza występuje w podgrupie byłych emigrantów (55%), natomiast w podgrupie osób, planujących zagraniczny wyjazd zarobkowy ma miejsce odwrócenie proporcji – udział kobiet sięga 54%.

Wykres 16. Płeć w podgrupie „Planujący emigrację zarobkową”; n=362

Wykres 17. Płeć w podgrupie „Obecni emigranci”; n=136

W przebadanej populacji dominują młodzi, udział osób w wieku do 35 lat w ogóle przebadanych osiąga 69%. Odsetek ten był najwyższy w przypadku planujących emigrację zarobkową (71%) a najniższy w podgrupie obecnych emigrantów (62%). Zarówno w całej populacji jak i w jej wyodrębnionych podgrupach, bardzo mały udział mają osoby w wieku 46 lat i więcej (14% dla ogółu, 13% dla planujących emigrację, 12% dla obecnych emigrantów oraz 15% dla byłych emigrantów), co oznacza, że udział osób w wieku do 45 lat włącznie osiąga poziom około 85%. Porównanie tych proporcji z podziałem ogółu ludności województwa zachodniopomorskiego według wieku, w którym udział osób w wieku 45 lat i więcej wzrasta do 50%, co prowadzi do wniosku, że zagraniczne migracje przyspieszają proces starzenia się populacji regionu. Co więcej, jeśli przyjrzeć się tym proporcjom z perspektywy proporcji osób w wieku produkcyjnym mobilnym⁴⁷ i niemobilnym⁴⁸ w województwie

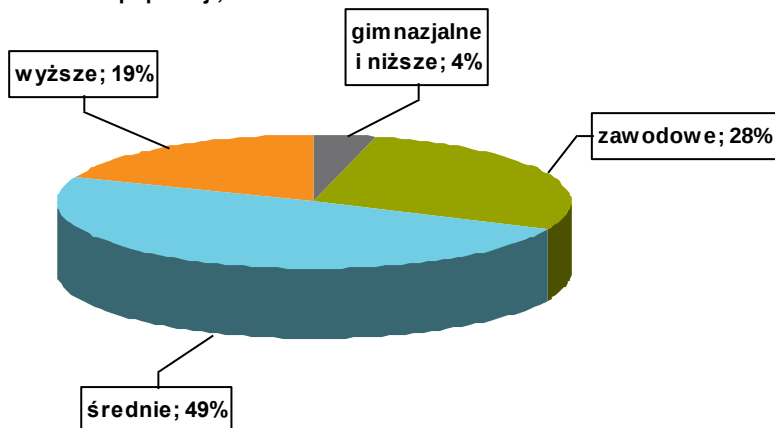
⁴⁷ ludność w wieku 18 - 44 lata (włącznie)

⁴⁸ mężczyźni w wieku od 45 do 64 lat (włącznie), kobiety od 45 do 59 lat (włącznie)

zachodniopomorskim, które wynoszą odpowiednio 60% i 40%, należy sformułować wniosek, że emigracja zarobkowa, zmieniając te proporcje na korzyść niemobilnych, prowadzi do obniżenia ogólnej mobilności ludności w wieku produkcyjnym. To zaś oznacza, że może pogłębiać problemy związane z niedopasowaniem kompetencji i kwalifikacji ludności w wieku produkcyjnym do przestrzennie nierównomiernie rozłożonych potrzeb lokalnych przedsiębiorców.

W odniesieniu do wykształcenia migrujących, największą grupę w ogóle migrujących stanowią osoby z wykształceniem średnim (49%), następnie te z wykształceniem zawodowym (28%), kolejno z wykształceniem wyższym (19%), najmniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (4%).

Wykres 18. Wykształcenie w populacji; N=800

Struktury wykształcenia przebadanych podgrup nie wykazują większych odchyleń, zakładając błąd statystyczny właściwy wielkości poszczególnych prób.

Tabela. 4 Wykształcenie w badanych podgrupach

	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6
gimnazjalne i poniżej	2%	4%	5%
zasadnicze zawodowe lub średnie nieukończone	25%	37%	29%
średnie ukończone, pomaturalne	40%	28%	31%
nieukończone wyższe	16%	10%	15%
wyższe ukończone	17%	21%	19%
brak danych	1%	0%	1%

W populacji migrujących dominują więc osoby z wykształceniem przynajmniej średnim, marginalny udział mają osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Jeśli zestawimy te dane ze strukturą wykształcenia w województwie zachodniopomorskim (dane za 2002 rok, Narodowy Spis Powszechny), w której udział osób z wyższym wykształceniem jest 10%-wy zaś udział osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym osiąga 35%, widzimy że emigracja zarobkowa przyczynia się do obniżenia ogólnego średniego wykształcenia lokalnej ludności. Ten wniosek może być podstawą stwierdzenia, że migracje zarobkowe w kontekście wykształcenia ludności prowadzą do „drenażu mózgów”. Definitywne postawienie takiej tezy powinna poprzedzić analiza wieku osób emigrujących osób wykształconych, to bowiem rozstrzygnie, czy emigrują osoby z wykształceniem wyższym i średnim bez większego doświadczenia zawodowego w kraju. Jeśli więc prześledzimy wiek migrujących z wykształceniem wyższym, to dominują wśród nich osoby w wieku do 35 lat (79%, 13% w wieku do 25 lat), wśród migrujących w wieku od 36 do 45 lat odsetek ten spada do 15%, a w wieku od 46 do 55 lat do 4%. Te dane mogą sugerować, że z województwa zachodniopomorskiego migrują osoby legitymizujące się dyplomem uczelni wyższej, jednak z różnych przyczyn dysponują one stosunkowo niewielkim lub żadnym doświadczeniem zawodowym, co powinno osłabiać twierdzenie o „drenażu mózgów”. Pokazane w dalszej części raportu dane dotyczące skłonności migrujących do pracy poniżej kwalifikacji posłużą dalszej weryfikacji tej hipotezie.

Analizując miesięczne dochody netto rodzin emigrantów oraz ich samych, na pierwszy rzut oka widać, dużą różnicę w dochodach pomiędzy obecnymi migrującymi a pozostałymi dwiema podgrupami oraz – co jest już mniej oczywiste – wysokie podobieństwo w strukturze wielkości dochodów, występujące pomiędzy byłymi emigrantami a osobami planującymi emigrację zarobkową w okresie najbliższych 6 miesięcy. Miesięczne dochody netto 65% rodzin obecnych emigrantów osiągają kwotę przynajmniej 5000 złotych, podczas gdy w pozostałych podgrupach udział rodzin o takich dochodach wynosi odpowiednio 9% dla rodzin osób planujących emigrację oraz 14% dla rodzin byłych emigrantów.

Podobne dysproporcje mają miejsce w przypadku samych emigrantów. Wśród obecnych emigrantów aż 77% osiąga dochody powyżej 2500 netto miesięcznie, 13% z nich osiąga minimalne dochody lub nie osiąga żadnych, co pokrywa się z udziałem bezrobotnych w tej podgrupie. Są to wyłącznie osoby przebywające w trzech krajach: Wielkiej Brytanii, Niemczech i Holandii. Udział zarabiających nie mniej niż 500, a nie więcej niż 1500 złotych wynosi w grupie obecnych emigrantów zaledwie 7%, głównie są to osoby pracujące w Niemczech. Wśród pozostałych grup odsetek zarabiających powyżej 2500 zł netto miesięcznie wynosi zaledwie 6% dla planujących emigrację i 12% dla byłych emigrantów. Jeśli przyjrzymy się bliżej strukturze dochodów zarówno wszystkich członków rodzin osób planujących emigrację i byłych emigrantów zauważymy, że w poszczególnych przedziałach dochodów nie występują różnice, których nie można wyjaśnić błędem statystycznym. To oznacza, że dochody byłych emigrantów i osób planujących emigrację są na bardzo podobnym poziomie. To zaś musi skłaniać do wniosku, że posiadanie w swoim doświadczeniu pracy emigracyjnej nie ma większego wpływu na sytuację finansową rodzin byłych emigrantów i ich samych. Ponadto, analiza wielkości miesięcznych dochodów osób planujących i zaledwie 6%-owy udział w tej grupie osób o dochodach przekraczających 2500

złotych (czyli ok. 110% średniej krajowej w sierpniu 2008 roku) sugeruje, w jak małym stopniu są to osoby z rzadkimi kompetencjami czyli w jak małym stopniu przyszła emigracja może być przykładem „drenażu mózgów”. Dodatkowym argumentem, pozwalającym postawić pod znakiem zapytania możliwość emigracyjnego drenowania mózgów są dochody osób z wyższym wykształceniem wśród planujących emigrację. Okazuje się, że z planujących emigrację magistrów jedynie 16% osiąga zarobki powyżej 2500 złotych netto miesięcznie. Prawie połowa z nich (48%) nie zarabia więcej niż 1500 złotych netto.

Tabela. 5 Wielkość indywidualnych miesięcznych dochodów netto.

	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6
0 - 500 PLN	27%	13%	33%
501 - 1000 PLN	20%	3%	12%
1001 - 1500 PLN	20%	2%	18%
1501 - 2500 PLN	19%	2%	21%
powyżej 2500 PLN	6%	77%	12%
brak danych	9%	3%	5%

Dokonując analizy danych dotyczących statusu zawodowego, zauważamy, że we wszystkich trzech przebadanych podgrupach największy udział mają osoby pracujące, co może być oczywiste jedynie w przypadku obecnych emigrantów. Udział bezrobotnych jest największy w grupie planujących wyjazd emigracyjny – wynosi 32%, w przypadku byłych emigrantów odsetek wynosi 25%. W porównaniu z poprzednim badaniem zagranicznych migracji zarobkowych wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego odsetek bezrobotnych wśród planujących wzrósł ponad dwukrotnie (z 14% w badaniu z kwietnia 2009 roku)

44% udział pracujących wśród planujących emigrację pozwala na falsyfikację pierwszej hipotezy, która brzmiała: „*większość osób planujących pracę za granicą pracuje w kraju*”. Od czasu realizacji poprzedniego badania udział osób pracujących zmniejszył się o 15pkt%.

Wśród planujących emigrację zarobkową a pracujących aktualnie w kraju (n=159) 28% posiada wykształcenie wyższe, 44% posiada wykształcenie średnie, 25% posiada wykształcenie zawodowe. Pod względem wieku są to w większości osoby młode (61% z nich jest w wieku do 35 lat).

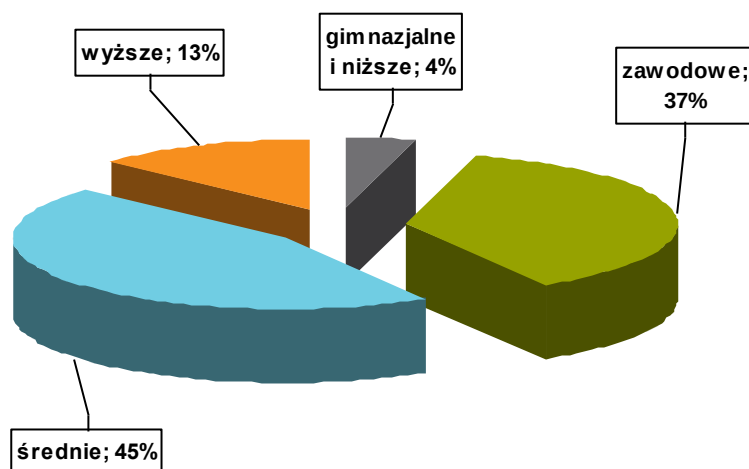
Tabela. 6 Sytuacja zawodowa migrantów.

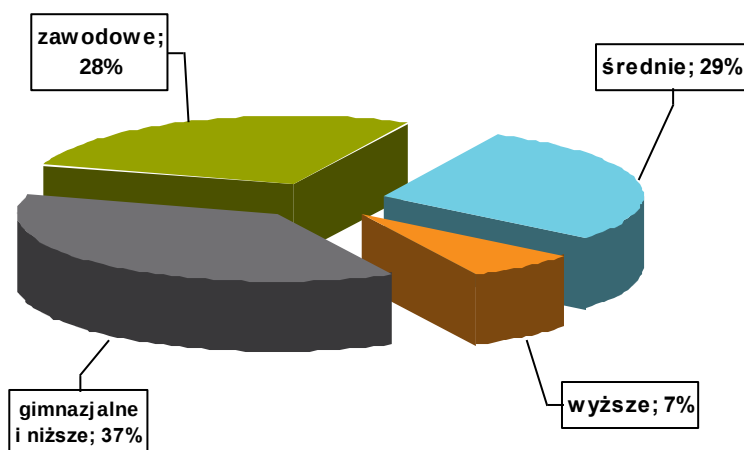
	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6
Pracujący	44%	84%	52%
Emeryt/Rencista	2%	0%	4%
Student/uczeń	22%	4%	19%
Bezrobotny	32%	12%	25%

Zdecydowanie większy udział mają bezrobotni wśród badanych z subregionu koszalińskiego niż szczecińskiego (odpowiednio 39% i 19%). Jeszcze większą przewagę w tym aspekcie subregion koszaliński wykazuje wśród planujących emigrację zarobkową. Bezrobotni stanowią w tym subregionie nie wiele mniej niż połowę wszystkich planujących emigrację (45%), w szczeciński subregionie – 25%. Pod względem płci, wśród bezrobotnych planujących emigrację jest dokładnie tyle samo mężczyzn co kobiet. Pod względem wieku, dominują osoby w wieku do 35 lat – 70%, 13% jest w wieku 46 – 55 lat. Nie ma wśród planujących emigrować bezrobotnych w wieku starszym niż 55 lat.

Analizując wykształcenie bezrobotnych planujących zagraniczną migrację zarobkową, zauważyć można, że niemal w ogóle nie planują emigracji zarobkowej bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Największy udział wśród nich mają bezrobotni z wykształceniem średnim. Wśród planujących emigrację bezrobotnych wykształceniem wyższym może się pochwalić 13% z nich.

Wykres 18. Wykształcenie bezrobotnych planujących emigrację (n=115)

Wykres 20. Struktura bezrobotnych według wykształcenia w województwie zachodniopomorskim

Porównując strukturę wykształcenia bezrobotnych planujących emigrację i ogółu bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim wyraźnie widać, że jeśli zjawisko emigracji zarobkowej przyczynia się do „eksportu bezrobotnych” (a tak jest biorąc pod uwagę udział bezrobotnych wśród planujących emigrację – 33%), to ten transfer bezrobocia w znikomym stopniu dotyka najliczniejszą grupę czyli bezrobotnych, tych z najniższym wykształceniem. Jest to grupa najbardziej narażona na bezrobocie długookresowe. Emigracja zarobkowa nie ma więc większego wpływu na segment ogółu bezrobotnych najtrudniejszy pod względem szans wejścia lub powrotu na rynek pracy.

Wśród osób migrujących najliczniejszą grupę (16% ogółu) stanowią osoby podające jako wyuczony zawód jeden z zawodów zaliczanych w myśl *Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania* do grupy „robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń”, były to osoby wyuczone w takich zawodach jak: technik mechanik obróbki skrawania, elektryk, elektromonter, mechanik samochodowy, ślusarz, spawacz, tokarz, mechanik maszyn rolniczych, lakiernik, blacharz.

Drugą najliczniejszą grupę (12% ogółu) stanowią osoby deklarujące jako zawód wyuczony jeden z zawodów zaliczanych do grupy zawodów „pozostali specjaliści”, były to osoby wyuczone w takich zawodach jak: ekonomista, bankowość, socjolog, politolog, specjalista reklamy i marketingu, prawnik, dziennikarz, etnolog, kulturoznawca, specjalista resocjalizacji.

Trzecią najliczniejszą grupę (10% ogółu) stanowią osoby deklarujące jako zawód wyuczony jeden z zawodów zaliczanych do grupy zawodów „górnicy i robotnicy budowlani”, były to osoby wyuczone w takich zawodach jak: stolarz, szlifierz, murarz, tynkarz, zdun, dekarz, renowator zabytków, brukarz, zbrojarz, malarz, budowlaniec.

Te trzy wyżej wymienione, a najliczniej reprezentowane grupy zawodów należą do grup zawodów, które w województwie zachodniopomorskim w ramach monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych prowadzonego przez wydział Badan i Analiz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie zaliczono do zawodów nadwyżkowych czyli takich, na które występuje na rynku pracy mniejsze zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tych zawodach.

Dopiero czwartą grupę zawodów najliczniej reprezentowanych wśród migrantów ogółem jest grupa będąca w województwie zachodniopomorskim grupą zawodów deficytowych czyli takich, na które występuje na rynku pracy większe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tych zawodach. Mowa tu o „specjalistach szkolnictwa”, których wśród badanych reprezentowali nauczyciele i pedagodzy (6% ogółu). Choć jest to grupa zawodów deficytowych, niemniej jednak należy dodać, że wykazuje ona najmniejszy deficyt z wszystkich siedmiu grup.

Reasumując, w podziale na zawody deficytowe (do których w województwie zachodniopomorskim zaliczono 7 dużych grup zawodowych) oraz zawody nadwyżkowe (22 grupy zawodów), zdecydowana większość populacji emigrantów reprezentuje te nadwyżkowe (67% emigrujących). Zaledwie 8% deklaruje jako wyuczony zawód z grupy sklasyfikowanej jako deficytowe.

Tabel. 7. Zawód wyuczony emigrujących - grupy zawodów deficytowych

		Planujący (n=362) max. błąd=+/- 5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
7	specjaliści szkolnictwa	5%	4%	7%	6%
2	pracownicy obsługi biurowej	2%	0%	0%	1%
1	nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	1%	0%	0%	0%
4	pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	1%	1%	1%	1%
3	pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	0%	0%	0%	0%
5	robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	0%	0%	0%	0%
6	kierownicy dużych i średnich organizacji	0%	0%	0%	0%
Zagregowany udział zawodów z grup deficytowych		9%	5%	8%	8%

Kolorem żółtym podświetlono kolumnę z miejscem danej grupy zawodów na liście grup zawodów deficytowych

W podziale na poszczególne podgrupy objęte badaniem, nie odnotowuje się żadnych większych odchyleń w odniesieniu do zawodów wyuczonych. Wśród planujących emigrację

zarobkową udział osób deklarujących zawód wyuczony należący do jednej z grupy deficytowych jest co prawda największy (1 pkt% większy niż wśród byłych emigrantów i o 4 pkt% większy niż wśród obecnych emigrantów), jednak wynosi jedynie 9%. W odniesieniu do zawodów nadwyżkowych, największy udział osób deklarujących jeden z nich jest wśród byłych emigrantów (wynosi aż 82%). W grupie planujących emigrację odsetek ten wyniósł 63% i był o 1 pkt% większy niż wśród obecnych emigrantów.

Warto też dodać, że populacja migrujących obejmuje znaczą grupę osób bez wyuczonego zawodu – ogółem 15%. Osoby takie w podobnym stopniu występują wśród obecnych emigrantów i planujących emigrację (odpowiednio 17% i 15%, różnice statystycznie nieistotne).

W oparciu o te dane pojawia się możliwość falsyfikacji kolejnej hipotezy badawczej : *„realizacja planów emigracyjnych ludności regionu nie spowoduje pogłębienia braków w większości zawodów deficytowych regionu”*.

Analiza danych dotyczących zawodów wykonywanych emigrantów (Tabela 5), ze szczególnym uwzględnieniem zawodu wyuczonego osób planujących emigrację, przynosi kolejne argumenty za tezą, że emigracja zarobkowa jest jednocześnie eksportem bezrobocia z terenu województwa zachodniopomorskiego. Emigrują bowiem osoby o kwalifikacjach nadmiernie reprezentowanych na lokalnym rynku pracy a przez to budujących najbardziej konkurencyjne segmenty rynku pracy, skazując większość jego „graczy” na bezrobocie. Co więcej, wraz z transferem bezrobocia automatycznie zmieniają się warunki w tych segmentach rynku pracy – obniża się konkurencja wśród pozostałych na rynku osób o danych kwalifikacjach oraz wzrasta możliwość presji płacowej.

Tabela. 8. Zawód wyuczony emigrujących - grupy zawodów nadwyżkowych

		Planujący (n=362) max. błąd=+/- 5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
6	pozostali specjaliści	14%	10%	13%	12%
10	robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	12%	16%	28%	16%
19	górnicy i robotnicy budowlani	9%	12%	9%	10%
8	specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	5%	4%	6%	5%
17	pracownicy usług osobistych i ochrony	4%	5%	2%	4%
7	specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	3%	3%	6%	4%
16	pracownicy pozostałych specjalności	3%	2%	1%	3%
2	rolnicy	3%	1%	3%	2%
11	pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	2%	3%	4%	3%
20	kierowcy i operatorzy pojazdów	2%	1%	5%	2%
14	modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	2%	2%	1%	2%
9	ogrodnicy	1%	0%	1%	1%
5	średni personel techniczny	1%	1%	1%	1%
4	średni personel w zakresie nauk biologicznych i ochrony zdrowia	0%	1%	1%	1%
18	operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	0%	1%	1%	1%
Zagregowany udział zawodów z grup nadwyżkowych		63%	62%	82%	67%

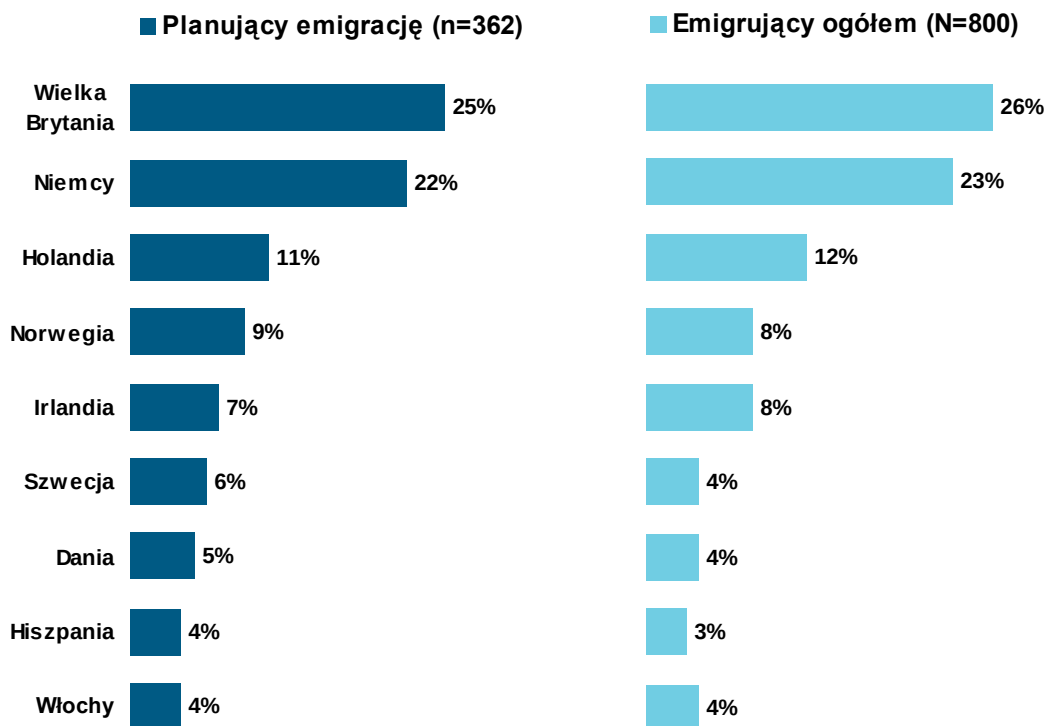
Kolorem żółtym podświetlono kolumnę z miejscem danej grupy zawodów na liście grup zawodów nadwyżkowych

4.3. Najchętniej wybierane kierunki (kraje) emigracji zarobkowej.

Wśród badanej populacji ogółem jak i we wszystkich badanych podgrupach najbardziej popularnym krajem migracji zarobkowej jest Wielka Brytania. Wskazuje ją 26% ogółu emigrujących, w takim samym stopniu obecni emigranci, byli oraz osoby planujące emigrować. Na drugim miejscu pod względem popularności są Niemcy, gdzie emigruje 23% populacji. Trochę mniej popularne okazały się Niemcy wśród obecnych emigrantów (19%) niż wśród byłych (26%) oraz planujących (22%). Trzecim najbardziej popularnym krajem wybieranym przez emigrujących jest Holandia (12% ogółu).

Wykres 21. Kierunki emigracji zarobkowej*

A5. W jakim kraju Pan/i obecnie przebywa na emigracji?
B3. Do jakiego kraju wyjechał/a Pan/i ostatnio?
C3. Do jakiego kraju zamierza Pan/i wyjechać?

* 3% i mniej wskazań uzyskały (dla planujących): USA, Francja, Islandia, Belgia, Austria, Portugalia

W porównaniu z poprzednimi badaniami, mimo ciągłej pozycji lidera, Wielka Brytania, którą w badaniu przeprowadzonym wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w 2007 roku wskazywało 34% planujących emigrację (w badaniu z kwietnia 2009 roku –

28%), traci na znaczeniu. Popularność Niemiec nieznacznie wzrasta w porównaniu z badaniami z 2007 roku, kiedy to wskazywało je 19% planujących emigrację.

Wyraźnie większą popularnością wśród mężczyzn cieszą się Norwegia i Dania, gdzie ogółem emigruje ich dwukrotnie więcej niż kobiet. Z kolei dla kobiet wyraźnie bardziej popularne niż dla mężczyzn są Włochy. Jeśli spojrzeć na popularność poszczególnych krajów przez pryzmat subregionów szczecińskiego i koszalińskiego, mieszkańcy tego pierwszego częściej wybierają Norwegię – 11% (z koszalińskiego – 4%), zaś mieszkańcy tego drugiego nieznacznie częściej wybierają Wielką Brytanię – 29% (ze szczecińskiego – 24%) oraz Holandię – 14% (ze szczecińskiego – 10%).

Analiza odpowiedzi na pytanie o długość pobytu migracyjnego pokazuje, że ponad 1/3 zarówno obecnych emigrantów jak i osób planujących wyjazd ma trudności z jej określeniem (odpowiednio 35% i 39%). Wśród obecnych emigrantów 22% zadeklarowało, że nie ma zamiaru wracać do kraju, a planuje zostać na emigracji na stałe. Planujących emigrację z zamiarem osiedlenia za granicą na stałe jest mniej (10% wszystkich planujących). Ta obserwacja pozwala nam zweryfikować hipotezę, która brzmiała: „większość osób planujących wyjazd za granicę nie planuje pozostania za granicą na stałe.”

Wykres 22. Długość okresu zagranicznej migracji zarobkowej

A2. Kiedy zamierza Pan/i wrócić do kraju? / 3A. Jak długo przebywa Pan/i za granicą podczas obecnego wyjazdu?
B1. Jak długo przebywał Pan/i za granicą podczas ostatniego wyjazdu?
C1. Na jak długo planuje Pan/i wyjechać?

Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
52 tyg. i więcej 7%	19%	19%	14%
25- 51 tyg 9%	7%	17%	12%
16 - 24 tyg 5%	2%	20%	10%
9 - 15 tyg 14%	2%	21%	15%
do 8 tyg. 16%	1%	25%	16%
wracam, ale nie wiem kiedy 0%	13%	-	2%
na stałe 10%	22%	-	8%
nie wiem/trudno powiedzieć 39%	35%	-	24%

Największy odsetek zdecydowanych na osiedlenie się na stałe w kraju emigracji zanotowano w przypadku planujących wyjazd do Irlandii (15%), zaś dla obecnie przebywających na emigracji w przypadku w Holandii (28%).

W odniesieniu do długości czasu spędzonego na emigracji w poszczególnych krajach postawiono kolejną hipotezę badawczą, która brzmiała: „*nie istnieją kierunki (kraje) emigracji zarobkowej, które wyróżniałby szczególnie długi okres planowanej emigracji w porównaniu z pozostałymi*”. Wśród planujących, którzy określili czas pobytu emigracyjnego, średnia długość planowanego pobytu w Wielkiej Brytanii to 26 tygodni, w Niemczech – 24 tygodnie, w Holandii – 20 tygodni, w Norwegii – 20 tygodni, zaś w Danii – 31 tygodni (wyniki dla trzech ostatnich krajów wiążą się z bardzo dużym błędem statystycznym jako, że wnioskowanie odbywa się w ich przypadku na liczbie wskazań nie większej niż 20).

Przeprowadzone badanie wśród planujących emigrację objęły także zapytanie o czynniki wyboru krajów emigracji. Odpowiedzi udzielone przez respondentów nakazują postawić na pierwszym miejscu pod względem ważności czynniki dotyczące czynników płacowych czyli zarobków. Az 97% badanych uznało za bardzo ważne lub ważne „większe zarobki w porównaniu ze średnimi zarobkami w Polsce”. Na skali od 1 (nie ważne) do 5 (bardzo ważne) czynnik ten uzyskał wynik 4,7. Drugą najważniejszą okolicznością sprzyjającą wyborowi danego kraju na cel emigracji zarobkowej są „większe zarobki w porównaniu z innymi krajami” (średnia 4,2). Oznacza to, że decyzje osób planujących emigrację są racjonalne i mają znamiona rynkowego wyrachowania. Jeśli dodamy do tego, że niewiele ponad połowa z planujących uznała za bardzo ważną lub ważną „bliskość geograficzną” celu emigracji (średnia – 3,4), otrzymujemy ciekawą informację o skali mobilności planujących emigrację z województwa zachodniopomorskiego. Drugą grupę czynników wyboru kraju emigracji stanowią te związane z dostępem do pracy: ogólna „łatwość znalezienia pracy” oraz „brak barier w dostępie do rynku pracy” (średnia wskazań dla obu 4,1). Trzecią grupę czynników można określić czynnikami społecznymi lub środowiskowymi i chodzi tu o „znajomych lub/i członków rodziny pracujący w tym kraju,” (średnia 4,0) oraz – choć już z widocznie mniejszą siłą przyciągania – „znacząca obecność emigrantów z Polski” (średnia wskazań – 3,5). Analiza tych danych pozwoliła zweryfikować kolejną hipotezę: „w hierarchii czynników większości osób planujących pracę za granicą najwyższe pozycje zajmują większe zarobki w porównaniu ze średnimi zarobkami w Polsce oraz łatwość uzyskania pracy”. W ujęciu literalnym, hipoteza ta nie jest prawdziwa. Wydaje się, że jej przyjęcie szłoby również przeciwko „duchowi” uzyskanych danych. U jej źródła leżało bowiem założenie, że planujący emigrację nie dysponują perspektywą, którą można by nazwać opisowo „europejskim rynkiem pracy”. Okazało się jednak – a na to wskazuje porównywanie warunków płacowych różnych potencjalnych krajów emigracji jako bardzo ważnego czynnika wyboru kraju emigracji – że taka perspektywa jest powszechna.

Wykres 23. Czynniki wyboru kraju emigracji – planujący (n=362)

C4. Czy i na ile podane czynniki były/są dla Pana/i ważne podczas wyboru kraju emigracji?
Dane w % oraz średnich na skali od 1 – 5, gdzie 5 oznacza „bardzo ważne”

	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	średnia
Większe zarobki w porównaniu ze średnimi zarobkami w Polsce	96%	4,7
Większe zarobki w porównaniu z innymi krajami	83%	4,2
Łatwość znalezienia pracy	79%	4,1
Brak barier w dostępie do rynku pracy	78%	4,1
Znajomi / członkowie rodziny pracujący w tym kraju	73%	4,0
Znacząca obecność emigrantów z Polski	58%	3,5
Bliskość geograficzna	51%	3,4
Sympatia do danego kraju	49%	3,3

4.4. Motywy emigracji, czynniki zniechęcające do wyjazdu lub zachęcające do powrotu do kraju.

Podstawowym motywem zagranicznych migracji zarobkowych są niskie zarobki za pracę, którą wykonuje się w Polsce. Wskazuje na nie 45% ogółu badanych, znacznie częściej jednak obecni emigranci (59%) niż planujący emigrację (47%) i byli emigranci (36%). Niskie zarobki za pracę w Polsce są najsilniejszym czynnikiem z grupy istotnych czynników wypychających, do których należą ponadto: bezrobocie (34% wskazań ogółu badanych), brak pracy odpowiadającej oczekiwaniom w Polsce (25%), niepewność własnego zatrudnienia w Polsce (15%). Porównując poszczególne podgrupy badanej populacji, można zauważyć, że bezrobocie jako motyw emigracji wskazuje więcej osób z grupy byłych emigrantów, jednocześnie wśród nich niski odsetek wskazań na niepewność zatrudnienia (prawdopodobnie w związku z jego brakiem). Odwrotna sytuacja ma miejsce wśród obecnych emigrantów i planujących emigrację. Tutaj bezrobocie uzyskuje mniej wskazań, jednak wzrasta rola niepewności związana z utrzymaniem zatrudnienia. Można stąd wnioskować, że z upływem czasu osoby z szeroko rozumianej populacji emigrujących coraz częściej znajdują sobie miejsce na rynku pracy. Wśród motywów emigracji dość często podawane były motywy, które można nazwać „poznawczymi”. Chodzi tu o: chęć nauki języka obcego oraz chęć zetknięcia się z kulturą innego państwa i poznanie innego kraju. Wskazuje je odpowiednio 24% i 19% ogółu. Co ciekawe, ponad dwukrotnie rzadziej motywy te wskazywane są przez obecnych emigrantów (po 10%) niż byłych i planujących wyjazd. Odpowiedzi co do sposobu interpretacji spadającej roli czynników poznawczych wśród obecnych emigrantów dostarczają odpowiedzi na pytanie o **wystarczające** motywy emigracji. Okazuje się bowiem, że czynniki poznawcze tracą swoją moc sprawczą we wszystkich podgrupach, niemalże nie występując u obecnych emigrantów. Pozwala to na twierdzenie, że chęć nauki języka obcego jak i chęć zetknięcia się z innymi kulturami pełnią raczej rolę racjonalizującą pewne decyzje niż mają faktyczny wpływ na podejmowane działania. Służą raczej do usprawiedliwiania podjętych działań, u których źródeł leżą motywy materialne czyli próba redukcji deprivacji, wynikającej ze słabej pozycji na lokalnym rynku pracy. W podobny sposób należy rozumieć spadek wskazań dla motywu określonego jako „potrzeba podniesienia własnych kwalifikacji zawodowych”, który uzyskał jedynie zauważalny odsetek wśród planujących emigrację.

Reasumując, zebrane dane pozwalają na pozytywną weryfikację kolejnej hipotezy, która brzmi: „motywy ekonomiczne dominują wśród motywów decyzji o emigracji zarobkowej”. Ponadto, należy zauważyć, że od ostatniego badania, ponad dwukrotnie wzrósł odsetek osób wskazujących brak pracy jako motyw wyjazdu. Warto dodać, że po wyjątkowo wysokim odsetku wskazań dla złej sytuacji politycznej w kraju w 2006 (26% planujących deklarowało taki motyw emigracji) i niewiele mniejszym w badaniu z roku 2007 (13%), aktualnie odsetek wskazujących tę okoliczność spadł do poziomu jednocyfrowego i osiągnął 6% wskazań.

Tabela. 9. Motywy emigrowania

A17. Czy mógłby/ mogłaby Pan/i powiedzieć, dlaczego Pan/i wyjechał/a za granicę?
B15. Czy mógłby/ mogłaby Pan/i powiedzieć, dlaczego Pan/i wtedy wyjechał/a za granicę?
C5. Czy mógłby/ mogłaby Pan/i powiedzieć, dlaczego planuje Pan/i wyjazd za granicę?

	Planujący (n=362) max. błąd=+/- 5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
Niskie zarobki za pracę, którą wykonuję w Polsce	47%	59%	36%	45%
Brak pracy / bezrobocie	32%	31%	39%	34%
Nauka języka obcego	28%	10%	26%	24%
Brak pracy odpowiadającej oczekiwaniom w Polsce	27%	26%	21%	25%
Chęć zetknięcia się z kulturą innego państwa/ poznania innego kraju	21%	10%	22%	19%
Niepewność mojego zatrudnienia w Polsce	19%	20%	9%	15%
Potrzeba podniesienia własnych kwalifikacji zawodowych	10%	3%	4%	7%
Brak możliwości awansu zawodowego w pracy w Polsce	10%	10%	5%	8%
Chęć podjęcia nauki za granicą	9%	1%	4%	6%
Obniżenie zarobków za pracę, którą wykonuję w Polsce	8%	5%	6%	7%
Zła sytuacja polityczna w Polsce	6%	10%	6%	7%

Dokonane analizy pozwoliły na obronę kolejnej hipotezy badawczej, która brzmiała: „brak możliwości awansu zawodowego w kraju staje się motywem emigracji tym częściej, im wyższe wykształcenie emigranta”. Tabela poniżej pokazuje, jak zmienia się „popularność” tego motywu wraz ze zmianą wykształcenia respondenta. Należy však przyznać, że małe liczebności dla każdej z badanych podgrup wyraźnie osłabiają weryfikacyjną moc przedłożonych danych.

Tabela. 10. Brak możliwości awansu zawodowego w pracy w Polsce a wykształcenie

	Wykształcenie				
	gimnazjalne	zawodowe	średnie	nieukończone wyższe	wyższe ukończone
Planujący (n=36)	0%	6%	9%	12%	18%
Obecni (n=13)	0%	4%	8%	23%	21%
Byli (n=15)	13%	2%	6%	2%	7%

W ramach badania, temat motywów migracji zagranicznych został potraktowany z kilku perspektyw. Obok pytań o to, dlaczego ktoś decyduje się na wyjazd, zadano również pytanie o to, co mogłoby zniechęcić do emigracji. Odpowiedzi na to pytanie dostarczyły materiału do kolejnych wnioskowań o przyczynach popularności wyjazdów zarobkowych za granicę. Nie jest zaskoczeniem, że najczęściej deklarowane czynniki zniechęcające mają charakter ekonomiczny i są „lustrzanym” odbiciem dominujących motywów wyjazdów. Najskuteczniej powstrzymywałyby przed wyjazdem „wyższe zarobki w Polsce”, które wskazało 65% ogółu badanych (obecni – 72%, planujący emigrację – 67%, byli emigranci – 60%). Drugim czynnikiem jest „stabilna praca / pewne zatrudnienie w Polsce”, który wskazało 39% ogółu badanych (obecni – 43%, planujący emigrację – 42%, byli emigranci – 34%). Co godne podkreślenia, stosunkowo niewielu badanych mogłoby zniechęcić do wyjazdu perspektywa problemów ze znalezieniem pracy za granicą – 13% wskazań ogółu przepytanych. Wskazuje to na wyobrażenia emigrantów o zagranicznych rynkach pracy jako bardzo chłonnych. Niewątpliwie jest to jeden z podstawowych czynników przyciągających a generowanych przez kraje emigracji zarobkowej. Pytanie o czynniki zniechęcające pozwoliło ustalić, dlaczego pomimo powszechnej świadomości kryzysu wpływającego na warunki na zagranicznych rynkach pracy, w opinii migrujących mieszkańców województwa zachodniopomorskiego są to ciągle rynki bardzo atrakcyjne. Okazuje się, że dzieje się tak za sprawą wysokiej otwartości migrujących na pracę poniżej kwalifikacji - ewentualność podjęcia takiej pracy mogłaby zniechęcić do wyjazdu zaledwie 2% migrujących. Wynik ten pozwala nam nie tylko na pozytywną weryfikację kolejnej hipotezy badawczej: „ewentualność emigracyjnej pracy na stanowisku poniżej kwalifikacji zniechęca do wyjazdu w małym stopniu, bez względu na poziom wykształcenia”. Poza tym, odsłania okoliczność, którą należy zaliczyć do ważnych źródeł atrakcyjności, szczególnie europejskich migracji zarobkowych. Niskie oczekiwania emigrantów z Polski co do rodzaju wykonywanej pracy czynią bolączkę wielu krajów europejskich, czyli niechęć ich mieszkańców do niskopłatnych prac dla osób niewykwalifikowanych, głównym czynnikiem przyciągającym emigrację.

Pytanie o czynniki zniechęcające objawiły ponadto stopień determinacji emigrantów. Niespełna dla co dziesiątego z nich, istotną przesłanką rezygnacji z wyjazdu byłyby „namowy członków rodziny do pozostania w Polsce”.

Tabela. 11. Czynniki zniechęcające (potencjalnie) do emigracji zarobkowej

A18. Czy mógłby/ mogłaby Pan/i powiedzieć, co mogłoby być Pana/ią zniechęcić do wyjazdu za granicę?
B16. Czy mógłby/ mogłaby Pan/i powiedzieć, co mogłoby być wtedy zniechęcić Pana/ią do wyjazdu za granicę?
C6. Czy mógłby/ mogłaby Pan/i powiedzieć, co mogłoby Pana/ią zniechęcić do wyjazdu za granicę?

	Planujący (n=362) max. błąd=+/- 5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
Wyższe zarobki w Polsce	67%	72%	60%	65%
Stabilna praca / pewne zatrudnienie w Polsce	42%	43%	34%	39%
Poprawa warunków życia w Polsce	18%	33%	16%	20%
Małe szanse na znalezienie pracy za granicą	16%	13%	9%	13%
Awans / praca w Polsce odpowiadająca moim kwalifikacjom	12%	15%	6%	10%
Namowy członków rodziny do pozostania w Polsce	10%	7%	8%	9%
Lepsza sytuacja polityczna w Polsce	6%	9%	7%	7%
Możliwość podnoszenia własnych kwalifikacji zawodowych w Polsce	6%	7%	4%	6%
Perspektywa pracy za granicą na stanowisku poniżej kwalifikacji	2%	2%	3%	2%

Byłych i obecnych emigrantów, pogłębiając temat deklarowanych motywów zachowań migracyjnych, zapytano również o to, co ich skłoniło lub – w przypadku tych drugich – co mogłoby ewentualnie ich skłonić do reemigracji czyli powrotu do kraju na stałe. Pozwoliło to odrzucić kolejną hipotezę badawczą postawioną przed badaniem: „brak pracy za granicą jest jedynym ekonomicznym motywem skłaniającym do reemigracji” – wyniki badań pokazują, że nie jest, co więcej nie jest nawet czynnikiem dominującym. Więcej wskazań odnotowały „szansa na pracę w Polsce za porównywalne wynagrodzenie jak za pracę za granicą” (51% wskazań wśród obecnych emigrantów, 21% - wśród byłych) oraz „szansa na stabilne zatrudnienie w Polsce” (44% wskazań wśród obecnych emigrantów, 24% - wśród byłych).

Odpowiedzi respondentów dały też podstawę do odrzucenia kolejnej hipotezy badawczej, która brzmiała; „długotrwała emigracyjna praca na stanowisku poniżej kwalifikacji bardzo rzadko wskazywana jest jako okoliczność zachęcająca emigranta do reemigracji, w podobnym stopniu dla wszystkich grup wykształcenia”. Warte zwrócenia uwagi jest skala wskazań wśród obecnych emigrantów jakie uzyskał „brak pracy za granicą”; który jako ewentualny powód powrotu zadeklarowało jedynie 29% obecnych emigrantów. Może to oznaczać, że albo większość obecnych emigrantów jest w stanie przeczekać na emigracji nawet pewien okres bezrobocia, albo, że większość nie widzi takiego ryzyka jak brak pracy.

Wykres 24. Czynniki zachęcające do reemigracji

A19. Czy mógłby/ mogłaby Pan/i powiedzieć, co mogłoby Pana/ią zachęcić do powrotu z zagranicy
B17. Czy mógłby/ mogłaby Pan/i powiedzieć, co zachęciło Pana/ią do powrotu z zagranicy

	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6
Szansa na pracę w Polsce za porównywalne wynagrodzenie jak za pracę za granicą	51%	30%
Szansa na stabilne zatrudnienie w Polsce	44%	29%
Brak pracy za granicą	29%	23%
Obniżka zarobków w pracy za granicą	22%	13%
Szansa na pracę w Polsce odpowiadającą moim kwalifikacjom	15%	12%
Brak pewności zatrudnienia za granicą	12%	10%
Namowy członków rodziny do powrotu do Polsce	10%	17%
Nic mnie nie zachęci do powrotu do kraju	10%	3%
Długookresowa praca za granicą poniżej kwalifikacji	9%	6%
Lepsza sytuacja polityczna w Polsce	8%	7%
Możliwość podnoszenia własnych kwalifikacji zawodowych w Polsce	5%	6%

4.5. Obawy i oczekiwania – emigracja i reemigracja

Przyczyn zagranicznych migracji zarobkowych należy także szukać poza deklaracjami respondentów dotyczącymi ich motywacji bezpośrednio warunkującymi decyzje o wyjeździe. W tym właśnie celu respondentom postawiono pytania o obawy i oczekiwania, które towarzyszą emigracji. W odniesieniu do obaw, o które zapytano planujących wyjazd zarobkowy, już dość niski odsetek osób w ogóle się do nich przyznających pokazuje, gdzie leży kolejne źródło decyzji emigracyjnych. Zaledwie 29% planujących emigrację ma jakiegokolwiek obawy. Oznacza to, że dla 71% z nich wyjazd został już zupełnie oswojony, zarówno w odniesieniu do ewentualnych zagrożeń finansowych (na przykład obawa o znalezienie pracy czy dobre wynagrodzenie) jak i co do obaw „społecznych” (nowe środowisko społeczne). Wśród tej mniejszości, która jednak ma jakieś obawy, najczęściej jest to obawa czy uda się znaleźć pracę (39% z obawami), czy nauczą się języka (27% z obawami) oraz czy poradzą sobie z rozłąką z najbliższymi (19%). Rzadziej wskazywane są obawy, których źródłem jest nowe środowisko i kłopoty z aklimatyzacją – przyznaje się do nich jedynie co dziesiąty planujący z obawami czyli około 3% ogółu planujących emigrację. Pytanie o rodzaj obaw jakie towarzyszą planującym migrację odsłania bardzo rzadką świadomość ryzyka związanego z emigracją członków rodziny dla kondycji więzi łączących członków tej rodzin. Zaledwie 5% spośród mających obawy, identyfikuje ich źródło w towarzyszącym wyjazdowi za pracę ryzyku rozpadu rodziny. Wyniki badań w zakresie obaw osób planujących emigrację pozwalają jedynie w części przyjąć kolejną hipotezę; „Główne obawy osób planujących wyjazd zarobkowy do innego kraju dotyczą możliwości znalezienia zatrudnienia oraz uczciwości przyszłego pracodawcy”. Okazuje się bowiem, że mało kto martwi się o uczciwość przyszłego pracodawcy (9%) i w tym aspekcie niniejszą hipotezę należy odrzucić.

Jeśli chodzi o oczekiwania planujących emigrację zarobkową, to ma je zdecydowana większość z nich (70%) i w ogromnej większości są to oczekiwania korzyści finansowych oraz polepszenia warunków życia. Ponadto, znaczny odsetek planujących wyjazd oczekuje podniesienia kwalifikacji, czy to zawodowych i językowych (18%) oraz poznanie nowej kultury i ludzi oraz rozrywka (13%).

W tym kontekście obaw i oczekiwań planujących emigrację, ciekawie jawią się rezultaty badania dotyczące obaw i oczekiwań potencjalnych reemigrantów czyli osób aktualnie przebywających na emigracji. Okazuje się, że obawy przed powrotem ma 41% wszystkich obecnych emigrantów a to oznacza, że ponad połowa (53%) tych którzy nie planują zostać za granicą na stałe. Aktualni emigranci mają częściej obawy przed powrotem do kraju niż osoby planujące emigrację przed wyjazdem z kraju. Najwięcej obaw wiąże się z brakiem pracy (wyraziło je 63% przyznających się do obaw przed reemigracją), inne obawy dotyczyły także głównie kwestii ekonomicznych – niskich zarobków, pogorszenia się sytuacji finansowej. Ponadto, okazuje się, że wśród aktualnych emigrantów nie odnotowano obaw przed utratą kontaktów i znajomości sprzed wyjazdu, które mogłyby ułatwić adaptację po powrocie. Pozwala nam to na odrzucenie kolejnej hipotezy badawczej, w myśl której: „w obliczu planowanego powrotu z emigracji, im dłuższy pobyt emigracyjny tym częściej występują obawy o utratę znajomości, kontaktów potrzebnych do codziennego funkcjonowania w kraju”.

Nie da się przy użyciu zebranych danych rozstrzygnąć, czy tak częste obawy o brak pracy mogą być wyrazem właśnie obaw o marginalizację.

W kontekście rozpoznania wpływu emigracji na lokalny rynek pracy, odpowiedzi na pytania o oczekiwania pozwalają wstępnie zakwestionować jej rzekomy wpływ na powstawanie miejsc pracy w regionie. Wśród obecnych emigrantów oczekiwania dotyczące możliwości otwarcia własnego biznesu miało 4% czyli marginalna grupa.

Wykres 25. Reemigracja: oczekiwania

A26. Czy ma Pan/i jakieś oczekiwania związane z powrotem do kraju? A27. Jakie?
B24. Czy miał/a Pan/i jakieś oczekiwania związane z powrotem do kraju? B25. Jakie ?

	Obecni (n=57)	Byli (n=79)
stała, lepsza praca	44%	61%
dobrze zarobki	30%	19%
lepsze warunki życia	18%	18%
spokojne życie	7%	3%
możliwość otwarcia własnego biznesu	4%	4%
lepszą sytuacją polityczną	4%	3%
rozwój zawodowy / praca w zawodzie	4%	8%
inne	10%	6%

4.6. Oczekiwania osób migrujących wobec zagranicznych rynków pracy

4.6.1. Oczekiwania dotyczące wykonywanego zawodu.

Przeprowadzone badania pozwalają formułować wnioski na temat zawodowych planów i oczekiwań w przypadku osób planujących emigrację oraz charakteru pracy wykonywanej przez obecnych i byłych emigrantów. Okazuje się, że zdecydowana większość (67%) obecnych emigrantów nie pracuje w zawodzie. Podobnie rzecz się miała z zagraniczną pracą byłych emigrantów (80%). W podgrupie osób planujących emigrację odsetek tych, którzy na pewno nie będą lub nie planują pracować w zawodzie sięga 72%.

Tabela. 12. Praca w wyuczonym zawodzie.

A14. Czy pracuje Pan/i za granicą w wyuczonym zawodzie?
B12. Czy pracował/a Pan/i za granicą w wyuczonym zawodzie?
C21 + C18. Czy planuje Pan/i pracować w wyuczonym zawodzie?

	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
Tak, planuję pracować/pracuję/pracowałem w wyuczonym zawodzie	28%	33%	20%	26%
Nie planuję pracować/pracuję/pracowałem w wyuczonym zawodzie	72%	67%	80%	74%

Osoby planujące emigrację zapytane, na ile oceniają swoją gotowość do podjęcia pracy poniżej kwalifikacji potwierdziły bardzo niskie oczekiwania dotyczące przyszłej pracy na emigracji. Na skali od 1 do 10 (gdzie 1 oznacza „w ogóle nie jestem skłonny” a 10 „jestem jak najbardziej skłonny”) cała podgrupa osiągnęła średnią 7,8. Co ciekawe, średnia ocena możliwości podjęcia pracy na emigracji w zawodzie jest zbliżona do średniej oceny możliwości znalezienia pracy w zawodzie w Polsce i wynosi 5,3, również na skali od 1 do 10 (na skali 1-10, gdzie 1 oznacza „nie jest to możliwe” a 10 „bardzo łatwo”).

Wartości powyższych wskaźników w zestawieniu z wykształceniem emigrujących (we wszystkich podgrupach), które w większości jest przynajmniej średnie tworzą mocne podstawy dla tezy, że emigracja zarobkowa z województwa zachodniopomorskiego nie jest przykładem drenażu mózgów (skromny staż a więc i doświadczenie zawodowe emigrantów), z pewnością jednak jest formą marnowania talentów. Trudno oszacować wagę konsekwencji tego stanu rzeczy dla lokalnego rynku pracy, jeśli wiemy – a pokazują to deklaracje dotyczące długości pobytu na emigracji – że większość z obecnych i przyszłych emigrantów prędzej czy później do kraju wróci. Wydaje się, że charakter wykonywanych za granicą prac w większości przypadków pogłębia przyczyny, które doprowadziły emigrantów do ich wyjazdu czy decyzji o wyjeździe – kłopoty ze znalezieniem pracy w ogóle, czy też znalezieniem pracy

dobrze w ich mniemaniu wynagradzanej. Oznacza to, że bezrobotni, do „eksportu” których mają się przyczyniać emigracje (o czym była mowa wcześniej), skazani są na powrót do kraju nie tylko bez nowych kwalifikacji, ale i z dewaluacją namiastki kwalifikacji dotychczasowych (nabytych w toku edukacji czy krótkiego stażu w kraju).

4.6.2. Oczekiwania dotyczące wielkości zarobków

Analiza zebranych danych pokazuje, jakie są płacowe oczekiwania emigrujących. Około 3/4 ogółu emigrujących zarabia, zarabiał lub planuje zarobić ponad 4000 złotych netto miesięcznie.

W ujęciu subregionalnym należy odnotować że o ile w przypadku emigrantów z subregionu koszalińskiego 60% zarabia, zarabiał lub planuje zarobić ponad 4000 złotych netto miesięcznie, o tyle wśród przebadanych osób z subregionu szczecińskiego odsetek ten jest znacząco większy i wynosi 80%.

Podobne różnice jak pomiędzy subregionami występują pomiędzy kobietami i mężczyznami. 61% ogółu emigrujących kobiet zarabia, zarabiał lub planuje zarobić ponad 4000 złotych netto miesięcznie podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten wyniósł 77%. Powyżej 6000 złotych netto miesięcznie zarabia, zarabiał lub planuje zarobić dwa razy więcej ogółu emigrujących mężczyzn (44%) niż kobiet (22%). Niemal identyczne proporcje wystąpiły pomiędzy kobietami i mężczyznami z podgrupy planujących emigrację.

Porównując poszczególne podgrupy emigrantów można zauważyć, że średnie oczekiwania dotyczące miesięcznych zarobków netto wśród planujących migrację zarobkową, które wynoszą 6214 złotych są mniejsze niż faktyczne zarobki obecnych emigrantów (6875). Oznacza to, że oczekiwania planujących są zaniżone w porównaniu do faktycznych możliwości zarobkowania. Należy dodać, że oczekiwania planujących emigrację są jednak wyraźnie większe niż średnie miesięczne zarobków uzyskiwanych za granicą przez byłych emigrantów.

Wykres 26. Zarobki (faktyczne/oczekiwane)

A6. Ile pieniędzy miesięcznie (netto – na rękę) Pan/i zarabia?
B4. Ile pieniędzy miesięcznie (netto – na rękę) Pan/i wtedy (za granicą) zarabiał/a?
C36. Jak Pan/i myśli, ile będzie Pan/i zarabiać za granicą? Proszę spróbować określić planowany dochód miesięczny (netto).

w PLN	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
do 3000	7%	5%	12%	9%
3001 - 4000	20%	15%	19%	19%
4001 - 6000	38%	32%	33%	36%
6001 - 8000	17%	24%	19%	19%
8001 - 10000	10%	10%	6%	8%
Ponad 10000	6%	11%	4%	6%
brak danych	1%	2%	7%	3%
średnia	6214 PLN	6 875 PLN	5 679 PLN	6139 PLN

W porównaniu z poprzednimi badaniami wśród migrujących mieszkańców województwa zachodniopomorskiego (kwiecień 2009) średnia oczekiwana wielkość zarobków osób planujących emigrację nie zmienia się (wówczas wyniosła– 6253 PLN).

Deklaracje dotyczące oczekiwanych miesięcznych zarobków netto osób planujących emigrację dostarczyły materiału empirycznego dla weryfikacji kolejnej hipotezy postawionej w badaniu, która brzmiała: „oczekiwania większości osób planujących emigrację wobec wielkości wynagrodzenia sytuują ich w grupie najgorzej zarabiających w kraju emigracji”. Dla weryfikacji tej hipotezy posłużono się danymi dla planujących emigrację do Wielkiej Brytanii, Niemiec i Irlandii.

Tabela. 13. Oczekiwane zarobki planujących emigrację na tle zarobków w krajach docelowych

C36. Jak Pan/i myśli, ile będzie Pan/i zarabiać za granicą? Proszę spróbować określić planowany dochód miesięczny (netto).

	Wielka Brytania (n=92)	Niemcy (n=79)	Irlandia (n=27%)*
do 1000 PLN	0%	0%	0%
1001 - 2000 PLN	0%	1%	0%
2001 - 3000 PLN	4%	8%	0%
3001 - 4000 PLN	18%	22%	19%
4001 - 5000 PLN	30%	19%	30%
5001 - 6000 PLN	24%	10%	19%
6001 - 7000 PLN	10%	11%	4%
7001 - 8000 PLN	4%	14%	15%
8001 - 9000 PLN	2%	3%	0%
9001 - 10000 PLN	4%	6%	4%
Ponad 10000 PLN	1%	4%	11%
Mediana	5000 PLN	5000 PLN	6000 PLN
dochody brutto i udział w ogóle pracujących grupy najmniej zarabiających	5058 PLN * 261,8 £ / tydzień 1100 £ / miesiąc 1£ = 4,60 PLN	7560** PLN 1800€ / miesiąc 1€ = 4,20	7514 PLN *** 426€/tydzień 1789€ / miesiąc 1€ = 4,20
	*pierwszy decynty	**16% najmniej zarabiających (Niedrigloener)	*** średnia dla niewykwalifikowanego młodego robotnika przemysłowego

W tabeli 9 dokonano porównania oczekiwanych zarobków osób planujących emigrację z dochodami grup najmniej zarabiających w wybranych krajach emigracji. Dla poszczególnych krajów emigracji grupę najmniej zarabiających definiowano posługując się

odmiennymi wskaźnikami, co wynika z odmienności wskaźników stosowanych w tych krajach do opisu populacji zarabiających. Dla Wielkiej Brytanii grupę najmniej zarabiających określono jako 10% (pierwszy decentył) najmniej zarabiających. Według danych podanych przez brytyjski urząd statystyczny w raporcie dotyczącym godzin pracy i zarobków w 2008 roku⁴⁹, 10% najmniej zarabiających Brytyjczyków pracujących na pełen etat zarabia nie więcej niż 261,8 funta na tydzień brutto czyli około 1100 funtów na miesiąc, co w przeliczeniu na złotówki równa się 5058 złotych. Dla Niemiec grupę najmniej zarabiających stanowią w niemieckiej statystyce publicznej osoby, które nie zarabiają więcej niż 66% średniej krajowej, określa się ich mianem *Niedrigloehne*. 66% średniej krajowej to kwota rzędu 1800 euro miesięcznie brutto czyli około 7560 złotych. Według danych Federalnego Biura Statystycznego podanych w raporcie dotyczącym zarobków i kosztów pracy w Niemczech w 2008 roku⁵⁰ odsetek tak zdefiniowanych najmniej zarabiających wyniósł 16% wszystkich pracujących. W przypadku Irlandii, grupę najmniej zarabiających utożsamiono z osobami określanymi w tamtejszej statystyce publicznej jako niewykwalifikowani młodociani robotnicy (*unskilled operatives-juveniles*). Według irlandzkiego Centralnego Biura Statystycznego⁵¹, ich średnie tygodniowe zarobki brutto w grudniu 2008 roku wynosiły 426€ czyli około 1789€ na miesiąc, co równa się kwocie 7514 złotych. Mając tak określone zarobki najmniej zarabiających w trzech głównych krajach docelowych, możemy dokonać ich porównania z oczekiwaniami większości planujących emigrację. I tak, w przypadku planujących emigrację do Wielkiej Brytanii połowa badanych oczekuje, że ich zarobki nie przekroczą 5000 złotych netto miesięcznie. Oznacza to, że liczone z podatkiem (brutto) zarobki większości będą większe niż zarobki brutto 10% najgorzej uposażonej grupy Brytyjczyków. Chociaż należy dodać, że niewiele większe. W przypadku planujących emigrację do Niemiec połowa badanych oczekuje, że ich zarobki również nie przekroczą 5000 złotych netto miesięcznie. To zaś oznacza, że większość będzie zaliczać się ze swoimi zarobkami do grupy 16% najgorzej uposażonych. Taki sam wniosek należy sformułować w odniesieniu do emigrujących do Irlandii. Zebrane dane pokazują, że oczekiwania większości planujących wyjazd do tego kraju są dalece mniejsze niż faktyczne zarobki młodych robotników niewykwalifikowanych, co do których zakłada się, że tworzą grupę najmniej tam zarabiających.

Powyższe dane i oparte o nie rozumowania tworzą solidną podstawę na przyjęcie hipotezy, że „oczekiwania większości osób planujących emigrację wobec wielkości wynagrodzenia sytuują ich w grupie najgorzej zarabiających w kraju emigracji”. To zaś tworzy kolejną przesłankę dla twierdzenia, że zdecydowana większość planujących emigrację z województwa zachodniopomorskiego trafi do prac dla osób bez kwalifikacji lub z niewielkimi kwalifikacjami, bo to właśnie te prace są najgorzej wynagradzane.

⁴⁹ Office for National Statistics, 2008 Annual Survey of Hours and Earnings, opublikowany w listopadzie 2008 roku,

⁵⁰ Statistisches Bundesamt, Verdienste und Arbeitskosten 2008, opublikowany w maju 2009 roku,

⁵¹ Dane dostępne na: http://www.cso.ie/statistics/av_earningshours.htm

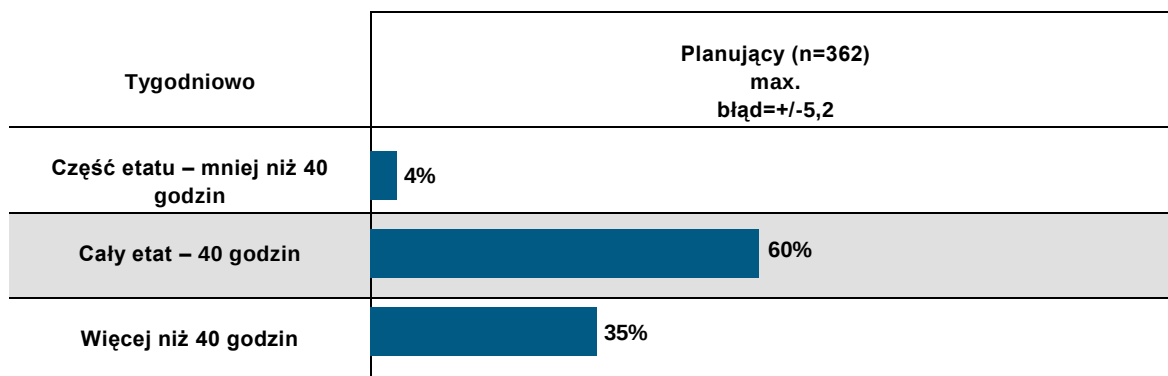
4.6.3. Tygodniowy czas pracy oraz zasiłki

Badani, którzy planują wyjechać za granicę będą raczej pracować na pełen etat – czyli 40 godzin tygodniowo (60%). Natomiast nieco częściej niż co trzeci planujący wyjazd (35%) rozważa pracę w wymiarze większym niż pełen etat. Niewielki odsetek (4%) deklaruje zamiar pracowania w wymiarze poniżej 40 godzin tygodniowo

Więcej niż 40 godzin tygodniowo planują pracować najczęściej: mężczyźni (45%), osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (57%), w wieku 46-55 lat (53%), o łącznych dochodach do 1000 złotych miesięcznie (68%), osoby z dużych gospodarstw domowych (liczących 5 osób i więcej) – 42%, z miast od 50 do 199 tys. mieszkańców (56%), które planują wyjechać do Holandii (44%).

Wykres 27. Ile godzin tygodniowo planują pracować za granicą?

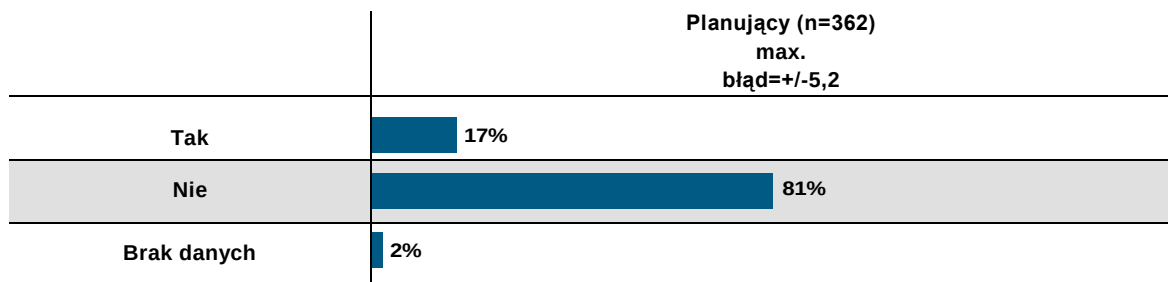
C38. Ile godzin tygodniowo planuje Pan/i pracować za granicą?

Jeśli chodzi o plany ubiegania się podczas pobytu za granicą o **zasiłki socjalne**, większość osób nie zamierza się o nie ubiegać (81% nie planuje). Odmiennego zdania jest 17% badanych planujących wyjazd (z czego głównie: kobiety (20%), osoby z wykształceniem wyższym ukończonym (31%), w wieku 16-19 lat (25%), 26-35 lat (24%) oraz 36-45 lat (25%), mieszkańcy miast powyżej 200 tys. mieszkańców (24%), osoby planujące wyjechać za granicę na stałe (53%))

Wykres 28. Plany ubiegania się o zasiłki socjalne podczas pobytu za granicą.

C39. Czy planuje Pan/i ubiegać się o zasiłki socjalne podczas pobytu za granicą (zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki na dzieci, zasiłki na mieszkanie, itp.)?

4.6.4. Warunki pracy

W ramach badania poproszono także o odpowiedź na pytanie, czy obecni i byli emigranci czują się traktowani za granicą lepiej, czy gorzej niż w Polsce. Natomiast planujących poproszono o zastanowienie się czego się spodziewają.

Generalnie, bez względu na okres emigracji, ponad połowa wszystkich badanych przyznaje, że pracownicy są lepiej traktowani za granicą niż w Polsce. Szczególnie taki pogląd podzielają obecni emigranci (63%); a najrzadziej byli emigranci (49%). Natomiast odmienne zdanie: „gorzej niż w Polsce” ma w ogóle 7% badanych – szczególnie byli emigranci. Takiego samego traktowania (w Polsce, jak i za granicą) spodziewają się najczęściej planujący emigrację (37%).

Osoby planujące wyjazd patrzą na emigrację raczej z entuzjazmem (51%). Nieliczni (2%) spodziewają się, że będą traktowani gorzej niż w Polsce.

Wykres 29. Traktowanie pracowników w Polsce a za granicą w ocenie emigrantów

A15. Czy pracując za granicą jest Pan/i traktowany/a:
B13. Czy pracując za granicą był/a Pan/i traktowany/a:
C25. Czy pracując za granicą spodziewa się Pan/i być traktowany/a:

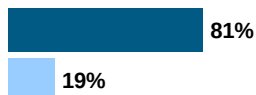
	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
Lepiej niż w Polsce	51%	63%	49%	52%
Gorzej niż w Polsce	2%	7%	12%	7%
Tak samo jak w Polsce	37%	24%	27%	31%
Nie pracowałem dotychczas w Polsce	11%	7%	11%	10%

Poproszono również badanych o wskazanie aspektów pracy za granicą, o których sądzą, że są/ będą bardziej korzystne lub mniej korzystne w porównaniu z dotychczasową pracą w Polsce. Okazuje się, że podane cechy (organizacja pracy, czas pracy, atmosfera w pracy, stosunki z przełożonymi, stosunki z kolegami z pracy) postrzegane są zdecydowanie częściej jako korzystne niż niekorzystne za granicą w porównaniu z dotychczasową pracą w Polsce. Do aspektów, które będą bardziej korzystne w porównaniu z dotychczasową pracą zalicza się: organizacja pracy (wśród wszystkich badanych 91%), najczęściej planujący wyjazd (96%) oraz obecni emigranci (94%). Natomiast najmniej korzystne są cechy związane z czasem pracy (ogółem 74%), szczególnie w opinii byłych emigrantów (67%). Byli emigranci nieco bardziej krytycznie odnoszą się do podanych cech – częściej niż obecni emigranci i planujący uznawali je jako mniej korzystne.

Wykres 30 . Porównanie aspektów pracy za granicą z pracą w Polsce

A16. Jakie cechy w Pana/i pracy za granicą (poza płacą) są korzystniejsze, a jakie mniej korzystne w porównaniu z Pana/i dotychczasową pracą w Polsce:
B14. Jakie cechy w Pana/i pracy za granicą (poza płacą) były korzystniejsze a jakie mniej korzystne w porównaniu z Pana/Pani dotychczasową pracą w Polsce?
C26. Jak Pan/i uważa, jakie cechy w Pana/i pracy za granicą będą korzystniejsze a jakie mniej korzystne w porównaniu z dotychczasową pracą w Polsce?

	Planujący (n=323) max. błąd=+/-5,4%	Obecni (n= 126) max. błąd=+/-8,7%		Byli (n= 269) max. błąd=+/-6,0%		Ogółem (N=800)	
	BK Bardziej korzystne MK Mniej korzystne	BK	MK	BK	MK	BK	MK
organizacja pracy		94%	6%	84%	15%	91%	8%
czas pracy	96% 4%	75%	25%	67%	31%	74%	25%
atmosfera w pracy	79% 21%	85%	15%	77%	21%	81%	18%
stosunki z przełożonymi	83% 17%	87%	13%	78%	21%	82%	18%
stosunki z kolegami z pracy	83% 17%	84%	16%	76%	22%	80%	19%

4.7. Inwestowanie w Polsce środków zarobionych w pracy za granicą

W ramach przeprowadzonych badań, respondentom zadano pytania dotyczące oszczędzania pieniędzy pozyskanych z pracy za granicą oraz celów ich wydatkowania. Wyniki ujawniają, że nie planuje robić żadnych oszczędności zaledwie 3% osób planujących emigrację, nie robi żadnych oszczędności 2% obecnych emigrantów. Wśród byłych emigrantów odsetek tych, którzy nie oszczędzali pieniędzy podczas pobytu za granicą był nieznacznie wyższy i wynosił 9%.

Tabela. 14. Oszczędności zgromadzone z pracy za granicą

A7. Jaki procent pieniędzy zarobionych za granicą Pan/i oszczędza / odkłada?
B5. Jaki procent pieniędzy zarobionych za granicą Pan/i oszczędzał/a / odkładał/a ?
C27. Jaki procent pieniędzy zarobionych za granicą planuje Pan/i oszczędzać / odkładać

	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
0%	3%	2%	9%	5%
do 10%	3%	8%	6%	5%
11% - 20%	9%	13%	6%	9%
21% - 30%	9%	13%	7%	9%
31% - 50%	34%	33%	20%	28%
51% - 100%	38%	26%	50%	41%
brak danych	4%	5%	2%	3%

Osoby planujące emigrację chcą oszczędzać średnio 51% swoich przyszłych zagranicznych zarobków. Ich plany – jak pokazują dane – mogą zostać nieznacznie zmodyfikowane przez emigracyjną rzeczywistość. Wskazują na to wyniki dla obecnych emigrantów, dla których ta średnia spada do 44%. Zaobserwowano ponadto, że wśród ogółu emigrujących kobiety oszczędzają tyle samo czyli średnio około połowy zarobionych pieniędzy co mężczyźni. Znaczące różnice średnio oszczędzanych zarobków występują zaś pomiędzy grupami emigrantów z wykształceniem wyższym i zawodowym. Średnia wśród tych pierwszych wynosi 46% zarobków, wśród drugich – 57%.

Respondentom zadano pytanie, czy wydają w Polsce pieniądze odłożone z zagranicznych zarobków. W odpowiedzi zdecydowana większość ogółu emigrantów potwierdziła, że w istocie wydaje lub inwestuje zarobione za granicą pieniądze w Polsce.

Można jednak zaobserwować istotne różnice pomiędzy badanymi podgrupami. Wśród osób planujących emigrację odsetek deklarujących plan wydawania lub inwestowania w Polsce sięga 72%. W przypadku obecnych emigrantów udział takich deklaracji spada do niewiele ponad połowę (54%).

Tabela. 15. Zagraniczne zarobki wydawane lub inwestowane w Polsce

A11. Czy zarobione za granicą pieniądze wydaje lub inwestuje Pan/i w Polsce?
B9. Czy zarobione za granicą pieniądze wydawał lub inwestował Pan/i w Polsce?
C31. Czy zarobione za granicą pieniądze planuje Pan/i wydać lub zainwestować w Polsce?

	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
Tak, wydaje i/lub inwestuje w Polsce	72%	54%	74%	70%
Nie, nie wydaje i/lub nie inwestuje w Polsce	28%	46%	26%	30%

Odpowiedzi na kolejne pytania zadane respondentom pokazują również, na jakie cele wydatkowane są w Polsce pieniądze zarobione z pracy za granicą. Najczęściej są to więc wydatki związane z utrzymaniem się po powrocie z zagranicy (opłacenie rachunków, zakup ubrań, kosmetyków itp.) – cel ten deklaruje 20% spośród osób planujących emigrację oraz aż 39% obecnych emigrantów. Drugim najbardziej popularnym celem obecnych emigrantów jest remont domu lub mieszkania – deklaruje go 27% z nich (14% wśród osób planujących emigrować). Trzecim najbardziej popularnym sposobem inwestowania środków zarobionych za granicą jest wśród obecnych emigrantów zakup domu lub mieszkania oraz zakup papierów wartościowych (po 20% wskazań). O ile wśród planujących zakup mieszkania lub domu wskazywany jest przez podobną grupę (18%) co wśród obecnych emigrantów, to już inwestowanie w papiery wartościowe deklaruje jedynie 11% z nich.

Pytanie o cele przeznaczenia środków zaoszczędzonych z pracy za granicą daje podstawy do weryfikacji kolejnej hipotezy badawczej: „większość osób, które planują wyjazd do pracy za granicą nie planuje inwestować zarobionych środków w tworzenie w Polsce miejsc pracy dla swoich najbliższych lub siebie samego”. Wyniki badań pokazują, że zamiar inwestowania zarobionych środków w tworzenie w Polsce nowych miejsc pracy ma zaledwie 10% planujących emigrację zarobkową, a to pozwala pozytywnie zweryfikować naszą hipotezę. Co więcej wśród obecnych emigrantów cel taki zakłada zaledwie 3% z nich i należy stwierdzić, że – jako poddane „korygującym oddziaływaniom” zagranicznego pobytu – deklaracje obecnych emigrantów wyznaczają poziom, do którego będą się zbliżać zamiary osób planujących emigrację.

Wykres 31. Sposoby wydatkowania lub inwestowania środków zarobionych za granicą w Polsce

A13. W jaki sposób wydaje lub inwestuje Pan/i swoje pieniądze w Polsce?
B11. W jaki sposób wydawał lub inwestował Pan/i swoje pieniądze w Polsce?
C33. W jaki sposób planuje pani wydać lub zainwestować swoje pieniądze w Polsce?

	Planujący (n=262) max. błąd=+/-	Obecni (n=74) max. błąd=+/-	Byli (n=223) max. błąd=+/-	Ogółem (N=559)
utrzymanie	20%	39%	38%	27%
zakup nieruchomości, mieszkania, budowa domu	18%	20%	14%	16%
zakup środka transportu/ samochód, skuter/	15%	5%	15%	14%
remont domu, mieszkania	14%	27%	31%	22%
zakup obligacji, papierów wartościowych	11%	20%	1%	8%
własna działalność gospodarcza	9%	3%	2%	5%
wyposażenie mieszkania, sprzęt RTV/AGD	8%	11%	17%	12%
wykształcenie / edukacja	8%	1%	7%	7%
splata długów	7%	8%	6%	7%
rozrywki	6%	9%	10%	8%

4.8. Transfer środków z zagranicy na utrzymanie pozostałych członków rodziny w kraju

Pośród ogółu emigrantów zaledwie 27% przesyła, przesyłało lub planuje przesyłać część zarobionych za granicą pieniędzy na utrzymanie rodziny lub znajomych, którzy pozostali w kraju. W odniesieniu do badanych podgrup, przekazuje pieniądze do kraju aż połowa obecnych emigrantów zaś deklaruje, że będzie to czynić zaledwie 26% z osób planujących emigrację. Takie wyniki pozwalają odrzucić kolejną hipotezę badawczą, którą pierwotnie nadano następujące brzmienie: „większość osób, które planują wyjazd za granicę ma zamiar przekazywać część zarobionych za granicą pieniędzy do Polski na utrzymanie najbliższych”

Jeśli chodzi o wielkość przesyłanych do kraju pieniędzy, najbardziej szczodrzy okazali się byli emigranci, którzy deklarują, że przekazywali średnio 50% swoich zarobków. Osoby planujące emigrację zarobkową planują przekazywać średnio nie wiele większą część swoich dochodów niż aktualni emigranci – odpowiednio 35% i 32%.

Tabela 16. Utrzymanie członków rodziny w kraju

A9. Czy przesyła Pan/i zarobione pieniądze rodzinie/ znajomym na ich utrzymanie w Polsce? A10. Jaki procent?
B7. Czy przesyłał/ Pan/i zarobione pieniądze rodzinie/ znajomym na ich utrzymanie w Polsce? B8. Jaki procent?
C29. Czy planuje Pan/i przesyłać zarobione pieniądze rodzinie/ znajomym na ich utrzymanie w Polsce? C30. Jaki procent?

	Planujący (n=95) max. błąd=+/-10%	Obecni (n=67) max. błąd=+/-12%	Byli (n=62) max. błąd=+/-12,4%	Ogółem (N=224)
do 10%	24%	39%	18%	27%
11% - 20%	20%	13%	5%	14%
21% - 30%	18%	8%	15%	14%
31% - 50%	21%	13%	19%	18%
51% - 100%	15%	18%	38%	22%
brak danych	2%	9%	5%	5%
średnia	35%	32%	50%	37%

4.9. Wpływ innych osób na decyzje migracyjne

Jeśli chodzi o reakcje rodziny i znajomych na wyjazd za granicę w pierwszej kolejności poproszono badanych o odpowiedź na pytanie, czy spotkali się ze sprzeciwem rodziny, kogoś z otoczenia. Okazuje się, że sytuacja ta dotyczy mniejszej części badanych (ogólnie 13% twierdzi, że spotkało się ze sprzeciwem). Najczęściej obiekcie przed wyjazdem miała rodzina czy znajomi obecnych emigrantów (21%). Do głównych przyczyn sprzeciwu w przypadku tej grupy należała obawa przed długotrwałą rozłąką.

Tabela 17 . Napotkanie sprzeciwu rodziny/ znajomych wobec wyjazdu za granicę.

A20 / B18. Czy ktoś z Pana/i rodziny lub otoczenia był przeciwny Pana/i wyjazdowi za granicę? A21/B19. Dlaczego?
C7. Czy ktoś z Pana/i rodziny lub otoczenia, jest przeciwny Pana/i wyjazdowi za granicę? C8. Dlaczego?

	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
Tak	12%	21%	11%	13%
Nie	88%	79%	89%	87%

Tych respondentów, którzy napotkali na sprzeciw wobec ich wyjazdu w kręgach swojej rodziny lub znajomych dopytano jakie argumenty podnosiły osoby przeciwne ich emigracji. Odpowiedzi na to pytanie tworzą materiał empiryczny, który posłużył do weryfikacji dwóch hipotez. Pierwszej w brzmieniu: „charakter obiekcie członków rodziny / znajomych wobec emigracji wykazuje częste występowanie świadomości ryzyka osłabienia (rozbitcia) więzi rodzinnych” nie udało się potwierdzić. Inaczej było z drugą hipotezą, która brzmiała: „charakter obiekcie członków rodziny wobec emigracji nie wykazuje świadomości ryzyka regresu kwalifikacji i wiedzy na skutek pracy na stanowisku poniżej kwalifikacji”. Okazało się bowiem, że żaden z badanych, którzy napotkali sprzeciw członków rodziny czy znajomych nie spotkał się z argumentem podnoszącym takie ryzyko. Lęk o bezpieczeństwo bliskiej osoby i obawa długotrwałej rozłąki to główne przyczyny występujących sprzeciwów.

Wykres 32. Przyczyny sprzeciwu rodziny/ znajomych wobec wyjazdu za granicę

	Planujący (n=44*)	Obecni (n=29*)	Byli (n=34*)
Lęk o bezpieczeństwo bliskiej osoby	30%	10%	12%
Obawa długotrwałej rozłąki	25%	41%	21%
Sprawy rodzinne	23%	10%	32%
Tęsknota	11%	14%	12%

Byłych i obecnych emigrantów zapytano czy byli lub są namawiani do powrotu z emigracji. Twierdząco na takie pytanie odpowiedział niemal co czwarty badany (23%), nieznacznie częściej obecni emigranci (26%) niż byli emigranci (21%).

Tabela 18 . Namowa do powrotu z zagranicy ze strony rodziny, otoczenia

A22. Czy ktoś z Pana/i rodziny lub otoczenia, zachęca Pana/ią do powrotu z zagranicy?
B20. Czy ktoś z Pana/i rodziny lub otoczenia, zachęcał Pana/ią do powrotu z zagranicy?

	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Razem (N=438)
Zachęceni do powrotu z zagranicy	26%	21%	23%
Niezachęceni do powrotu z zagranicy	74%	79%	77%

W namowach do powrotów dominują argumenty związane z sytuacją rodzinną, rozłąką, tęsknotą. Nie pojawiają się argumenty dotyczące sytuacji finansowej rodziny.

Kolejna hipoteza badawcza jaką postawiono do weryfikacji w badaniu brzmiała: „namowy członków rodziny do powrotu do kraju ujawniają się dopiero w przypadku osób długo przebywających na emigracji”. Istotnie takie namowy występowały tym częściej im dłuższy pobyt za granicą, ale jedynie w przypadku byłych emigrantów. W przypadku obecnych emigrantów zależność ta nie jest tak jednoznaczna.

Tabela 19. Czas pobytu za granicą / tak, zachęceni do powrotu z zagranicy

	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6
52 tyg. i więcej	36%	43%
25-51 tyg.	14%	22%
16-24 tyg.	8%	19%
9-15 tyg.	19%	10%
Do 8 tyg.	22%	16%

4.10. Przygotowania do zagranicznych migracji zarobkowych

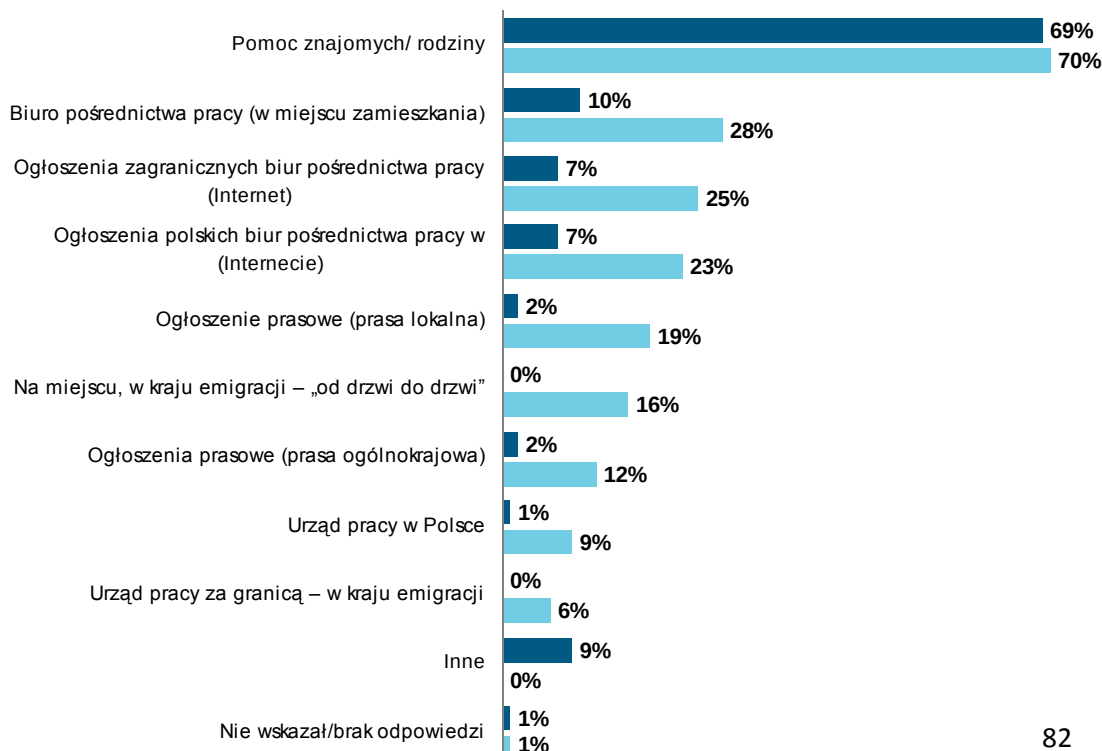
Wśród osób planujących wyjazd za granicę w celach zarobkowych, najpopularniejszym sposobem szukania pracy jest korzystanie z pomocy rodziny lub znajomych. Dla osób które dopiero zamierzają szukać pracy odsetek osób korzystających z tej formy poszukiwania pracy wynosi 70%. O skuteczności takiej pomocy może świadczyć fakt, że wśród respondentów planujących wyjazd w celach zarobkowych, którzy będąc jeszcze w kraju znaleźli pracę za granicą, aż 69% zawdzięcza to właśnie znajomym lub rodzinie. Obserwacja ta pozwala nam na pozytywne zweryfikowanie hipotezy: „większość osób planujących wyjazd zarobkowy za granicę poszukuje pracy poprzez członków rodziny i znajomych już pracujących za granicą”.

Osoby które przed wyjazdem znalazły pracę, w pytaniu o sposoby poszukiwania pracy, wskazywały także na korzystanie z biur pośrednictwa pracy (10%), następnie z internetowych ogłoszeń polskich i zagranicznych biur pośrednictwa pracy (po 7% badanych), nieliczni wskazywali na korzystanie z ogłoszeń prasowych w prasie lokalnej i ogólnokrajowej oraz na wizyty w Urzędach pracy w Polsce.

Wykres 33. Sposoby poszukiwania pracy – planujący

C20. W jaki sposób znalazł/a Pan/i pracę?
C24. W jaki sposób zamierza Pan/i poszukać pracy za granicą?

■ Planujący, którzy już znaleźli pracę (N=123)
■ Planujący, którzy zamierzają szukać pracy (N=239)

Wśród osób planujących wyjazd w celach zarobkowych, część ma w planach rozpoczęcia poszukiwań pracy dopiero po przybyciu do docelowego kraju emigracji. 16% badanych planujących wyjazd zamierza szukać pracy na miejscu, chodząc „od drzwi do drzwi”, 6% skorzysta z urzędów pracy za granicą. Odsetek osób planujących rozpocząć poszukiwania pracy dopiero po wyjeździe pozwala na odrzucenie następującej hipotezy: „osoby planujące podjąć poszukiwania pracy dopiero po przybyciu do kraju emigracji stanowią marginalną grupę osób planujących wyjazd”.

Analiza danych pozwala też na odrzucenie kolejnej hipotezy, brzmiącej: „większość osób planujących wyjazd zarobkowy za granicę nie korzysta z żadnych form pośrednictwa pracy w Polsce”, bowiem prawie połowa badanych planujących emigrację zarobkową (48%) planuje skorzystać z pośrednictwa pracy w Polsce (za takowe uznano poza biurami pośrednictwa pracy w miejscu zamieszkania, ogłoszenia w Internecie polskich biur pośrednictwa pracy oraz Urzędy pracy w Polsce).

Większość osób planujących emigrację zarobkową, ma w swoim otoczeniu osoby, które z takiej możliwości wyjazdu za granicę już skorzystały. Są to przede wszystkim znajomi osób planujących wyjazd. Większość badanych wspomniało o wyjeździe za granicę w celu podjęcia pracy co najmniej 7 swoich znajomych (43% wskazań). Jeżeli chodzi o członków rodziny wyjeżdżających w celach zarobkowych ponad połowa badanych wskazała, że z jej rodziny przynajmniej dwie osoby wyjechały za granicę.

Większość badanych planujących wyjazd za granicę, ma zamiar skorzystać z pomocy, pośrednictwa lub doradztwa podczas planowania wyjazdu (62%). Podobnie sytuacja wygląda wśród aktualnych i byłych emigrantów, którzy skorzystali z pomocy w 59% przypadków. Na pytanie, do kogo mają zamiar zwrócić się respondenci planujący wyjazd z prośbą o pomoc, połowa wskazywała na znajomych i przyjaciół (53%). Pomocy u rodziny będzie szukać 26% badanych. Podobnie zatem jak w momencie poszukiwania pracy przez planujących wyjazd, głównym oparciem osób planujących migrację zarobkową są znajomi i członkowie rodziny. Wynika z tego, że posiadany przez respondentów kapitał społeczny jest bardzo pomocny przy planowaniu i organizacji wyjazdu za granicę.

Prawie co trzeci badany skorzysta przy planowaniu wyjazdu z pośrednictwa pracy lub firmy (28%). Na korzystanie z innych form pomocy wskazywali nieliczni respondenci.

Wykres 34. Korzystanie z pomocy przy planowaniu wyjazdu

A29 / B27. Z czyjej pomocy Pan/i korzystał/a?
C14. Z czyjej pomocy planuje Pan/i skorzystać?

	Planujący (n=223)	Obecni (n=70)	Byli (n=177)	Ogółem (N=470)
Znajomi, przyjaciele	53%	56%	50%	52%
Pośrednictwo pracy, firma	28%	24%	26%	27%
Rodzina	26%	19%	23%	24%
Ogłoszenia internetowe	4%	4%	2%	4%
Ogłoszenia prasowe	3%	1%	3%	3%
Urząd pracy	3%	3%	3%	3%
Pomoc uczelni	2%	0%	1%	1%
Firma, w której pracuje / pracowałem	1%	1%	1%	1%

Dokonując analizy danych, można zauważyć, że nie wszystkie osoby planujące emigrację zarobkową się do niej przygotowują. Jako że aż 41% osób planujących wyjazd za granicę, nie przygotowuje się niego, należy odrzucić kolejną hipotezę o brzmieniu: „większość osób planujących wyjazd do pracy za granicą podejmuje przygotowania do wyjazdu”. Podobna sytuacja występuje wśród obecnych i byłych emigrantów, chociaż odsetek osób przygotowujących się do wyjazdu jest większy i wynosi 62% (w porównaniu do 59% wśród osób planujących wyjazd).

Wśród aktualnych emigrantów co trzeci wcale nie przygotowywał się do wyjazdu za granicę. Przeważały w tej grupie osoby w wykształceniu średnim, zawodowym lub podstawowym oraz częściej mężczyźni niż kobiety (34% mężczyzn do 25% kobiet). W podgrupie byłych emigrantów wśród osób nie przygotowujących się do wyjazdu również przeważali mężczyźni (prawie połowa mężczyzn w porównaniu do 26% kobiet) oraz osoby z wykształceniem zawodowym (52%).

Jeżeli chodzi o sposoby przygotowywania się do wyjazdu, respondenci wskazują na zbieranie środków pieniężnych na wyjazd (53% odkłada pieniądze; 7% stara się o pożyczkę). 40% badanych konsultuje się z osobami mającymi doświadczenie w wyjazdach za granicę. Część respondentów przed wyjazdem doskonaliła się w zakresie języka (samodzielnie – 33% lub przez uczestnictwo w kursach językowych – 16%) lub też w zakresie planowanego zawodu (samodzielnie – 5%; uczestnictwo w kursach doskonalenia zawodowego – 4%). Badani

wskazywali również na przygotowanie potrzebnych na wyjazd rzeczy (34%) oraz dokumentów potwierdzających kwalifikacje zawodowe (19%).

Wykres 35. Sposoby przygotowywania się do emigracji

A30 / A31 oraz B28 / B29. W jaki sposób przygotowywała się Pan/i do wyjazdu za granicę?
C15/C16. W jaki sposób przygotowuje się Pan/i do wyjazdu za granicę?

	Planujący (n=213)	Obecni (n=94)	Byli (n=188)	Ogółem (N=495)
Odkładam pieniądze na wyjazd	53%	50%	54%	53%
Rozmawiała(e)m z osobami, które przebywają obecnie lub przebywały wcześniej za granicą	40%	39%	35%	38%
Zakupiła(e)m rzeczy na wyjazd: ubrania, kosmetyki i inne wyposażenie	34%	56%	58%	47%
Dokształcam się sam/a w zakresie języka obcego	33%	19%	21%	26%
Organizuję dokumenty potwierdzające kwalifikacje zawodowe	19%	24%	11%	17%
Uczestniczę w kursie językowym	16%	23%	8%	15%
Staram się o pożyczkę na wyjazd (w rodzinie, wśród znajomych)	7%	15%	13%	11%
Dokształcam się samodzielnie w zakresie planowanego zawodu	5%	5%	1%	3%
Uczestniczę w kursach doskonalenia zawodowego	4%	12%	3%	5%

Znajomość języków obcych.

Z deklaracji badanych emigrantów wynika, że zdecydowana większość z nich zna przynajmniej jeden język obcy (co najmniej w stopniu podstawowym). Natomiast 6% nie przyznaje się do znajomości żadnego języka obcego, nieco częściej byli emigranci (8%). Badani znają od 1 do 2 języków obcych (przynajmniej w stopniu podstawowym).

Najbardziej popularnym językiem wśród badanych (tak jak kraj emigracji) jest język angielski (70%), częściej wśród planujących emigrację, jak i obecnych emigrantów (po 74%).

Na drugim miejscu znalazły się osoby władające językiem niemieckim – blisko połowa badanych deklaruje znajomość tego języka, tym razem częściej planujący wyjazd, jak i byli emigranci.

Trzeci najbardziej popularny jest język rosyjski (14%), najczęściej wśród byłych emigrantów (17%), jak i planujących wyjazd (15%).

Z deklaracji dotyczącej poziomu znajomości wynika, że emigranci słabo znają języki obce. Ogólnie, dokładnie połowa badanych twierdzi, że zna j. angielski dobrze lub bardzo dobrze (z czego 20% wskazało odpowiedź „bardzo dobrze”), najlepiej obecni emigranci (top box 59%), jak i byli (59%). Gorzej wygląda znajomość dwóch kolejnych (wg popularności) języków. Ogólnie 25% badanych przyznaje, że zna j. niemiecki dobrze lub bardzo dobrze (z czego 9% bardzo dobrze). Natomiast co piąty badany respondent twierdzi, że zna j. rosyjski (z czego 7% bardzo dobrze).

Jeśli chodzi o zmienne demograficzne, język angielski jest najlepiej znany (dobrze i bardzo dobrze) przez: kobiety (53%), osoby z wykształceniem wyższym (69%), w wieku 20-25 lat (61%), z miast powyżej 200 tys. mieszkańców (57%), planują/ byli w Irlandii (64%).

Tabela 20. Znajomość języków obcych.

Wskazania od 2% w ogółem	Planujący (n=362) max. błąd=+/-5,2%	Obecni (n=136) max. błąd=+/-8,4	Byli (n=302) max. błąd=+/-5,6	Ogółem (N=800)
Nie zna żadnego języka obcego	6%	1%	8%	6%
angielski	74%	74%	64%	70%
niemiecki	50%	35%	51%	48%
rosyjski	15%	7%	17%	14%
francuski	5%	2%	4%	4%
hiszpański	3%	4%	3%	3%
włoski	2%	0%	1%	2%
norweski	1%	9%	1%	2%
holenderski	0%	8%	3%	3%

Tabela 21. Poziom znajomości języków obcych – 3 najbardziej popularne języki wśród badanych

	Planujący (N=268/ 180/55)		Obecni (N=100/47/10)		Byli (N=192/155/50)		Ogółem (560/382/115)	
	„dobrze” i „bardzo dobrze”	„słabo” i „bardzo słabo”	„dobrze” i „bardzo dobrze”	„słabo” i „bardzo słabo”	„dobrze” i „bardzo dobrze”	„słabo” i „bardzo słabo”	„dobrze” i „bardzo dobrze”	„słabo” i „bardzo słabo”
angielski	41%	27%	59%	20%	59%	16%	50%	22%
niemiecki	21%	45%	17%	34%	32%	35%	25%	40%
rosyjski	22%	55%	20%*	30%*	18%	42%	20%	47%

* uwaga małe liczebności

Wnioski

Wnioski wpływające z przeprowadzonych badań dzielą się na te dotyczące przyczyn emigracji zarobkowej oraz te dotyczące ich wpływu na lokalny rynek pracy. Tworzą one podstawę dla poczynionych rekomendacji.

a) Przyczyny zagranicznych migracji zarobkowych

Wniosek 1: Głównymi przyczynami zagranicznych migracji zarobkowych (deklarowane przez badanych) są niskie zarobki osiąmane w kraju, brak pracy w kraju, brak pracy odpowiadającej oczekiwaniom. Wszystkie te czynniki w kategoriach podejścia „wypychająco-przyciągającego” należy zapisać po stronie czynników wypychających.

Wniosek 2: Dość często jako motywy emigracji występują motywy „poznawcze” – chęć nauki języka, poznanie świata / innych kultur. Badanie wykazało jednak, że motywy te mają moc racjonalizującą dla decyzji o emigracji zaś nie mają mocy sprawczej. Możliwość nauki języka obcego i poznania świata nie są więc istotnym czynnikami przyciągającymi.

Wniosek 3: Wśród osób z wykształceniem wyższym istotną przesłankę emigracji zarobkowej stanowi brak możliwości awansu zawodowego w kraju.

Wniosek 4: Średnie oczekiwane zarobki sytuują planujących emigrację zarobkową wśród najmniej zarabiających w kraju ich emigracji. Wakaty na niskopłatnych stanowiskach pracy w krajach emigracji zarobkowej stają się w ten sposób najsilniejszym czynnikiem przyciągającym.

Wniosek 5: Perspektywa emigracyjnej pracy poniżej kwalifikacji nie ma żadnej mocy zniechęcającej do emigracji. Zaobserwowana wysoka skłonność osób planujących emigrację zarobkową do podjęcia pracy poniżej swoich kwalifikacji sprawia, że problemy z zapewnieniem siły roboczej dla tego typu prac w wielu krajach docelowych polskich emigrantów, paradoksalnie stają się dla tych osób ważnym czynnikiem przyciągającym.

Wniosek 6: Większość planujących emigrację zarobkową spodziewa się lepszych warunków pracy za granicą tak w ujęciu ogólnym jak i w jej poszczególnych aspektach jak organizacja pracy czy czas pracy.

Wniosek 7: Zagraniczne migracje zarobkowe napotykać na niewielki sprzeciw znajomych i pozostałych członków rodziny.

Wniosek 8: Emigracja zarobkowa u zdecydowanej większości planujących nie wywołuje żadnych obaw. Wynika to w dużej mierze z obecności na emigracji znajomych i członków rodziny stanowiących swoistą „siatkę zabezpieczającą” dla osób planujących emigrację.

b) Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na lokalny rynek pracy

Wniosek 9: Ogromna większość migrujących należy wiekowo do grupy określanej jako produkcyjni mobilni (18-44 lata): 85%, podczas gdy udział takich osób w ogóle mieszkańców województwa zachodniopomorskiego wynosi 40%. Oznacza to, że zjawisko migracji zagranicznych przyczynia się do obniżenia średniej mobilności ludności w wieku produkcyjnym a stąd pośrednio pogłębia zjawisko niedopasowania kwalifikacji i rynku pracy.

Wniosek 10: Zdecydowana większość migrujących za granicę ma wykształcenie średnie i wyższe. Jednocześnie zaledwie ¼ planujących zagraniczną migrację będzie pracować w swoich zawodach. Sytuacja taka tworzy poważne ryzyko dewaluacji posiadanych przez nich wiedzy i doświadczenia. Biorąc pod uwagę, że większość emigrantów planuje wrócić do kraju, emigracje zarobkowe mogą realnie przyczynić się do pogłębienia niedopasowania kompetencji zawodowych mieszkańców województwa zachodniopomorskiego do potrzeb lokalnego rynku pracy.

Wniosek 11: 44% spośród osób planujących zagraniczne migracje zarobkowe pracuje w Polsce. W porównaniu z poprzednimi badaniami ich udział w grupie planujących emigrację spada. Oznacza to, że osłabieniu ulegają problemy lokalnych pracodawców związane z odpływem pracowników na zagraniczne rynki pracy.

Wniosek 12: 32% planujących zagraniczne migracje zarobkowe to bezrobotni. Wśród bezrobotnych planujących emigrację zarobkową jedynie 3% ma wykształcenie gimnazjalne i poniżej (wobec 37% w ogóle bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim). Oznacza to, że emigracje zarobkowe w minimalnym stopniu przyczyniają się do redukcji segmentu ogółu bezrobotnych najmocniej obciążonego skazą braku lub niskich kwalifikacji powodującego ich zawodową marginalizację.

Wniosek 13: Niewielki odsetek emigrujących reprezentuje zawody należące do 7 grup zawodów deficytowych w województwie zachodniopomorskim. Oznacza to, że emigracja zarobkowa nie przyczynia się do pogłębienia problemu deficytu niektórych zawodów w województwie zachodniopomorskim.

Wniosek 14: Ogromna większości emigrujących posiada zawód należący do jednej z 22 grup zawodów nadwyżkowych w województwie zachodniopomorskim. Z tego wypływa także wniosek, że ogromna większość planujących emigrację zarobkową a jednocześnie pracujących aktualnie w kraju (44%) legitymuje się zawodem wyuczonym należącym do jednej z grup zawodów nadwyżkowych.

Wniosek 15: Bardzo nieliczna grupa emigrujących planuje zainwestować zaoszczędzone środki w tworzenie miejsc pracy dla siebie i/lub swoich najbliższych. Mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego planujący powrót z emigracji zarobkowej nie mogą być postrzegani jako potencjalny katalizator rozwoju lokalnego rynku pracy.

Wniosek 16: Zdecydowana większość emigrantów zarobkowych z województwa zachodniopomorskiego planuje wydawać zarobione za granicą pieniądze w Polsce, głównie na swoje utrzymanie i dobra konsumpcyjne.

Sformułowane wyżej wnioski wspierają rekomendacje dotyczące oddziaływania na zjawisko zagranicznych emigracji zarobkowych w województwie zachodniopomorskim.

W pierwszym rzędzie, rekomenduje się podjęcie działań zmierzających do ograniczania wyjazdów zarobkowych osób lepiej wykształconych (w szczególności tych z wyższym wykształceniem), ponieważ ich emigracja – jak pokazują badania – do pracy poniżej kwalifikacji, niesie poważne ryzyko dewaluacji ich wykształcenia.

Po wtóre, na czas wzrastającej stopy bezrobocia w regionie, rekomenduje się nie podejmowanie działań zniechęcających do wyjazdów bezrobotnych (w szczególności tych z niskimi kwalifikacjami i gorzej wykształconych), ponieważ ich emigracja jest skutecznym sposobem zapewnienia materialnych podstaw egzystencji dla nich i dla członków ich rodzin.

W końcu, w przypadku działań mających za cel zachęcanie do powrotów z emigracji, rekomenduje się konstruowanie takich propozycji pomocy przy powrotach z emigracji (na przykład przy zakładaniu własnej działalności gospodarczej przez reemigrantów), które będą zachęcały do powrotów wspólnych. Takie propozycje będą korzystały z dominującego rysu emigracji z województwa zachodniopomorskiego czyli polegania na wsparciu znajomych i członków rodziny.

4.13. Opis metodologii oraz źródła danych

Opis badanej populacji i jej możliwe podziały.

Badanie zostało przeprowadzone na łącznej populacji następujących kategorii osób z terenu województwa zachodniopomorskiego:

- 1) osoby, nigdy nie pracowały za granicą, ale planują wyjazd za granicę w celu podjęcia pracy w przeciągu najbliższych 6 miesięcy
- 2) osoby, które aktualnie pracują za granicą,
- 3) osoby, które pracowały za granicą, ale aktualnie na stałe przebywają w Polsce

Wielkość próby

Wielkość próby wyniosła 800 osób. Uzasadnieniem wielkości próby była porównywalna wielkość próby w analogicznych badaniach przeprowadzonych w latach ubiegłych (2007 oraz 2009). Tak ustalona wielkość próby pozwala na porównywalność uzyskanych danych z danymi uzyskanymi w badaniach z poprzednich lat oraz pozwala na uzyskanie odpowiednio dużych liczebności na poszczególnych badanych podgrupach (planujący emigrację, obecni emigranci, byli emigranci), które są niezbędne dla analizowania i wnioskowania o tych podgrupach a w ten sposób pozwala dokonywać międzygrupowych porównań.

Sposób doboru próby.

Ze względu na specyficzną populację objętą badaniem, dobór próby dokonany został przy użyciu techniki tzw. „kuli śniegowej” stosowanej w badaniach, w których populacja składa się z jednostek nietypowych, do których dostęp jest utrudniony. Technika tzw. „kuli śniegowej” polega na dotarciu do nielicznej grupy badanych, a następnie za ich pośrednictwem do kolejnych znanych im jednostek o podobnych cechach. W ten sposób następuje zwiększenie liczby jednostek w próbie aż do uzyskania jej zakładanej liczebności.

Schemat doboru próby.

Schemat doboru próby wyczerpuje się w instrukcji rekrutacji respondentów do badania, którymi posługują się ankieterzy. Obejmuje ona następujące kroki:

- i) ankieter przypadkowo dobiera pierwszą osobę wypełniającą kryteria rekrutacyjne badania i przeprowadza z nią wywiad,
- ii) od pierwszej osoby, z którą przeprowadził wywiad, ankieter uzyskuje informację o kolejnej osobie o cechach określających członków badanej populacji, umawia się z nią i przeprowadza wywiad, uzyskuje informacje o kolejnej osobie i dla niej powtarza całą procedurę,
- iii) w przypadku, gdy pierwszy respondent nie zna osoby spełniającej kryteria uczestniczenia w badaniu, ankieter kolejną osobę do badania dobiera także przypadkowy i od niej stara się

uzyskać informacje o kolejnej osobie o cechach określających członków badanej populacji, powtarzając ten zabieg dla kolejno przebadanych osób,

Kwoty na próbie

Schemat doboru próby miał swoje ramy w postaci kwot nałożonych na próbę. Podstawowe kwoty dotyczyły wielkości miejscowości zamieszkania respondenta oraz regionu pochodzenia i są analogiczne do kwot nałożonych w badaniu przeprowadzonym w województwie zachodniopomorskim w okresie luty - kwiecień 2009 na zlecenie WUP Szczecin.

te przedstawiają się następująco:

Kwoty

1) wielkość miejscowości zamieszkania:

- wieś lub miasto do 19.999 mieszkańców – 28%
- miasto od 20.000 do 49.999 mieszkańców – 22%
- miasto od 50.000 do 199.999 mieszkańców – 15%
- miasto powyżej 200.000 mieszkańców – 35%

2) subregion województwa:

- szczeciński – 65% (obejmuje powiaty: choszczeński, goleniowski, gryficki, gryfiński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, stargardzki)
- koszaliński – 35% (obejmuje powiaty: białogardzki, drawski, koszaliński, kołobrzeski, sławieński, szczecinecki, świdwiński, wałecki)

Metoda przeprowadzenia badania

Badanie zostało przeprowadzone metodą bezpośredniego wywiadu kwestionariuszowego. Metoda ta polega na osobistej bezpośredniej rozmowie ankietera z respondentem, której przebieg (zadawane pytania) wyznacza standardowa lista pytań używana dla całej próby objętej badaniem.

Narzędzie – kwestionariusze badania

W badaniu wykorzystane zostaną trzy kwestionariusze, dla każdej badanej podgrupy inny:

- kwestionariusz A - obecni emigranci zarobkowi
- kwestionariusz B - byli emigranci zarobkowi
- kwestionariusz C – planujący emigrację zarobkową

Każdy z nich składać się będzie trzech części:

- a. Część rekrutacyjnej
- b. Część zasadniczej
- c. Metryczka

W części rekrutacyjnej znajdują się kryteria rekrutacji wynikające z cech populacji objętej badaniem oraz wynikające z kwot nałożonych na próbę: subregion oraz wielkość miejscowości zamieszkania.

Część zasadnicza kwestionariusza obejmowała inną liczbę pytań dla każdej z badanych podgrup: 31 pytań dla obecnych emigrantów zarobkowych, 29 dla byłych emigrantów zarobkowych oraz 39 dla osób planujących emigrację zarobkową w przeciągu najbliższych 6 miesięcy. Zamieszczone w kwestionariuszach pytania będą korzystały z operacjonalizacji roboczych celów badania.

Metryczka obejmuje pytania o podstawowe cechy socjo-demograficzne takie jak: wiek, płeć, wykształcenie, zawód wyuczony, zawód wykonywany, stan cywilny, dochody gospodarstwa domowego, dochody indywidualne, ilość osób w gospodarstwie domowym. Metryczka zawierała również pytanie o znajomość języków obcych.

Wykorzystane źródła danych

1. „Zagraniczna migracja zarobkowa. Struktura społeczno - zawodowa oraz wpływ migracji na spadek bezrobocia, przyczyny i motywy zagranicznych migracji zarobkowych ludności” Raport Pობadawczy przygotowany przez firmę Public Profits Sp. z o.o. na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie (grudzień 2006)
2. „Zagraniczna migracja zarobkowa. Struktura społeczno zawodowa oraz wpływ migracji na spadek bezrobocia, przyczyny i motywy zagranicznych migracji zarobkowych ludności” Raport Pობadawczy przygotowany przez firmę Public Profits Sp. z o.o. na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie (czerwiec 2007)
3. „Zagraniczna migracja zarobkowa” Raport Pობadawczy przygotowany przez firmę Public Profits Sp. z o.o. na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie (luty-kwiecień 2009)
4. Dane Głównego Urzędu Statystycznego:
 - a) Miesięczna informacja o bezrobociu w Polsce we wrześniu 2009 roku
 - b) Bank Danych Regionalnych
 - c) Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2008,
 - d) Informacja o badaniach zasobów imigracyjnych w Polsce w 2008 roku
 - e) Rocznik demograficzny 2009,
 - f) Narodowy Spis Powszechny 2002
 - g) Dane Urzędu Statystycznego w Szczecinie
5. Dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie:

- a) Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku
 - b) Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w III kwartale 2009 roku,
6. Dane Departamentu Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej
7. Dane centralnych urzędów statystycznych Wielkiej Brytanii, Niemiec i Irlandii:
- a) Office for National Statistics, 2008 Annual Survey of Hours and Earnings, raport opublikowany w listopadzie 2008 roku,
 - b) Statistisches Bundesamt, Verdienste und Arbeitskosten 2008, raport opublikowany w maju 2009 roku,
 - c) Central Statistics Office Ireland, Average Earnings (€) and Hours Worked for Main Categories of Employees, dostępne na:
http://www.cso.ie/statistics/av_earningshours.htm
8. Departament Migracji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej Monitoring przepływu pracowników między Polską a państwami Europejskiego Obszaru Gospodarczego, 2009 [dostępne na: <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1434>]
9. Ministerstwo Gospodarki; Departament analiz i prognoz, Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę polski, Warszawa, 2007
10. Dane agencji kontroli granic ministerstwa spraw wewnętrznych Wielkiej Brytanii (Home Office UK Border Agency), zawarte w raporcie Accession Monitoring Report may 2004 – march 2009 A8 Countries,
11. Wiesław Gumuła (we współpracy z Adrianem Gucwą, Witoldem Nalepą, Zbigniewem Opiolą), Rynek pracy w Polsce (Wynagrodzenia, produktywność pracy i migracje w świetle badań ankietowych w maju 2009 roku), NBP, 2009
12. Raport KPMG, Migracje pracowników – szanse czy zagrożenia? 2007,
13. Paweł Kaczmarczyk i Marek Okólski (red.) Polityka migracyjna jako instrument promocji zatrudnienia i ograniczania bezrobocia, 2008
14. TNS NIPO, Nowo przybyli polscy emigranci w Holandii. 2009,
15. Paweł Kaczmarczyk, Najnowsze migracje Polaków a rozwój polskich przedsiębiorstw, Ośrodek Badań nad Migracjami UW, 2008
16. Paweł Kaczmarczyk, Współczesne migracje zagraniczne Polaków – skala, struktura oraz potencjalne skutki dla rynku pracy, 2006
17. Paweł Kaczmarczyk, A. Fihel, J. Tyrowicz, Migracje powrotne Polaków, Warszawa, FISE 2008

18. Paweł Kaczmarczyk i Joanna Tyrowicz (red.) Migracje osób z wysokimi kwalifikacjami, 2008
19. Paweł Kaczmarczyk, Współczesne migracje zagraniczne Polaków – skala, struktura oraz potencjalne skutki dla rynku pracy, 2006
20. Janusz Czapiński, Tomasz Panek (red.), Diagnoza społeczna 2007, 2008
21. Piotr Ciacek, Druga fala Wielkiej Emigracji. Raport z badań ilościowych [w:] L. Kolarska-Bobińska, Emigrować i wracać. Migracja zarobkowa Polaków a polityka państwa, 2007